

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Сумський державний університет

**Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та
менеджменту**

**Проблеми та перспективи розвитку
фінансово-кредитної системи
України**

**Problems and Prospects for the
Development of the Financial and Credit
System**

Матеріали

**Міжнародної науково-практичної конференції
(Україна, Суми, 3 грудня 2025 р.)**

**Суми
Сумський державний університет
2025**

УДК [330.34+330.336](063)
Е45

*Рекомендовано вченою радою
Сумського державного університету
(протокол № 5 від 17 грудня 2025 р.)*

Е45 Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України»/ за заг. ред.: І. В. Тютюнник. Суми : Сумський державний університет, 2025. – 110 с.

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України» містять результати наукових досліджень присвячених пошуку системного вирішення мультидисциплінарних проблем в галузі електронного бізнесу і технологічних інновацій, цифрової трансформації освітніх систем, запровадження інноваційних технологій у фінансовому секторі.

Для науковців, науковців, студентів, аспірантів, представників бізнесу та громадських організацій і вищих навчальних закладів та широкого кола читачів.

The materials of the International scientific and practical conference "Problems and Prospects for the Development of the Financial and Credit System" provide the results of scientific research focused on the search for a systematic solution to multidisciplinary problems in the field of electronic business and technological innovations, digital transformation of educational systems, the introduction of innovative technologies in financial sector.

For scientists, researchers, students, postgraduates, representatives of business and public organizations and higher education institutions and a wide range of readers.

УДК [330.34+330.336](063)

© Колектив авторів, 2025
© Сумський державний університет, 2025

ЗМІСТ

<i>Олександр Гриценко</i>	Міграційні процеси в умовах війни в Україні.....	5
<i>Ганна Гребенюк</i>	Оцінка та шляхи покращення фінансової	
<i>Анастасія Самоїлікова</i>	стабільності банку на прикладі АТ «Юнекс Банк».....	8
<i>Liudmyla Riabushka</i>	Assessment of the impact of non-performing loans	
<i>Tetiana Kubakh</i>	on the financial performance of Ukrainian banks....	11
<i>Artem Batanin</i>		
<i>Olena Zhuravka</i>	Management of a bank's portfolio credit risk.....	13
<i>Liudmyla Riabushka</i>		
<i>Salov Danylo</i>		
<i>Тетяна Касьяненко</i>	Роль та значення державного фінансового аудиту	
<i>Віра Бардакова</i>	в системі контролю.....	15
<i>Поліна Захаркіна</i>	Трансформація моделі перерозподілу ВВП через	
	бюджетну систему України в умовах війни.....	18
<i>Тетяна Касьяненко</i>	Цифровізація державного фінансового	
<i>Аліна Голик</i>	контролю: можливості та виклики.....	20
<i>Людмила Рябушка</i>	Економічна сутність видатків на оборону в	
<i>Аліна Бабак</i>	системі державних фінансів.....	23
<i>Надія Дехтяр</i>	Джерела фінансування підприємств України в	
<i>Наталія Пігуль</i>	умовах воєнного стану.....	26
<i>Людмила Рябушка</i>	Проблеми забезпечення фінансової стійкості	
<i>Вячеслав Рибальченко</i>	територіальних громад в умовах турбулентності	30
<i>Наталія Пігуль</i>	Аналіз фінансових ресурсів підприємств	
<i>Аліна Рубан</i>	України.....	32
<i>Larysa Hrytsenko</i>	Financial efficiency indicators for strategic	
<i>Liliia Derkach</i>	enterprise development.....	35
<i>Людмила Рябушка</i>	Проблеми забезпечення фінансової стійкості	
<i>Анастасія Федан</i>	банківської екосистеми в умовах турбулентності	38
<i>Надія Дехтяр</i>	Вплив цифровізації на розвиток фінансової	
<i>Ліліана Рудень</i>	системи України.....	41
<i>Liudmyla Riabushka</i>	Problems and prospects of the modern fiscal	
<i>Yelyzaveta Batanina</i>	regulation of national budget revenues.....	45
<i>Лариса Гриценко</i>	Забезпечення фінансової безпеки підприємства в	
<i>Вадим Шищенко</i>	умовах воєнного стану.....	47
<i>Людмила Захаркіна</i>	Екосистема цифрових платформ як інструмент	
<i>Каріна Козинець</i>	прозорого управління публічними фінансами в	
	Україні.....	51
<i>Лариса Гриценко</i>	Банківське кредитування корпоративного	

<i>Тетяна Маринич</i>	сектору України в умовах воєнного стану.....	54
<i>Ганна Салтикова</i>	Оцінка та регулювання конкуренції в	
<i>Катерина Сильченко</i>	банківській системі України в умовах	
	структурних трансформацій.....	56
<i>Ihor Tretiak</i>	Decentralized finance and cryptoassets as drivers of	
	financial market transformation in the digital	
	economy.....	59
<i>Лариса Гриценко</i>	Управління кредитним портфелем	
<i>Каріна Козинець</i>	комерційного банку на прикладі АТ КБ	
	«ПриватБанк».....	64
<i>Максим Богаченко</i>	Штучний інтелект як інструмент підвищення	
<i>Дмитро Янов</i>	стійкості та ефективності банківської системи в	
	умовах цифрової економіки.....	69
<i>Ганна Салтикова</i>	Аналіз кількісних показників національної	
<i>Євгенія Кунда</i>	банківської системи як індикаторів її стану.....	73
<i>Лариса Гриценко</i>	Вплив цифрових фінансових інструментів на	
<i>Анастасія Вишневецька</i>	конкурентоспроможність МСП фінансового	
	сектору.....	76
<i>Nadiia Dekhtiar</i>	The role of digital transformation in the banking	
<i>Petro Kalininskyi</i>	sector stability.....	80
<i>Андрій Сас</i>	Вплив розвитку ІКТ-сектора на структурну	
<i>Олексій Майданевич</i>	модернізацію національної економіки.....	83
<i>Лариса Гриценко</i>	Вплив цифровізації на управління	
<i>Катерина Сильченко</i>	корпоративними фінансами.....	87
<i>Ганна Салтикова</i>	Фінансова стійкість АТ КБ «Приватбанк» та	
<i>Неля Верещака</i>	шляхи її покращення.....	90
<i>Larysa Hrytsenko</i>	Central bank digital currencies (CBDCs): e-hryvnia	
<i>Iryna Kozhushko</i>	and digital euro.....	93
<i>Дмитро Галинський</i>	Проблеми фінансування розвитку зелених	
	енергетичних стартапів в умовах інвестиційної	
	невизначеності	98
<i>Сергій Подосинніков</i>	Краудфандинг і краудінвестинг як джерело	
	капіталу для зелених енергетичних стартапів ...	102
<i>Семенов Андрій</i>	Сучасні тренди розвитку ринку цифрових	
<i>Семенов Поліна</i>	фінансових послуг.....	106
<i>Wang Xinxin</i>	Сучасні тренди розвитку ринку цифрових	
	фінансових послуг.....	110
<i>Максим Гурін</i>	Моральний ризик системно важливих банків як	
	предмет макропруденційного регулювання в	
	Україні.....	113

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

*Гриценко Олександр Миколайович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми*

У тезах виконано огляд основних міграційних процесів в Україні у період повномасштабної війни (2022-2025) та проаналізовано ключові положення національної законодавчо-нормативної бази, що регулює внутрішню мобільність (внутрішньо переміщені особи – ВПЛ), правовий статус іноземців, а також особливості трудових відносин у період воєнного стану. Розглянуто вплив масової зовнішньої та внутрішньої мобільності на ринок праці і конкурентоспроможність економіки, виявлено основні прогалини у системі реєстрації й інтеграції трудових ресурсів та запропоновано пакет нормативно-організаційних заходів для підвищення потенціалу повернення й ефективного використання трудових ресурсів у процесі відбудови.

Повномасштабне вторгнення 2022 року призвело до масштабних демографічних змін: значна частина населення виїхала за кордон, мільйони стали внутрішньо переміщеними особами, а ринок праці зазнав структурних зрушень. Ці процеси одночасно створюють ризики (дефіцит трудових ресурсів у критичних секторах) і можливості (отримання нових навичок за кордоном, грошові перекази, потенціал повернення) для конкурентоспроможності національної економіки. Метою тез є систематизація чинної нормативно-правової бази України у сфері міграції станом на 2025 р., оцінка її впливу на економічну спроможність країни та формулювання практичних рекомендацій для політики.

Базовий нормативний акт – Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (№ 1706-VII) закладає механізми взяття на облік, доступу ВПЛ до соціальних послуг і мінімальних гарантій. На практиці, особливо в умовах масових переміщень 2022-2025 рр., спостерігаються проблеми з оперативністю реєстрації, дублюванням реєстрів та обмеженою інтегрованою даних між центральними і місцевими реєстрами [1].

Нормативна база, що регулює перебування та працевлаштування іноземців в Україні (зокрема Закон № 3773-VI та його редакції), містить процедури дозволів на працевлаштування, квоти та підстави для надання притулку чи тимчасового перебування. Попри окремі ініціативи щодо спрощення доступу до ринку праці, адміністративні бар'єри й тривалі процедури залишаються фактором, що уповільнює швидке залучення іноземної робочої сили в секторах відновлення [2].

Окремі закони і нормативні акти, ухвалені з початком повномасштабного вторгнення (зокрема нормативи щодо організації трудових відносин в умовах воєнного стану), запровадили механізми гнучкості робочого часу, особливості анулювання чи призупинення трудових контрактів та захист певних категорій працівників. Проте вони потребують деталізації з огляду на довгострокову відбудову й потреби ринку праці [5-6].

Політика ЄС щодо тимчасового захисту українців надала значні можливості для тимчасового працевлаштування та соціального захисту за кордоном; у 2025 р. Європейська комісія та Рада ЄС ініціювали/погодили продовження режиму тимчасового захисту, що впливає на можливості повернення та планування кадрової політики в Україні. Це створює двосторонній виклик: як скористатися перевагами міжнародної підтримки і водночас стимулювати добровільне повернення працюючих громадян після завершення бойових дій [4].

Масова мобільність спричинила дефіцит робочої сили у секторах з високою потребою в людській праці (будівництво, сільське господарство, комунальні служби), одночасно зберігаючи попит на висококваліфіковані кадри у технологічному секторі. Це підвищує ціну праці у деяких регіонах і знижує продуктивність у постраждалих галузях [3;5].

Перекази від трудових мігрантів, набуті навички та мережі, здобуті за кордоном, можуть стати ресурсом для відновлення економіки; водночас ризик довготривалого або постійного виїзду молодих фахівців та підприємців підриває потенціал внутрішнього інноваційного розвитку. Політика має балансувати між стимулюванням тимчасової мобільності і створенням умов для повернення [3-4].

Відсутність уніфікованої державної системи, яка б поєднувала дані ВПЛ, служби зайнятості та соціальні виплати, ускладнює швидкий підрахунок і планування ресурсів. Натомість довгі процедури видачі дозволів і квоти затримують залучення необхідних кадрів у короткі терміни. Недостатня синхронізація між центральними органами, місцевою владою та приватним сектором щодо програм повернення і працевлаштування ВПЛ також створюють значні перешкоди.

Важливим є створення єдиної інформаційної системи, що об'єднає дані про ВПЛ, зайнятість, соціальні виплати і дозволи на працевлаштування; відкриті API для місцевих органів і уповноважених роботодавців. Спрощення процедур залучення іноземних працівників також вимагає уваги через введення автоматизованих режимів видачі дозволів для фахівців у пріоритетних галузях відновлення та узгодження квот з потребами ринку. Ще один аспект – інтеграційні програми для ВПЛ (місцеві центри працевлаштування, курси перекваліфікації та стажування за участю бізнесу; програми мікрофінансування та підтримки підприємницької ініціативи серед

ВПЛ). І найголовніше – міжвідомча координація, наприклад, створення міжвідомчої платформи (з представниками міністерств, регіональних влад, бізнесу та міжнародних партнерів) для синхронізації політик міграції та економічного відновлення.

Таким чином, міграційні процеси, що виникли або посилюються внаслідок війни, кардинально трансформували структуру трудових ресурсів України та поставили завдання для державної політики: оперативно інтегрувати внутрішньо переміщених осіб у ринки праці, створити умови для повернення частини трудових мігрантів і залучати іноземних фахівців у процес відбудови. Українське законодавство створює основу для захисту прав ВПЛ і регулювання перебування іноземців, але потребує цілеспрямованої модернізації, цифровізації реєстрів та зниження адміністративних бар'єрів для досягнення конкурентоспроможності під час відновлення економіки. Реалізація запропонованих заходів може істотно підвищити адаптивність національної економіки до постконфліктного відновлення.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 1706-VII від 20.10.2014. <https://zakon.rada.gov.ua/go/1706-18>
2. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» № 3773-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/go/3773-17>
3. IOM. Displacement Tracking Matrix (DTM). Ukraine Internal Displacement Report - GPS rounds (звіти 2025). https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd1461/files/reports/IOM_UKR_Internal%20Displacement%20Report_GPS%20R20_April%202025.pdf
4. European Commission - Proposal and communications on extension of temporary protection for Ukrainian nationals (June 4, 2025) https://home-affairs.ec.europa.eu/news/extension-temporary-protection-and-common-european-path-future-ukrainians-eu-2025-06-04_en
5. Законодавство та нормативні акти щодо організації трудових відносин в умовах воєнного стану (зокрема Закон від 15.03.2022 - регулювання трудових відносин під час воєнного стану). <https://zakon.rada.gov.ua/go/2136-20>
6. Аналітичні матеріали та огляди змін у трудовому законодавстві України. https://www.researchgate.net/publication/393664897_Legislative_and_institutional_changes_in_Ukrainian_labour_law_in_2024

ОЦІНКА ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ «ЮНЕКС БАНК»

Гребенюк Ганна Петрівна,
студент,

Сумський державний університет, м. Суми

Самойлікова Анастасія Вікторівна,

к.е.н., ст. викладач,

Сумський державний університет, м. Суми

Фінансова стабільність банківської системи – це комплексна динамічна характеристика, що відображає здатність системи протидіяти реальним і потенційним кризам, виконувати ключові функції, стримувати системні ризики та повертатися до рівноваги після шоків. Натомість фінансова стабільність окремого банку характеризує його фінансовий стан та стійкість у довгостроковому періоді. В умовах зростання турбулентності фінансових ринків та підвищення регуляторних вимог це питання набуває особливої ваги.

Для оцінки та прогнозування фінансової стабільності АТ «ЮНЕКС БАНК» було обрано пруденційні нормативи, розрахунок яких передбачено Інструкцією № 368 та Положенням № 290 та застосовано кореляційно-регресійний аналіз [1, 2]. У ролі залежної змінної (Y) прийнято норматив достатності регулятивного капіталу (Нрк) – головний узагальнюючий показник, який відображає здатність банку покривати ризики власним капіталом і є індикатором фінансової стійкості. На відміну від чисто дохідних або операційних метрик, Нрк ґрунтується на співвідношенні регулятивного капіталу до активів, зважених на ризик, тобто поєднує у собі і «якість» джерела покриття збитків (капітал 1-го та 2-го рівнів), і «інтенсивність» ризикового навантаження. Для попередньої ідентифікації взаємозв'язків за допомогою EXCEL було розраховано парні коефіцієнти кореляції між показниками капіталу, ліквідності та ризиків (рис. 1).

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1											
2			H1	HPK	H7	H8	Л13-1	Л13-2	LCRвв	LCRiv	NSFR
3		H1	1								
4		HPK	0,3545267	1							
5		H7	-0,3104897	0,716738	1						
6		H8	-0,5327506	-0,86577	-0,39333	1					
7		Л13-1	-0,1280377	0,215728	0,294075	-0,09594	1				
8		Л13-2	0,1541996	-0,19689	-0,36485	0,073877	-0,27217	1			
9		LCRвв	0,4993526	0,525685	-0,00053	-0,70268	0,081225	0,277151	1		
10		LCRiv	-0,2210224	-0,29004	-0,18147	0,288449	-0,34854	0,225052	0,022138	1	
11		NSFR	0,5266982	0,75373	0,23348	-0,85597	0,099486	0,000732	0,81827	-0,14148	1
12											

Рисунок 1 – Основні результати кореляційного аналізу (авторська розробка)

Отримана кореляційна матриця дає змогу визначити силу та напрям зв'язку між окремими змінними, а також виявити потенційні проблеми мультиколінеарності для подальшої побудови регресійної моделі.

Зокрема, виявлено високий прямий зв'язок між Нрк та ключовими показниками стабільності банку. Нрк і NSFR (коефіцієнт стабільного фондування) мають тісну позитивну кореляцію ($r = 0,75$), що свідчить: зростання стабільного фінансування підсилює капітальну стійкість. Подібним є зв'язок Нрк із Н7 (ризик концентрації) ($r = 0,72$), оскільки менша концентрація ризику на контрагента сприяє підвищенню достатності капіталу. Помірна позитивна кореляція з LCR_{вв} ($r = 0,53$) також підтверджує взаємозв'язок ліквідності у валюті та капітальної стійкості.

Натомість суттєвий обернений зв'язок між Нрк та Н8 (великі кредитні ризики) ($r = -0,87$) означає, що збільшення великих кредитних ризиків знижує капітальну достатність і підвищує вразливість банку, що є логічним, адже Н8 відображає концентрацію ризику на одного позичальника або групу пов'язаних осіб.

Кореляція між Н1 і Нрк ($r = 0,35$) є помірною, що підтверджує природний, але не надмірний зв'язок, дозволяючи включати ці показники в одну модель без суттєвої колінеарності.

Таким чином, найбільш пов'язаними з фінансовою стабільністю (через Нрк) виявились Н7, Н8 та NSFR. Висока кореляція та економічна обґрунтованість дають підстави включити саме їх до регресійної моделі оцінювання фінансової стійкості. У багатофакторній лінійній моделі Нрк використано як залежну змінну (Y), а Н7, Н8 і NSFR - як основні незалежні фактори кредитного ризику та стабільності фондування. Модель має вигляд:

$$\text{Нрк} = -17,84 + 2,73\text{Н7} - 0,27\text{Н8} + 0,018\text{NSFR} \quad (1)$$

Отримані результати підтверджують високу якість моделі: коефіцієнт множинної кореляції $R = 0,9648$ свідчить про дуже тісний зв'язок між фактичними та прогнозними значеннями Нрк, а коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,93$ означає, що 93 % його варіації пояснюється трьома факторами – Н7, Н8 і NSFR. Високе значення F-критерію (133,82 при $p < 0,001$) вказує на статистичну значущість моделі та підтверджує суттєвий вплив відібраних змінних на рівень фінансової стабільності банку (табл. 1).

Побудована модель характеризується високим рівнем пояснювальної здатності та статистичної надійності. Найвагомішими факторами впливу на норматив достатності регулятивного капіталу є: Н7 – позитивний вплив через диверсифікацію кредитних ризиків; Н8 – негативний вплив, пов'язаний з концентрацією великих кредитів; NSFR – позитивний вплив, що відображає роль стабільного фінансування.

Таблиця 1 – Результати регресійного аналізу

Змінна	Коефі- цієнт	t- статистика	P- value	Висновок
Константа	-17,84	-1,86	0,072	незначуща, служить зсувом
H7	+2,73	8,82	<0,001	статистично значуща, позитивний вплив
H8	-0,27	-4,79	<0,001	статистично значуща, негативний вплив
NSFR	+0,018	2,41	0,022	статистично значуща, позитивний вплив

Для підвищення фінансової стабільності та зміцнення позицій на ринку АТ «ЮНЕКС БАНК» доцільно зосередитися на подальшому розвитку ESG-підходів: формалізація стратегії сталого розвитку через визначення чітких ESG-цілей, KPI та регулярну звітність за міжнародними стандартами, поглиблення інтеграції ESG у систему ризик-менеджменту, що передбачає включення екологічних і соціальних ризиків до кредитного аналізу, стрес-тестування та створення відповідного підрозділу або менеджерської позиції [3]. Додаткові можливості зростання відкриває розвиток продуктів сталого фінансування, зокрема запуск «зелених» кредитів і потенційний випуск «зелених» облігацій у співпраці з міжнародними організаціями. Внутрішня ефективність банку може бути посилена завдяки зменшенню вуглецевого сліду, цифровізації процесів та розвитку персоналу. Важливо підтримувати та розширювати соціальні ініціативи, спрямовані на благодійність, фінансову інклюзію та підтримку вразливих груп населення. Суттєвим чинником стабільності залишається вдосконалення корпоративного управління, що включає підвищення прозорості, комплаєнсу та запобігання конфліктам інтересів. Такий комплексний підхід забезпечить додаткові конкурентні переваги та сприятиме зміцненню його довгострокової фінансової стійкості.

Отже, забезпечення фінансової стабільності банку вимагає підтримання адекватного рівня капіталу, зниження концентраційного ризику та підвищення стабільності ресурсної бази, що є основними напрямками реалізації політики сталого розвитку АТ «ЮНЕКС БАНК».

Список використаних джерел

1. Національний банк України. Статистика. Наглядова статистика. Пруденційні нормативи. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.
2. Фінансова звітність. АТ «ЮНЕКС БАНК». <https://unexbank.ua/privatnim-osobam/finansova-zvitnist>.
3. Оцоколич В. (2025). ESG-ризик у фінансовому секторі: до чого готуватися банкам? *Юрліга*. <https://s.lu/hwtfrm>.

ASSESSMENT OF THE IMPACT OF NON-PERFORMING LOANS ON THE FINANCIAL PERFORMANCE OF UKRAINIAN BANKS

*Liudmyla Riabushka, PhD, associate professor
Sumy State University, Ukraine*

*Tetiana Kubakh, PhD, associate professor
Sumy State University, Ukraine*

*Artem Batanin, student
Sumy State University, Ukraine*

In conditions of martial law, lending becomes even more strategically important for supporting the functioning of the economy, the stability of the financial system, and the country's recovery. The emergence of problem debt can lead to negative consequences in the bank's operations and weaken its ability to generate profit and develop dynamically in turbulent conditions.

Problem loans are financial obligations under which borrowers fail to comply with the terms of the agreement regarding timely repayment of debt or interest, which creates risks for the bank's liquidity and financial stability. The paper examines the economic essence of the emergence of problem loans in banks and systematizes the scientific views on the understanding of problem loans by both domestic and foreign researchers. It considers the legislative norms for regulating problem loans and foreign experience in managing problem loans based on the identification of credit risk. Systematized factors influencing the emergence of problem loans include: insufficient analysis of borrowers' creditworthiness; imperfect risk management systems; macroeconomic instability; changes in legislation and the regulatory environment; corruption and unscrupulous behavior of borrowers. It is also noted that external shocks, such as economic crises, pandemics, or military conflicts, play an important role and can lead to mass defaults on loans. The paper focuses on factors that contribute to the emergence of non-performing loans in the context of the war in Ukraine: lending to related parties, dollarization, falling GDP, unemployment, high interest rates, and capital requirements (capital adequacy). The paper systematizes the legislative framework governing problem loans of banks and defines the stages of regulation of problem loans of banks by the NBU. It reveals international experience in regulating problem loans. It focuses on the legislative norms for regulating credit risk in Ukraine. The paper notes that during the full-scale war in Ukraine, the National Bank of Ukraine implemented a number of regulatory changes to adapt the banking system to the new conditions and ensure financial stability. These measures mainly concerned the assessment and management of credit risk in banks. The NBU's statistical data on the dynamics of non-performing loans in Ukraine for the period 2020-2024 have been analyzed in detail. Thus, in 2020-2021, the share of NPLs in Ukraine declined, reaching 27% at the beginning of 2022. However, Russia's full-scale invasion led to an increase in NPLs to 38.1% in 2022. During 2023-2024, there was a gradual decline in this indicator: to 37.4% at the beginning of 2023 and to 30.3% at the

beginning of 2025. At the same time, the maximum share of NPLs was recorded in the state-owned banking system, ranging from 63% in 2020 to 43% in 2024 [1]. Using the example of BANK ALLIANCE, an analysis of the quality of the bank's loan portfolio for the period 2020–2024 was carried out, and methods for managing and evaluating non-performing and problem loans were disclosed. During the period under review, the volume of non-overdue and non-impaired loans showed steady growth, reaching a maximum value in 2023 (UAH 4,085,125 thousand), followed by a slight decrease to UAH 3,522,299 thousand in 2024. This trend indicates a high level of payment discipline among most borrowers and the effectiveness of monitoring procedures. The volume of overdue but not impaired loans remained relatively low, fluctuating between UAH 21,000 and UAH 31,000, indicating a negligible share of short-term payment schedule violations. On the other hand, the indicator of impaired loans shows an increase from UAH 259,730 thousand in 2020 to UAH 426,899 thousand in 2024, which may be due to the general instability of the economic environment and the deterioration of the financial condition of individual borrowers. There has also been a systematic increase in loan impairment provisions, which rose from UAH 278,870 thousand in 2020 to UAH 257,816 thousand in 2024. The growth in reserves reflects the bank's adherence to the principles of conservative credit risk assessment in accordance with international requirements and the formation of reserves for expected credit losses. The total volume of loans peaked in 2022 (UAH 5,358,365 thousand), followed by a decline in 2023–2024, which may indicate an adjustment of the bank's credit strategy and a review of risk management approaches in the context of changing macroeconomic conditions. Overall, the analysis confirms a balanced credit portfolio management policy aimed at maintaining its quality, responding to risks in a timely manner, and complying with regulatory standards [2].

The paper constructs an economic-mathematical model of factors influencing (including NPL) the financial results of banks. The model has a relatively high explanatory power ($R^2 \approx 70\%$), but is statistically insignificant due to the fact that economic processes are complex and there are nonlinear relationships between variables (indirect, curvilinear, or multifactorial dependence); there are time lags that do not have an immediate effect, but rather a delayed one. The paper also proposes a methodological approach to improving the assessment of non-performing loans at BANK ALLIANCE, considering the impact of macroeconomic parameters (GDP, unemployment rate, inflation rate).

The forecast chart and NPL trend line indicate a possible increase in non-performing loans to 49.04% by 2027, so the bank should pursue a more prudent lending policy and use modern credit risk hedging instruments.

References

1. National Bank of Ukraine: statistics. (2025). <https://bank.gov.ua/en/statistic>
2. Alliance bank (2024). <https://bankalliance.ua>

MANAGEMENT OF A BANK'S PORTFOLIO CREDIT RISK

*Olena Zhuravka, PhD, associate professor
Sumy State University, Ukraine*

*Liudmyla Riabushka, PhD, associate professor
Sumy State University, Ukraine
Salov Danylo, student
Sumy State University, Ukraine*

The relevance of the thesis topic is due to the fact that in wartime, the importance of managing a bank's portfolio credit risk increases significantly, requiring consideration of new sources of external instability and systemic vulnerability. It is the portfolio approach that allows us to get a comprehensive picture of the risks in the loan portfolio, identify concentrations, weak links and potential areas of loss.

The issue of portfolio credit risk has become particularly relevant for Ukrainian banks in the context of full-scale war, macro financial instability and the growing likelihood of defaults among corporate and retail borrowers. Such challenges significantly complicate the functioning of the banking system and necessitate a systematic analysis of portfolio credit risk. Research into the nature and classification of portfolio credit risk is necessary to substantiate theoretical principles and to identify practical recommendations for ensuring the financial stability of banks. In particular, it is important to clearly distinguish between individual credit risk and portfolio risk, considering the latter as a comprehensive characteristic of the overall risk of credit activity.

Summarizing scientific approaches and regulatory interpretations, portfolio credit risk should be considered as an integrated financial risk that reflects the probability of a decrease in the value or profitability of a loan portfolio as a result of the cumulative occurrence of credit events. Such events include defaults, deterioration in credit quality and breaches of credit agreement terms, which may result in losses of income, capital and a weakening of the bank's financial stability [1]

To gain a deeper understanding of the nature of portfolio credit risk, it is advisable to analyse the structure of the credit portfolio based on counterparty-oriented criteria. This approach will facilitate a more accurate assessment of the level of risk and the development of effective risk management mechanisms, allowing portfolio credit risk to be classified according to: portfolio structure characteristics (counterparty-oriented approach); the parameters of instruments and agreements (product-oriented approach) and management characteristics (system-oriented approach). This systematization allows for a comprehensive understanding, assessment and control of portfolio credit risk, which is a necessary prerequisite for building an effective risk management system in modern banks.

Based on this approach, it is important to emphasize the importance of considering the impact of internal factors on the level of portfolio credit risk, as they form the internal environment of its emergence, transformation and accumulation, which is managed and controlled by the bank. It has been determined that the identification of factors allows for the formation of a holistic view of portfolio credit risk as a multifactorial phenomenon, which is determined by a combination of both the bank's internal characteristics and external conditions.

The analysis allowed us to identify the main specific characteristics of the bank (capitalization level, profitability, size), which should be considered as integrated internal groups of factors characterized by multidimensionality, interdependence and a high degree of influence on the quality of the loan portfolio. External factors of portfolio credit risk are grouped into five key areas: macroeconomic, institutional and regulatory, political, socio-demographic, and market and structural. This approach to structuring is aimed at ensuring the ability to predict the impact of potential external shocks and strengthening the resilience of the loan portfolio to negative changes in the external economic and financial environment. This approach allows for the improvement of the portfolio credit risk management system and the selection of modern tools for its implementation in order to minimize risks [2].

The credit risk assessment process includes a systematic analysis of the quantitative and qualitative parameters of the borrower's activities, aimed at forming reasonable provisions for expected credit losses and minimizing potential financial losses for the bank. As a result of the analysis of theoretical approaches and bibliometric analysis, the expediency of developing a methodological approach to assessing the impact of external macroeconomic factors on the level of portfolio credit risk has been confirmed. Macroeconomic indicators (GDP, inflation, exchange rate, unemployment rate, etc.) that have a systemic impact on the quality of the loan portfolio have been identified. The choice of the indicator – the share of non-performing loans (NPL) – as a result variable for modelling portfolio credit risk, which corresponds to both scientific principles and regulatory requirements, has been justified. The proposed methodological approach is based on the application of a correlation-regression analysis model, which allows us to study both the short-term and long-term effects of external macroeconomic factors on the level of portfolio credit risk.

References

1. Basel Committee on Banking Supervision. (2023). *Credit risk modelling: Application of expected loss estimation for regulatory purposes*. <https://www.bis.org/bcbs/publ/d551.htm>
2. Zakaria S.(2025). The impact of macroeconomic conditions on credit risk in the Moroccan banking system: empirical evidence from the ARDL model and the Toda-Yamamoto test. *International Journal of Accounting, Finance, Auditing, Management and Economics*. 2025. № 6 (3). P. 397-414.

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ В СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ

*Касьяненко Тетяна Вячеславівна,
к.е.н., доцент,*

Сумський державний університет, м. Суми

*Бардакова Віра Володимирівна,
студент,*

Сумський державний університет, м. Суми

В сучасних умовах трансформації системи управління публічними фінансами забезпечення прозорості та ефективності використання бюджетних коштів має особливе значення для системи державного фінансового управління України. Зростання державних витрат та інвестицій, посилення вимог до підзвітності державних органів, а також необхідність підвищення довіри громадськості до державних органів вимагають розробки ефективних механізмів незалежної оцінки управління державними ресурсами. Відтак значення державного фінансового аудиту визначається його ключовою роллю у забезпеченні фінансової дисципліни та раціонального розпорядження державними коштами [2].

Зважаючи на важливість питань, що стосуються державних витрат, доцільно проаналізувати динаміку результативності діяльності вищого органу державного аудиту, зокрема Рахункової палати України. Одним із головних чинників, котрі визначають дієвість державного фінансового аудиту, є відношення суми коштів, які підлягають аудиту, до загальної кількості виявлених порушень та недоліків. Відповідні дані наведені на Рисунку 1. Аналіз ефективності діяльності Рахункової палати за останні роки дозволить оцінити результативність системи державного фінансового аудиту та визначити напрямки для подальшого вдосконалення.

Огляд рисунку 1 засвідчує помітне посилення аудиторської діяльності Рахункової палати протягом досліджуваного періоду. Розмір охоплених наглядом державних коштів збільшився майже утричі з 1185,1 млрд. грн. у 2020 році до 3686,4 млрд. грн. у 2024 році. Водночас сукупна сума виявлених порушень та недоліків демонструє мінливу динаміку: після досягнення вершини у 2021 році на рівні 179,9 млрд грн показник знизився до 58,6 млрд грн у 2022 році, а у 2024 році сягнув 217,5 млрд грн. Надзвичайно показовою є динаміка останніх двох років, де за умови зростання обсягів контролю на 47,8% суми виявлених недоліків піднялися більш ніж утричі, що вказує на зростання дієвості аудиторських перевірок та ймовірне погіршення

фінансової дисципліни в умовах воєнного часу. Отже, стабільно великі обсяги виявлених порушень підтверджують потребу у системному перегляді запобіжних механізмів та посиленні відповідальності розпорядників бюджетних коштів.

Рисунок 1 – Показники діяльності Рахункової палати за 2020-2024 рр.,
млрд. грн.

Джерело: створено автором на основі [3]

Досвід країн Європейського Союзу показує, що ефективною є інтеграція автоматизованих систем фінансового контролю, які дозволяють виявляти відхилення та потенційні ризики на ранніх етапах виконання бюджету [2]. Впровадження таких технологій в українську практику сприяє зменшенню загальної кількості фінансових порушень шляхом профілактики.

З огляду на зростання кількості виявлених порушень, яке свідчить про необхідність посилення превентивної діяльності державного фінансового аудиту, доцільно запровадити системи превентивного контролю за ключовими напрямками видатків, розширити використання цифрових інструментів для моніторингу фінансових операцій у режимі реального часу та посилити відповідальність фінансових установ за виявлені порушення [1].

Таким чином, аналіз представлених даних підтверджує зростаючу значущість аудиту в системі державного фінансового контролю,

демонструючи позитивну динаміку за обсягами виявлених порушень на тлі збільшення обсягів охоплених контролем коштів. До того ж державний фінансовий аудит є ключовим елементом у створенні більш прозорого бюджетного процесу, що є необхідною умовою для сталого розвитку державних фінансів.

Список використаних джерел

1. Виговська, Н. Г., Литвинчук, І. В., Шинаков, А. В. (2025). Державний фінансовий аудит: сутність, наукові підходи до визначення. *Економіка, управління та адміністрування*, (1(111)), 109–117. [https://.org/10.26642/ema-2025-1\(111\)-109-117](https://.org/10.26642/ema-2025-1(111)-109-117)
2. Мелень, О. (2025). Роль і місце аудиту в системі державного фінансового контролю. *Сталий розвиток економіки*, (1 (52)), 372–376. <https://.org/10.32782/2308-1988/2025-52-52>
3. *Річні звіти – Рахункова палата*. (б. д.). Рахункова палата. <https://rp.gov.ua/Activity/Reports/> (дата звернення: 23.11.2025).

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ПЕРЕРОЗПОДІЛУ ВВП ЧЕРЕЗ БЮДЖЕТНУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Захаркіна Поліна Олексіївна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми

В умовах повномасштабної війни фінансова система України зазнала кардинальних змін, що безпосередньо вплинуло на роль держави в економіці. Ключовим індикатором цих змін є рівень централізації ВВП через Зведений бюджет, який відображає масштаби вилучення та перерозподілу фінансових ресурсів для забезпечення обороноздатності та соціальної стабільності.

Метою дослідження є аналіз динаміки перерозподілу ВВП України у 2020–2024 роках та ідентифікація моделі перерозподілу ВВП, що сформувалася.

Аналіз показників Зведеного бюджету України (ЗБУ) за останні п'ять років (табл. 1) демонструє безпрецедентне зростання державного втручання в економіку.

Таблиця 1 – Динаміка рівня централізації ВВП через Зведений бюджет України (2020–2024 рр.)

Показник	Роки					Відхилення 2024 р. до 2020 р.
	2020	2021	2022	2023	2024	
ВВП у фактичних цінах, млрд., грн	4194,10	5459,57	5191,03	6537,83	7658,70	1,83
Доходи ЗБУ, млрд., грн	1376,66	1662,24	2196,27	3104,30	3587,78	2,61
Видатки ЗБУ, млрд., грн	1595,29	1844,37	3043,50	4440,94	4944,03	3,10
Рівень централізації ВВП за:						
- доходами ЗБУ, %	32,82	30,45	42,31	47,48	46,85	1,43
- видатками ЗБУ, %	38,04	33,78	58,63	67,93	64,55	1,70

Джерело: розраховано авторкою за даними [1-2]

Аналіз даних табл. 1 свідчить, що до 2022 року Україна демонструвала ознаки класичної моделі економіки, що розвивається, з помірним рівнем перерозподілу ВВП через видатки (33,78–38,04%), що відповідало західноєвропейським стандартам. Проте, починаючи з 2022 року, спостерігається різкий стрибок цього показника. У 2023–2024 роках рівень централізації ВВП за видатками досяг 64,55–67,93%, що формально наближає Україну до «Скандинавської моделі», де частка державних видатків традиційно перевищує 50% [3].

Однак, цей збіг є суто статистичним, а не змістовним. Аналіз структури видатків дозволяє стверджувати про формування специфічної моделі «Военної економіки», яка має наступні відмінності від скандинавської моделі добробуту:

1. Цільове призначення ресурсів. Якщо у країнах Північної Європи високий рівень перерозподілу спрямований на соціальний захист, освіту та охорону здоров'я [3], то в Україні зростання видатків (на 26,5 в.п. у 2024 р. порівняно з 2020 р., див. табл. 1) зумовлене екстреною необхідністю фінансування сектору безпеки та оборони [4].

2. Джерела покриття розриву. Як видно з табл. 1, розрив між рівнем доходів (46,85%) та видатків (64,55%) у 2024 році є критичним. Цей дефіцит покривається не за рахунок внутрішніх податкових надходжень (як у сталих економіках), а переважно за рахунок зовнішніх запозичень та грантів від міжнародних партнерів (МВФ, ЄС, США) [5].

3. Фіскальний мультиплікатор. Високі державні видатки у воєнний час мають менший мультиплікативний ефект для розвитку цивільної економіки порівняно з капітальними інвестиціями мирного часу.

Висновки. Трансформація моделі перерозподілу ВВП України у 2022–2024 роках характеризується надвисоким рівнем державного патерналізму, який є вимушеним. Сформована модель «Военної економіки» забезпечує виживання держави, проте генерує значні ризики фіскальної стійкості у довгостроковій перспективі. Подальша нормалізація бюджетної системи вимагатиме поступового скорочення частки держави у ВВП до рівня 35–40% після завершення воєнного стану та заміщення зовнішнього фінансування відновленням реального сектору економіки.

Список використаних джерел

1. Мінфін Медіа. (2024). *Валовий внутрішній продукт України 2020-2024*. <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
2. Мінфін Медіа. (2024). *Доходи та видатки Зведеного бюджету України 2020-2024*. <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/>
3. Нестеренко А. С. (2024). Моделі організації сучасної фінансової системи. *Держава та регіони. Серія: Право*, (4), 17–19. http://law.stateandregions.zp.ua/archive/4_2024/35.pdf
4. Кудряшов, В. П. (2023). Фінансове забезпечення публічних витрат у період війни. *Економіка України*, (3), 37–57. <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001397130>
5. International Monetary Fund. (2024). *Ukraine: Third Review Under the Extended Arrangement Under the Extended Fund Facility* (IMF Country Report No. 24/78). <https://s.li/gsythn>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

*Касьяненко Тетяна Вячеславівна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Голик Аліна Олександрівна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

За умов глобальної цифрової трансформації модернізація контролю за державними фінансами стала пріоритетним напрямом реформування фінансової системи України. Впровадження інноваційних технологій відкриває перспективи для покращення результативності, відкритості та швидкості здійснення контрольно-перевірочних процесів, одночасно формуючи специфічні завдання для контролюючих інституцій. Дане дослідження спрямоване на вивчення цифрової модернізації контролю державних фінансів в Україні та ідентифікацію ключових перспектив і проблем трансформації контрольної діяльності.

Згідно зі Стратегією реформування управління державними фінансами на 2022-2025 роки, затвердженою урядом, одним із головних завдань є формування інноваційної системи інформаційних технологій для забезпечення цифрового прогресу та підтримки результативного управління фінансовими ресурсами держави [1]. Серед цілей цифрової модернізації фінансового контролю визначено застосування технологічних рішень для посилення контрольних механізмів, удосконалення прогностичних моделей руху бюджетних ресурсів, підтвердження достовірності інформації та налагодження постійної координації між відомствами [2].

Державна аудиторська служба України ініціювала розробку комплексної автоматизованої платформи підтримки управлінських рішень під назвою «е-аудитор» [2]. Ця платформа забезпечить можливість під час проведення контрольних заходів закупівельних процедур здійснювати автоматизовану верифікацію правильності облікових записів та підготовленої фінансової документації у цифровому форматі [3]. Одночасно важливим кроком цифрової модернізації є інтеграція в роботу контролюючих структур методології електронного аудиту шляхом використання стандартизованого аудиторського файлу SAF-T UA. Протягом 2024 року було оформлено та продовжено у дію 24 угоди про залучення до тестування системи е-аудиту. Реалізація електронного аудиту відбувається за сприяння програми EU4PFM – EU Public Finance Management Support Programme for Ukraine [4].

Наукові дослідження демонструють, що цифрова трансформація забезпечує реалізацію кількох критичних завдань у сфері контролю державних фінансів. Передусім, вона здійснює контрольну та регуляторну місію, адже цифрові технології підвищують прозорість процесів розподілу, мобілізації та витрачання ресурсів. Також реалізується аналітична місія – завдяки автоматизації процесів збирання, обробки та зберігання інформації забезпечується оперативний доступ до релевантних даних для бюджетного планування та корекції. До того ж, цифровізація виконує комунікаційну місію – підтримує налагодження ефективної взаємодії, а також сприяє оптимізації використання наявних ресурсів [5].

Перспективи цифровізації контролю державних фінансів є вкрай масштабними. Передовсім, це стосується зростання результативності контролю завдяки автоматичному розпізнаванню помилок, коли система генерує сигнали про потенційні невідповідності у звітних документах. Інноваційні технології уможливають зменшення безпосереднього втручання в операційну діяльність підконтрольних установ через віддалений аналіз та істотне скорочення тривалості контрольних процедур. Суттєвим моментом є також значення цифровізації у боротьбі з корупційними проявами через забезпечення відкритості механізмів розподілу фінансових активів. Світовий досвід доводить, що автоматизовані контрольні системи послаблюють вплив суб'єктивних чинників на управлінські рішення.

Система внутрішнього контролю активно використовує хмарні рішення для оперативного опрацювання інформації, технології штучного інтелекту для верифікації показників та їх коректності, технологію блокчейн для зниження ризиків неавторизованих модифікацій записів [6].

Водночас застосування цифрових інновацій супроводжується комплексом складнощів. З технологічної перспективи це вимога забезпечення інформаційної безпеки та захисту конфіденційних даних, необхідність залучення значних інвестицій для розробки та імплементації цифрових платформ, а також гарантування сумісності різноманітних інформаційних систем. Організаційні проблеми охоплюють необхідність розвитку цифрових навичок співробітників контролюючих органів, вимогу узгодження нормативно-правових документів із цифровими трансформаціями та спротив інноваціям з боку певних учасників системи. З методологічних позицій для повноцінного використання потенціалу цифровізації недостатньо лише розв'язання технічних проблем, потрібне паралельне підвищення культури бізнес-процесів, державного управління, усунення корупційних практик.

У міжнародному вимірі Україна адаптує свою систему контролю державних фінансів до нормативно-інституційних стандартів Європейського Союзу за такими векторами, як автономність і потенціал Рахункової палати, чітке розділення зовнішнього та внутрішнього контролю, розвиток

внутрішнього фінансового контролю в державному секторі, посилення нагляду за публічними закупівлями, цифрова трансформація та прозорість фінансового контролю [7].

Отже, цифровізація контролю державних фінансів є закономірною потребою та стратегічним орієнтиром розвитку системи управління фінансовими ресурсами держави в Україні. Реалізація платформ е-аудитору та електронного аудиту формує значні перспективи для підвищення результативності, транспарентності та оперативності фінансового нагляду. Основними перевагами цифровізації є автоматизація контрольних механізмів, зменшення суб'єктивного фактору, підвищення якості ризик-орієнтованого відбору об'єктів перевірки та прискорення ідентифікації порушень. До головних проблем належать гарантування інформаційної безпеки, потреба у значних фінансових вкладеннях, необхідність підвищення професійного рівня персоналу та модернізація законодавчої бази. Результативна цифрова трансформація вимагає інтегрованого підходу, який об'єднує технологічні, організаційні та культурні зміни в системі державного фінансового контролю.

Список використаних джерел

1. Урядовий портал. (2022). *Уряд схвалив Стратегію реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки*. <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-strategiyu-reformuvannya-sistemi-upravlinnya-derzhavnimi-finansami-na-2022-2025-roki>
2. Про продовження строку реалізації Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та плану заходів щодо її реалізації, Розпорядження Кабінету Міністрів України № 464-р (2025) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/464-2025-p#Text>
3. *Нові повноваження Держаудитслужби у 2022 році*. (б. д.). Бухгалтерія для бюджету та ОМС. <https://oblikbudget.com.ua/article/1272-nov-povnovajennya-derjauditslujbi-u-2022-rots?registered=1>
4. Державна аудиторська служба України. (2024). *Міністерство фінансів України – Стратегія здійснення цифрового розвитку*. <https://ips.ligazakon.net/lzviewservice/document/fast/KR211467>
5. Шендерівська, Л. П., Букань, Л. В. (2023). Цифровізація: Актуальні завдання, які вона вирішує. 84–85. <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/279871>
6. Kudrina, O., Sntyka, Y., Saienko, O. (2022). Development of recommendations for the prospects of internal control enhancement in industrial enterprises. *Economic Scope*. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/182-22>
7. Левицький, Я. Ю. (2025). Механізм адаптації системи державного фінансового контролю України до вимог Європейського Союзу. *Економіка, управління та адміністрування*, (1(111)), 165–174. [https://doi.org/10.26642/ema-2025-1\(111\)-165-174](https://doi.org/10.26642/ema-2025-1(111)-165-174)

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИДАТКІВ НА ОБОРОНУ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

*Рябушка Людмила Борисівна,
к.е.н., доцент,*

Сумський державний університет, м. Суми

*Бабак Аліна Сергіївна,
студент,*

Сумський державний університет, м. Суми

В умовах повномасштабного вторгнення фінансування сектору безпеки й оборони є ключовим для збереження цілісності держави. Видатки на оборону відображають не лише рівень готовності протидіяти загрозам, а й показують ефективність бюджетного менеджменту. В загальному розумінні економічна сутність видатків на оборону полягає в тому, що це частина державних фінансових ресурсів, спрямована на забезпечення військової безпеки країни, підтримання обороноздатності та захисту національних інтересів. З економічного погляду видатки на оборону мають такі ключові характеристики: захисна функція (ці витрати забезпечують здатність держави протистояти зовнішнім загрозам, що є передумовою стабільного економічного розвитку та захисту ресурсів країни); інвестиційний характер (частина оборонних витрат спрямовується на: розвиток військових технологій, модернізацію техніки, інфраструктурні проекти, що стимулює науково-технічний прогрес та інновації в цивільному секторі); вплив на макроекономічну стабільність (оборонні витрати формують значну частку державного бюджету, впливають на рівень зайнятості, створюють мультиплікативний ефект через замовлення підприємствам оборонної та суміжних галузей); нематеріальний економічний ефект (оборона забезпечує суспільне благо - національну безпеку, без якої неможливий економічний розвиток, інвестиції та соціальна стабільність); стратегічний характер (видатки на оборону визначаються довгостроковими національними пріоритетами та геополітичними умовами, тому мають стратегічне значення для економіки держави). Отже знання структури видатків на оборону дозволяє оцінити раціональність використання ресурсів, порівняти фінансування з іншими країнами та знайти баланс між потребами безпеки й соціально-економічним розвитком. У вітчизняному законодавстві видатки на оборону регулюються 51 статтею Бюджетного кодексу України і щорічно визначаються у Законі України «Про державний бюджет України». За

функціональною класифікацією видатки на оборону розподіляються на: військова оборона, цивільна оборона, інша діяльність у сфері оборони.

У міжнародній практиці існують різні підходи до визначення та класифікації військових і оборонних витрат, що зумовлює певні труднощі у порівняльному аналізі. Найбільш поширені методології застосовують SIPRI (Стокгольмський міжнародний інститут дослідження миру), НАТО та МВФ. Проблема термінологічної уніфікації полягає в тому, що поняття «військові витрати» та «оборонні витрати» часто ототожнюються. При цьому оборонні витрати можуть бути ширшими, ніж військові, і включати також видатки на національну безпеку (Security Spending), наприклад, фінансування діяльності, яка не належить безпосередньо Міністерству оборони. З метою забезпечення прозорості у відкритих економіках пропонується виокремлювати у структурі бюджету витрати на підтримання миру, спрямовані на врегулювання міжнародних конфліктів. Це дозволяє уникнути плутанини та забезпечує коректність міжнародних порівнянь.

За методологією SIPRI військові витрати охоплюють усі поточні та капітальні витрати на збройні сили, оборонні міністерства, парамілітарні формування та військові космічні програми. До них належать витрати на персонал, операційні витрати, закупівлі озброєнь, дослідження й розробки, військове будівництво та військову допомогу. Водночас SIPRI чітко виключає витрати на цивільну оборону, соціальні програми для ветеранів, демобілізацію та конверсію озброєнь [1].

Методологія НАТО розрізняє військові та оборонні витрати. Військові витрати охоплюють фінансування збройних сил – зарплати, операції, закупівлі, R&D (витрати на дослідження та розробку). Оборонні витрати є ширшим поняттям і включають усі платежі уряду (крім місцевих), спрямовані на задоволення потреб власних збройних сил, союзників або Альянсу. Сюди входять також внески у спільні фонди НАТО та витрати на колективну оборону [2].

В методології МВФ (IMF, GFSM 2014) військові витрати визначаються як витрати уряду на утримання та функціонування збройних сил: персонал, операції, закупівлі, будівництво, дослідження й розробки. Оборонні витрати у трактуванні МВФ є ширшими й охоплюють також цивільну оборону, прикордонну службу, внутрішню безпеку, демобілізацію, соціальні програми для ветеранів та конверсію озброєнь [3].

Порівняння методологій SIPRI, НАТО та МВФ показує, що: SIPRI концентрується на військових витратах як базовій категорії; НАТО розширює поняття оборонних витрат за рахунок колективних внесків та союзницьких програм; МВФ трактує оборонні витрати максимально

широко, включаючи цивільну оборону та соціальні аспекти.

Відсутність єдиної термінології ускладнює міжнародні порівняння та може призводити до різних інтерпретацій рівня фінансування безпеки. Тому важливим завданням є уніфікація підходів та чітке розмежування між військовими й оборонними витратами, з виокремленням витрат на миротворчі та безпекові заходи. Це сприятиме більшій транспарентності, підвищенню довіри суспільства та міжнародних партнерів, а також ефективнішому управлінню бюджетними ресурсами у сфері безпеки.

Список використаних джерел

1. SIPRI. Military Expenditure Database: Definitions and methodology [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.sipri.org/databases/milex/definitions> (дата звернення: 17.11.2025).
2. NATO. Defence expenditures and NATO's 5% commitment . – Режим доступу: <https://www.nato.int/en/what-we-do/introduction-to-nato/defence-expenditures-and-natos-5-commitment> (дата звернення: 17.11.2025).
3. IMF. Government Finance Statistics Manual 2014 (GFSM 2014) . – Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2014. Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/gfs/manual/pdf/all.pdf> (дата звернення: 17.11.2025).

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дехтяр Надія Анатоліївна,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

Пігуль Наталія Георгіївна,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

Фінансове забезпечення діяльності підприємств в умовах війни та повоєнної відбудови відіграє стратегічно важливу роль, оскільки визначає їхню здатність виживати, адаптуватися та забезпечувати відновлення економіки країни. У воєнний період воно є ключовою передумовою підтримання операційної діяльності, збереження виробничого потенціалу, робочих місць і критичних ланцюгів постачання. Достатність та доступність фінансових ресурсів дозволяють підприємствам протистояти руйнуванню активів, касовим розривам, логістичним обмеженням, ризикам безпеки та різкому падінню платоспроможного попиту. У фазі повоєнної відбудови значення фінансового забезпечення ще більше зростає, адже воно стає основою для модернізації виробництва, впровадження інновацій, нарощування інвестиційної активності та відновлення конкурентоспроможності підприємств. Отже, фінансове забезпечення в умовах війни та повоєнної відбудови економіки виконує не лише економічну, а й суспільно-безпекову та стратегічну функції: підтримує безперервність діяльності підприємств, зміцнює економічну стійкість держави та є фундаментом для сталого розвитку у післявоєнний період [1].

Для оцінювання актуальності та змін інтересу до тематики фінансового забезпечення було застосовано інструмент Google Trends, який дає змогу простежити частоту пошукових запитів у Google упродовж певного періоду (рисунок 1).

Дані Google Trends засвідчують, що протягом 2020–2025 рр. інтерес користувачів до терміну «фінансове забезпечення» та близьких за змістом понять мав нестійкий, переважно хвилеподібний характер. Найвищий рівень пошукової активності спостерігався за запитом «фінансування», який протягом усього періоду стабільно утримував середній показник на рівні 40–45 пунктів. Це підтверджує широку поширеність цього терміну у професійній, науковій та практичній площині.

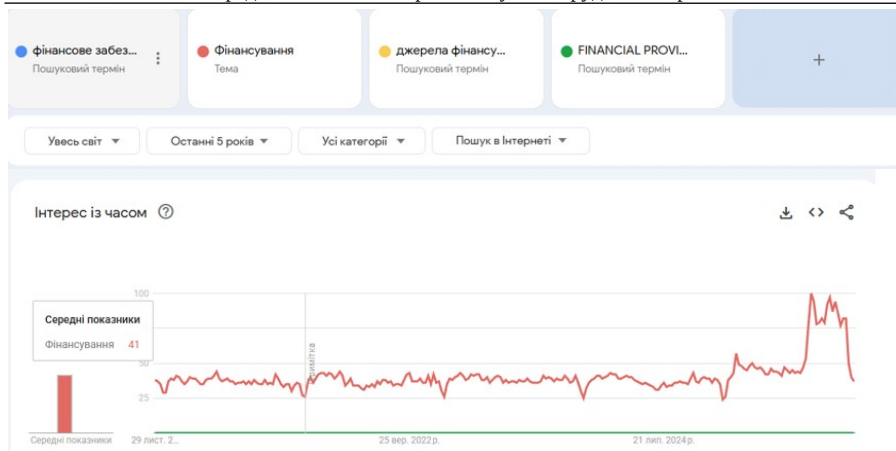

Рисунок 1 – Тенденція запитів терміну «фінансове забезпечення» та його синонімів за 2020–2025 рр.
Джерело: побудовано авторами на основі Google Trends [2]

Водночас інтерес до вузькоспеціалізованих понять, зокрема «фінансове забезпечення», залишався нижчим і демонстрував коливання з поодинокими короткостроковими піками. Такі сплески, як правило, збігалися з періодами активізації державних програм підтримки бізнесу, змінами у законодавстві або зростанням запиту на інформацію щодо фінансової стійкості підприємств у кризові періоди.

Починаючи з кінця 2022 р., спостерігається поступове зростання наукового інтересу, що корелює з економічними викликами воєнного періоду, необхідністю пошуку нових джерел фінансування, впровадження антикризових кредитних та грантових програм. У 2023–2024 рр. відбувся помітний підйом частоти запитів, що свідчить про посилення уваги до фінансових механізмів забезпечення діяльності підприємств, зокрема в контексті адаптації до умов воєнної економіки.

Пік пошукової активності зафіксовано на початку 2025 р., що пов'язано з: активізацією процесів підготовки до післявоєнної відбудови, зростанням кількості грантових і кредитних програм міжнародних організацій, потребою бізнесу в інформації про фінансування інвестиційних і відновлювальних проєктів.

Отже, зазначена динаміка показує, що попит на інформацію про фінансове забезпечення та фінансування загалом стрімко зростає і це свідчить про підвищення ролі фінансових ресурсів у забезпеченні життєздатності підприємств, загострення потреби в інструментах управління фінансовими

потоками, зростання значення планування, прогнозування та оцінювання фінансової стійкості суб'єктів господарювання.

Показники динаміки змін основних груп джерел фінансування підприємств України (власного капіталу, довгострокових та поточних зобов'язань і забезпечень) наведено на рис. 2.

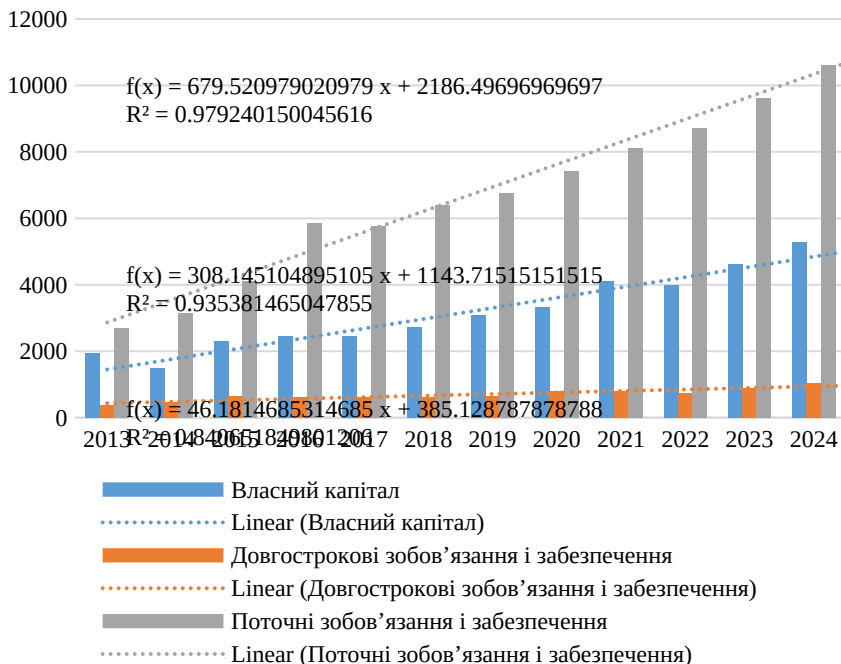

Рисунок 2 – Динаміка показників складу джерел фінансування підприємств України за період 2013–2024 рр., млрд грн

Джерело: розраховано за даними Держстату України [3]

Динаміка джерел фінансування вітчизняних підприємств у 2013–2024 рр. демонструє нерівномірний розвиток під впливом економічних криз, воєнних дій та змін у фінансовому середовищі. Так, власні джерела упродовж періоду демонстрували стале зростання власного капіталу, від 1,5 трлн грн у 2014 р. до 5,3 трлн грн у 2024 р. Трендова лінія показує високе значення R^2 , що становить 0,9354 і це свідчить про стійку та передбачувану тенденцію зростання. Збільшення обсягу власного капіталу вказує на розширення масштабів діяльності підприємств, зростання накопичених прибутків та переоцінку активів під впливом інфляції. Однак, при цьому у більшості років власний

капітал зростає менш повільними темпами, що свідчить про обмежений потенціал накопичення прибутку та його реінвестування.

Довгострокові зобов'язання і забезпечення залишаються найменшою часткою у складі джерел фінансування підприємств. Зростання їх обсягів відбувалися повільно: від 0,4 до 1,1 трлн грн за період аналізу. Коефіцієнт детермінації R^2 становив 0,8407, що свідчить про менш стабільний і слабо виражений тренд (у порівнянні з іншими джерелами фінансування). Це вказує на низьку доступність довгострокових кредитів в Україні, підвищені ризики для банків, переорієнтацію бізнесу на короткострокові інструменти.

Що стосується поточних зобов'язань і забезпечень, то необхідно звернути увагу на те, що дане джерело фінансування діяльності підприємств є найбільш динамічно зростаючим. Так, обсяги короткострокових зобов'язань збільшилися з 2,7 трлн грн у 2013 р. до 10,7 трлн грн у 2024 р. Лінійний тренд має найвищий показник R^2 на рівні 0,9792, що свідчить про максимально стійку й передбачувану тенденцію збільшення. Така ситуація свідчить про підвищену залежність підприємств від короткострокових зобов'язань (комерційного кредиту, кредиторської заборгованості), вплив інфляційних процесів в умовах воєнних ризиків.

Отже, структура фінансування підприємств України стає все більш короткостроковою, що збільшує ризики ліквідності. Підприємства компенсують дефіцит довгострокового капіталу збільшенням поточних зобов'язань. Розрив між швидким зростанням зобов'язань і повільнішими темпами збільшення власного капіталу може створювати ризики фінансової стійкості. В цілому представлені тренди зміни показників джерел фінансування відображають вплив криз 2014–2015 рр., пандемії Covid-19 та, особливо, повномасштабної війни.

Таким чином, фінансове забезпечення є визначальною умовою стабільного функціонування підприємств, оскільки саме воно формує їхню спроможність підтримувати операційну діяльність, інвестувати в розвиток і забезпечувати стійкість у мінливому економічному середовищі.

Список використаних джерел

1. Фінанси підприємств України під час війни та завдання їх повоєнного відновлення : наукова доповідь / за ред. д.е.н. В. В. Зимовця ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». Електрон. дані. Київ, 2023. 54 с. <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/8/Finansy-pidpriemstv-Ukrainy-pid-chas-vijny.pdf>.
2. Google Тренди. Google Тренди. <https://trends.google.com.ua/trends/>.
3. Державна служба статистики. <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

*Рябушка Людмила Борисівна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Рибальченко Вячеслав Володимирович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми*

Фінансова стійкість територіальних громад є важливим фактором ефективності бюджетної політики місцевого самоврядування та його спроможності у забезпеченні базових, визначених законодавством функцій, розвитку цивільної інфраструктури та реалізації стратегічних цілей. Реформа децентралізації 2014–2020 рр. внесла значні зміни у фінансові повноваження територіальних громад. Однак, з початком повномасштабного вторгнення у 2022 році громади стикнулися з колосальним рівнем труднощів через демографічні зрушення, економічні потрясіння та буквальне руйнування як цивільної, так і критичної інфраструктури. Суттєві структурні зміни у доходах та видатках місцевих бюджетів спричинені повномасштабним вторгненням РФ. Відповідно до звіту програми USAID DOBRE [1], 2022–2023 роки відзначилися значним скороченням власних доходів територіальних громад – особливо тих, що були територіями бойових дій або тимчасово окупованими. Відповідно до інформації Міністерства фінансів України, загальні доходи місцевих бюджетів у 2023 році становили майже на 44% більше за аналогічний показник минулого 2022 року [1]. Податкові пільги та скасування окремих податків та зборів для громадян та бізнесу також нанесли удару по фінансовій базі громад. За дослідженням вищезгаданої програми USAID DOBRE, структурна частка трансфертів у дохідній частині бюджетів зростає з 51 % до майже 91%. Вищезазначене підриває незалежність територіальних громад, але є, можливо, єдиним шляхом до виживання в умовах затяжної турбулентності та загальнодержавної економічної рецесії [1]. Тому актуальність проблеми забезпечення фінансової стійкості територіальних громад є безперечною в умовах воєнного стану.

Фінансова стійкість територіальної громади як у теоретичній, так і у практичній площині, розуміється як здатність стабільного самозабезпечення збалансованості бюджету та формування достатнього обсягу видатків та доходів. Практичні дослідження визначають чотири основних чинники формування оптимального рівня фінансової стійкості, зокрема: висока частка власних доходів – яка забезпечується місцевими податками та зборами, як то податок на доходи фізичних осіб, податку на нерухомість тощо;

диверсифікована економічна база – незалежність фінансів громади від одного чи двох джерел доходу/платників податку; ефективне бюджетне планування – реалістичні прогнози доходів, обґрунтований розподіл видатків та врахування економічних ризиків; наявність стратегічних програм розвитку.

Слід відмітити, що фінансова стійкість територіальних громад у вигляді окремого терміну не має законодавчого закріплення у чинних нормативно-правових актах України, однак основні змістовні засади цього поняття чітко окреслені в законодавчій базі, що регламентують автономність місцевих бюджетів, їх джерела доходів, а також повноваження органів місцевого самоврядування. Основою цієї бази є Конституція України, Бюджетний кодекс, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», а також підзаконні акти, як то Методика формування спроможних територіальних громад, затверджена постановою Кабінетом Міністрів України від 08.04.2015 № 214.

Отже, в умовах викликів триваючої повномасштабної війни забезпечення фінансової стійкості територіальних громад є критично важливим для реалізації базових повноважень органів місцевого самоврядування, відновлення інфраструктури та проведення необхідних безпекових заходів. Зростання залежності фінансів громад від зовнішніх трансфертів додає актуальності у розбудові стратегічного бачення зміцнення фінансової бази. Серед напрямків зміцнення фінансової стійкості територіальних громад необхідно зазначити наступні: оптимізація структури доходів – шляхом створення пільгових умов для малого та середнього бізнесу у регіоні та оптимізація податкового адміністрування; оптимізація видаткової частини – зменшення обсягу витрат на утримання апарату управління та пріоритизація критично важливих напрямків фінансування; поглиблення міжнародної співпраці – залучення грантів та зміцнення міжнародної фінансової співпраці; розвиток цифрової фінансової інфраструктури – впровадження електронних систем бюджетування для підвищення довіри населення та стимулювання громадської участі.

Список використаних джерел

1. Decentralization. (2023). *Вплив війни на доходи громад* . <https://decentralization.ua/news/18647>
2. Міністерство фінансів України. (2024, 08 січня). Міністерство Фінансів України. *Мінфін: за 2023 рік до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 441,9 млрд гривень*. https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_zh_2023_rik_do_zagalnogo_fondu_mists_evikh_biudzhativ_nadiishlo_4419_mlrld_griven-4386

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

*Пігуль Наталія Георгіївна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Рубан Аліна Вячеславівна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

Здійснення ефективної господарської діяльності вітчизняних підприємств безпосередньо пов'язане з необхідністю її фінансування. Виробничий цикл передбачає попереднє фінансування витрат, тоді як їх відшкодування відбувається пізніше – після реалізації продукції чи надання послуг, на які ці витрати були спрямовані. Це зумовлює часовий розрив між моментом здійснення витрат і отриманням доходу. Тому підприємство повинно мати достатній обсяг фінансових ресурсів, які дозволять фінансувати діяльність суб'єктів підприємництва. Фінансові ресурси виступають базою для створення необхідних для здійснення господарської діяльності грошових фондів, що забезпечують безперервність виробничого процесу, виконання зобов'язань перед державою та контрагентами, а також формування інвестиційних і соціальних програм підприємства [1].

Існують різні підходи щодо класифікації джерел фінансування підприємств (табл. 1).

Таблиця 1 – Класифікація фінансових ресурсів підприємств

Ознака	Види
За джерелом походження	Внутрішні та зовнішні
За належністю коштів	Власні, позикові та залучені
За строком використання	Короткострокові та довгострокові
За цільовим призначенням	Для поточної та інвестиційної діяльності
За правовим статусом	Формалізовані та неформалізовані

У процесі діяльності підприємства залучаються власні та позикові фінансові ресурси підприємства. Тому залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел дає змогу істотно розширити виробництво, забезпечити ефективне використання капіталу підприємства. Але перед тим як залучати позикові фінансові ресурси потрібно реалізувати власні ресурси із внутрішніх джерел.

Показники динаміки фінансових ресурсів вітчизняних підприємств за 2013-2023 роки наведені на рисунку 1.

Аналіз динаміки показників рисунку 1, свідчить про стале зростання як

власного капіталу підприємств, так і їхніх зобов'язань упродовж 2013–2023 рр. Найбільш стрімко зростали короткострокові зобов'язання, обсяг яких суттєво перевищує як власний капітал, так і довгострокові зобов'язання. Це вказує на високу залежність підприємств від поточних джерел фінансування та підвищує ризики ліквідності.

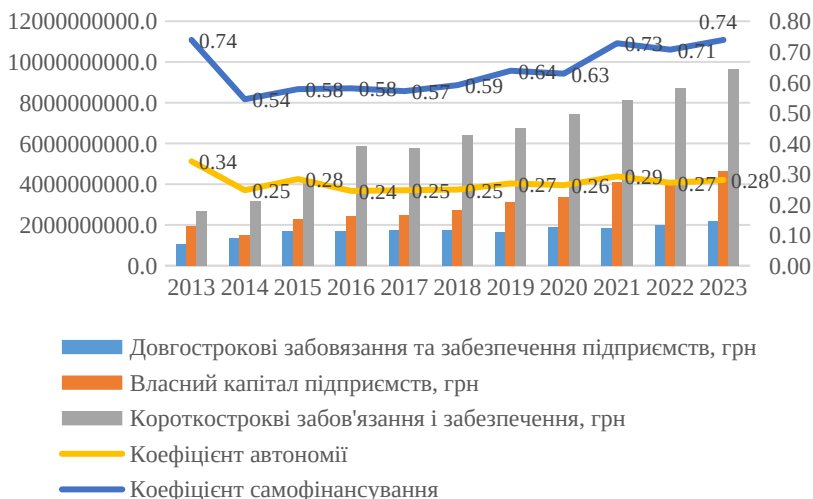

Рисунок 1 – Динаміка фінансових ресурсів вітчизняних підприємств у 2013–2023 рр., [2]

Власний капітал демонструє позитивну тенденцію до збільшення, що свідчить про зростання фінансової стійкості підприємств та накопичення внутрішніх ресурсів. Водночас його темпи зростання значно нижчі порівняно з короткостроковими зобов'язаннями. Довгострокові зобов'язання також поступово зростали, проте їхня частка у загальній структурі пасивів залишається відносно невеликою. У 2014 році спостерігається зниження власного капіталу та довгострокових зобов'язань підприємств. Це можна пояснити початком війни на сході України, що негативно позначилося на економічній активності, інвестиційній привабливості та фінансовій стійкості підприємств. Подібна ситуація простежується і у 2022 році, коли через початок повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України відбулося суттєве зниження ділової активності, зростання фінансових ризиків і скорочення інвестицій. Це зумовило падіння темпів нарощування власного капіталу та обмеження можливостей підприємств щодо залучення довгострокових ресурсів. Протягом всього досліджуваного періоду значення

коефіцієнта фінансової автономії коливалося в межах 0,24 - 0,34, що значно нижче рекомендованого рівня 0,5. Це свідчить про високу залежність підприємств від залучених коштів (зобов'язань) для фінансування своєї діяльності. Коефіцієнт самофінансування не досягає нормативного рівня у жодному році. Максимальне значення показника зафіксовано у 2013 та 2023 роках, і становить лише 0,74, а мінімальне значення було у 2014 році - 0,54.

Отже, основна роль у структурі фінансових ресурсів вітчизняних підприємств належить короткостроковим зобов'язанням, що пов'язано з високою потребою у поточних оборотних коштах та нестабільністю власного капіталу. Домінування короткострокових джерел фінансування формує підвищені ризики ліквідності та обмежує інвестиційний потенціал підприємств, що обумовлює необхідність удосконалення політики фінансування, посилення ролі внутрішніх джерел та залучення довгострокового капіталу.

Список використаних джерел

1. Небожина А. А, Литвинов А. І. Джерела фінансування діяльності підприємств. Стратегічний розвиток України: генерування, імплементація, реалізація: тези доповідей. *Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з доб. вищ. освіти і молодих вчених.* 2023. С. 59–60. <https://repo.btu.kharkiv.ua/items/4b9bdd0b-1128-40c4-bbcd-b9f594a6da62>
2. Державна служба статистики України. <https://www.ukrstat.gov.ua/>

FINANCIAL EFFICIENCY INDICATORS FOR STRATEGIC ENTERPRISE DEVELOPMENT

*Larysa Hrytsenko, Dr. Econ., Prof.,
Sumy State University, Ukraine
Liliia Derkach, master's graduate,
Sumy State University, Ukraine*

In a period of financial system transformation, institutional modernization, and shifting economic priorities, enterprises face a growing need to adapt to dynamic market conditions. Maintaining stability, financial security, and competitiveness is impossible without systematic monitoring of key financial efficiency indicators. Although the concept of efficiency is interpreted differently, most definitions emphasize the relationship between the obtained result and the resources expended [1, p. 452; 2, p. 3].

Researchers highlight that:

- efficiency reflects the development of productive forces in correlation with production relations [3, pp. 249-250];
- it should be defined on the basis of measurable indicators suitable for managerial decision-making [4, p. 5];
- it characterizes an enterprise's ability to achieve quantitative and qualitative results through rational use of resources [5, p. 82].

Thus, enterprise efficiency is a complex indicator that encompasses all levels of operation and determines the ability to obtain optimal results necessary for progressive development.

Key performance indicators (KPI) serve as a tool for monitoring financial condition and supporting strategic management. The KPI concept is logically connected to the Balanced Scorecard (BSC), which integrates four dimensions: finance, internal processes, customers, learning and growth [6, pp. 3043-3044].

The Google Trends graph (Figure 1) compares worldwide search interest in the terms KPI (blue) and BSC (red) over the past five years. BSC demonstrates consistently higher and more volatile search activity, with several pronounced peaks – especially visible around early and mid-2023 – indicating periodic surges of global attention. By contrast, KPI remains relatively stable and low throughout the entire period, showing only minor fluctuations and no significant spikes. The bar chart on the left confirms this difference in average search intensity, with BSC substantially outperforming KPI.

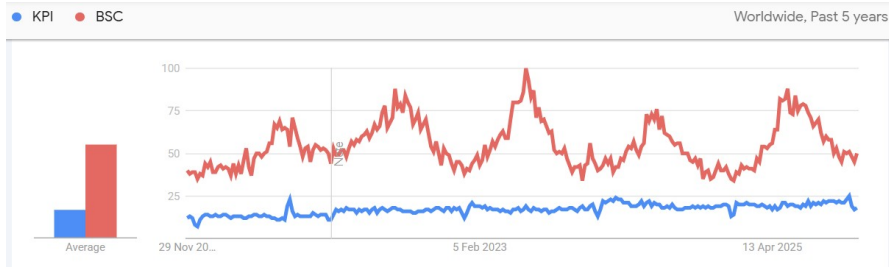

Figure 1 – Dynamics of global search interest for “KPI” and “BSC” according to Google Trends (2021-2025)

This analysis demonstrates that global interest in the BSC concept significantly exceeds – and fluctuates more than – interest in KPI, suggesting that BSC is perceived as a more dynamic and actively discussed strategic management tool. The stable but comparatively low search volume for KPI indicates its established, routine use in business practice, while BSC attracts periodic spikes of attention, likely driven by updates in managerial approaches, research trends, or shifts in strategic planning methodologies. These differences explain why enterprises increasingly integrate KPI systems within broader BSC frameworks to enhance strategic alignment and long-term competitiveness.

Based on the conducted analysis, assessing financial performance requires a comprehensive approach that meets the criteria of transparency, flexibility, causality, and strategic planning capacity. Within this study, we form a generalized system of balanced key indicators, drawing on the research [7, p. 31; 8, pp. 141-157]. It includes:

- profitability and return indicators;
- liquidity and solvency indicators;
- financial stability coefficients;
- efficiency of asset and working capital utilization;
- non-financial metrics (human capital, process quality, customer loyalty).

The system is variable and can be adapted to the enterprise's strategic objectives. Monitoring key financial indicators allows to:

- assess an enterprise's ability to react to changes in the financial environment;
- determine the impact of state financial policy on business;
- identify factors constraining development;
- adjust strategic priorities for financial system reform in accordance with micro-level needs.

Therefore, key indicators of financial efficiency represent an important tool for strategic enterprise development. Their systematic analysis enables not only

maintaining financial stability but also forming well-grounded managerial decisions that correspond to the challenges of modern economic transformation.

References

1. Пилипенко, С. М. (2016). Теоретичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 10, 452–456. <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/94.pdf>
2. Савицька, О. М., Салабай, В. О. (2019). Ефективність діяльності та управління підприємством: особливості використання теорії, методології та результативності аналітичних досліджень. *Ефективна економіка*, 6. <https://org/10.32702/2307-2105-2019.6.55>
3. Півень, А. В. (2019). Понятійно-категоріальний апарат управління ефективністю діяльності підприємств. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства*, 200, 242–256. <http://dspace.khntusg.com.ua/bitstream/123456789/8714/1/28.pdf>
4. Панасюк, Т. П. (2019). Методичні підходи аналізу ефективності господарської діяльності підприємства. *Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць молодих вчених*, 13. https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/29393/1/2019-13_2-10.pdf
5. Камінська, І. М., Ковальчук, Н. В., Демидович, А. С. (2021). Теоретико-методичні підходи до аналізу ефективності діяльності підприємства. *Економічний форум*, 2, 79–87. <https://org/10.36910/6775-2308-8559-2021-2-10>
6. Wisconte, S. A., Musina, D. R., Gerasimova, M. V., Yangirov, A. V., Nasyrova, S. I. (2020). Company efficiency assessment using key indicator system. In International Scientific Conference "Far East Con" (ISCFEC 2020). *Atlantis Press*. <https://org/10.2991/aebmr.k.200312.435>
7. Danchenko, O. O. (2019). Key performance indicators of a crewing company activity. *Economic Innovations*, 21(1(70)), 28–36. [https://org/10.31520/ei.2019.21.1\(70\).28-36](https://org/10.31520/ei.2019.21.1(70).28-36)
8. Гриценко, Л. Л., Дейнека, О. В., Дехтяр, Н. А., Діденко, О. М. (2019). Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни «Корпоративні фінанси»: для студентів спец. 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» усіх форм навчання. Суми: СумДУ. <https://elearning.sumdu.edu.ua/s/f9-u97>

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ ЕКОСИСТЕМИ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

*Рябушка Людмила Борисівна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Федан Анастасія Олександрівна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

Забезпечення фінансової стійкості банківської екосистеми є важливим аспектом для підтримки стабільності економіки країни, оскільки банки виконують ключові функції у фінансовій системі, такі як кредитування, зберігання заощаджень та забезпечення платіжних послуг.

Фінансова стійкість в сучасному науковому дискурсі інтерпретується як здатність економічної системи підтримувати рівновагу, забезпечувати безперервне виконання ключових функцій та адаптуватися до внутрішніх і зовнішніх шоків шляхом оптимального управління ресурсами, капіталом, ризиками та фінансовими потоками. У межах банківської системи ця категорія набуває макророзуміння, оскільки стійкість окремих банків є лише елементом ширшої системної здатності до протидії кризам, запобігання поширенню системних ризиків та забезпечення безперервності критичних фінансових послуг. За результатами дослідження спеціальної літератури [1-3] сформований підхід до визначення фінансової стійкості банківської екосистеми дозволяє розглядати її як інтегрований результат взаємодії традиційних банків, fintech-компаній, технологічних постачальників та клієнтів у межах єдиного платформного середовища, де сукупний рівень ризикостійкості формується не лише внутрішньою політикою банків, але й якістю цифрової інфраструктури, гнучкістю бізнес-моделі, ефективністю екосистемних зв'язків та здатністю швидко реагувати на зовнішні шоки, зокрема валютні. Аналіз показників фінансової стійкості (капіталу, ліквідності, якості активів, прибутковості, чутливості до ризику), а також системних характеристик екосистемного середовища демонструє, що стійкість формується під впливом низки взаємопов'язаних факторів: макроекономічних коливань, регуляторної політики, рівня цифровізації, структури ризиків, ефективності системи управління, глибини інтеграції фінансових і нефінансових послуг, конкурентного середовища та ступеня довіри споживачів. Проте в умовах турбулентності, як от військові дії, виникає низка проблем в банківській системі, що може негативно вплинути на її стійкість: - низький рівень капіталізації банків (недостатня капіталізація банків є однією з основних загроз для фінансової стійкості банківської екосистеми. Банк може

бути не в змозі впоратися з великими втратами, що виникають у випадку економічних криз чи невиконання за кредитами, зниження довіри до банківської системи, банкрутства веде до дестабілізації фінансової ситуації в країні; - високий рівень непрацюючих кредитів (високий рівень непогашених або прострочених кредитів (NPL) створює додаткові ризики для банків, оскільки вони не можуть забезпечити відповідний потік доходу, банки змушені витрачати значну частину своїх ресурсів на резервування під ці кредити, що знижує їх здатність до кредитування та зменшує рентабельність); - неадекватний ризик-менеджмент (багато банків мають неефективні системи управління ризиками, що призводить до підвищення вразливості до зовнішніх і внутрішніх шоків, помилки в оцінці ризиків можуть призвести до великих фінансових втрат, підризу довіри до банківської системи та навіть фінансових криз); - залежність від зовнішніх джерел фінансування (банки, які сильно залежать від зовнішніх джерел фінансування, зокрема міжнародних кредитів чи інвестицій, можуть стати вразливими до змін на міжнародних фінансових ринках, наприклад, до зміни процентних ставок чи валютних коливань, втрата стабільного джерела фінансування може спричинити кризу ліквідності, особливо якщо банківські установи не мають достатньо внутрішніх резервів для покриття своїх зобов'язань); - фінансові інновації та технології (розвиток фінансових технологій (FinTech) створює нові можливості для банків, але також і нові ризики, наприклад, відсутність регулювання або недостатньо перевірені нові технології можуть створювати уразливі місця в системі, кібербезпека, складність інтеграції нових технологій в існуючу банківську інфраструктуру, а також конкуренція з новими фінансовими платформами можуть послабити банківську стійкість); - зміни в макроекономічному середовищі (економічні шоки, такі як різкі зміни валютних курсів, інфляція, політична нестабільність або глобальні кризи, наприклад, пандемії або війни, можуть впливати на фінансову стійкість банків, банки можуть зазнавати значних втрат через падіння вартості активів, збільшення ризиків непогашених кредитів та зниження загальної економічної активності); - регуляторні та політичні ризики (зміни в законодавстві, вимогах до капіталу, або політичний тиск можуть значно вплинути на роботу банків. Часто відсутність чіткої та стабільної політики може створювати невизначеність і додаткові витрати для банків, банки можуть бути змушені коригувати свою стратегію, що може спричинити додаткові витрати або втрати); - конкуренція та змінюються потреби споживачів (відсутність адаптації до нових вимог споживачів і зростаюча конкуренція з боку нових учасників ринку можуть знизити доходи банків, це може привести до зниження прибутковості, втрати клієнтів, а також до того, що банки не зможуть забезпечити довгострокову стабільність через неефективну роботу. Серед шляхів подолання зазначених проблем можливе покращення капіталізації та управління ризиками, а саме підвищення вимог до

капіталу і резервів під ризикові кредити; зміцнення фінансової стабільності через підвищення вимог до банківських регуляторів для зміцнення фінансової стійкості, забезпечення прозорості та відповідальності; розвиток інноваційних технологій та кібербезпеки, інвестування в технології для підвищення ефективності та безпеки, створення нових продуктів, що відповідають потребам клієнтів, диверсифікація джерел фінансування через зниження залежності від зовнішніх кредитів, збільшення частки власних ресурсів, гнучкість до макроекономічних змін, застосування стратегій для зниження вразливості до економічних і політичних шоків. Загалом, забезпечення стійкості банківської екосистеми вимагає комплексного підходу, який поєднує фінансові, технологічні та організаційні аспекти.

Список використаних джерел

1. Дзюблюк О. В., Кудря А. М. Сутність та оцінка фінансової стійкості банківської системи України. *Економіка та суспільство*. 2020. № 21. С. 143-150.
2. Науменкова С. В., Міщенко В. І. Фінансова стійкість банківської системи: теоретико-методологічний аспект. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. Т. 3, № 40. С. 13-22.
3. Олешко А. А., Петрівський О. О. Економічна інтеграція банків та фінтех-компаній на ринку фінансових послуг. *Ефективна економіка*. 2023. № 11. <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2483/2521>

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Дехтяр Надія Анатоліївна,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

Рудень Ліліана Віталіївна,

студент,

Сумський державний університет, м. Суми

В сучасних умовах цифровізація виступає ключовим чинником трансформації фінансової системи України, особливо в умовах воєнних викликів та прискореної адаптації економіки до нових реалій. Вона забезпечує модернізацію фінансової інфраструктури, підвищення прозорості, стійкості та ефективності формування фінансових відносин на макро- і мікрорівнях, а також сприяє інтеграції України у світовий фінансовий простір.

Досліджуючи основні напрями впливу цифровізації на вітчизняну фінансову систему, варто зазначити, що цифрова трансформація проявляється у низці структурних змін, які сприяють прискоренню розвитку фінансових ринків, зростанню обсягів безготівкових операцій, формуванню інноваційних моделей фінансового посередництва та підвищенню доступності фінансових послуг для населення й бізнесу (табл. 1).

Розглядаючи особливості запровадження цифрових трансформацій на різних рівнях функціонування фінансової системи, слід відзначити їх багатовекторний характер та синергійний ефект для економіки. Так, на мікрорівні цифровізація забезпечує автоматизацію банківських операцій, розвиток інтернет- та мобільного банкінгу, удосконалення систем ризик-менеджменту та впровадження нових інструментів ідентифікації клієнтів [1]. Водночас у корпоративному секторі цифрова трансформація сприяє автоматизації фінансового менеджменту, впровадженню електронного документообігу, застосуванню Big Data та штучного інтелекту для підвищення точності фінансового планування і контролю, розвитку електронних каналів залучення інвестицій та посиленню прозорості фінансових потоків підприємств. Це формує більш ефективну систему корпоративного управління, підвищує стійкість підприємств до ризиків і розширює їх можливості доступу до фінансових ресурсів [2].

На макрорівні цифрова трансформація впливає на роботу державних інституцій, підвищує прозорість публічних фінансів, оптимізує податкове адміністрування та зменшує корупційні ризики [3]. У сукупності ці процеси забезпечують модернізацію фінансової системи, удосконалення

інституційного середовища та формування умов для сталого економічного розвитку.

Таблиця 1 – Основні напрями впливу цифровізації на фінансову систему України

Напрямок впливу	Тенденції змін	Результати та ефекти
Банківський сектор	Автоматизація, мобільні сервіси, біометрія, онлайн-ідентифікація	Зниження витрат, швидкість обслуговування, зростання конкуренції
Фінтех-сектор	P2P-кредитування, електронні гаманці, instant-payments	Розширення фінансової інклюзії, доступ для МСБ, інноваційні продукти
Платіжна інфраструктура	NFC, QR-payments, digital wallets, миттєві платежі	Зростання частки безготівкових операцій, прискорення грошового обігу
Регулювання та безпека	Кіберзахист, регуляторні «пісочниці», open banking	Стабільність, стійкості та контроль ризиків
Інновації майбутнього	Проект цифрової гривні, open finance	Ефективність монетарної політики, інтеграція у глобальний фінансовий простір
Корпоративний сектор	Автоматизація фінансового менеджменту, використання Big Data та AI, електронні платежі, блокчейн-контракти	Підвищення фінансової прозорості, оптимізація витрат, прискорення управлінських рішень, розширення доступу до інвестиційних ресурсів
Публічні фінанси	«Дія», е-закупівлі (Prozorro), е-ліцензування, цифрове адміністрування податків	Прозорість, оптимізація фіскальних процесів, зменшення тіньового сектору

Джерело: авторська розробка

Дані таблиці засвідчують, що відповідні зміни реалізуються через трансформацію банківського сектору, розвиток фінтех-екосистеми, модернізацію платіжної інфраструктури, посилення кібербезпеки та регуляторних стандартів, цифровізацію публічних фінансів та автоматизацію ключових процесів у корпоративному секторі.

Запровадження сучасних цифрових сервісів у банківському секторі забезпечує істотне оновлення фінансової інфраструктури, підвищує

операційну продуктивність та сприяє появі інноваційних бізнес-моделей, що в цілому посилює конкурентоспроможність цього сегменту.

Паралельно фінтех-сектор стає ключовим драйвером підвищення фінансової інклюзії, генеруючи нові сервіси та сприяючи зниженню вартості фінансових послуг для кінцевого споживача. В Україні зростання доступності фінансових послуг серед населення та суб'єктів МСБ яскраво демонструється завдяки активному поширенню мобільних платежів, цифрових гарантів тощо.

Розвиток безготівкової економіки є стратегічним напрямом, що забезпечує детінізацію та прискорення фінансових потоків. Широке поширення безконтактних оплат, цифрових гарантів та миттєвих платежів стимулює детінізацію, прискорює грошовий обіг і зменшує транзакційні витрати для бізнесу та споживачів.

Підвищення кіберстійкості є необхідною передумовою збереження фінансової стабільності в умовах зростаючих цифрових ризиків. Національний банк України (НБУ) активно удосконалює вимоги до кібербезпеки, впроваджує Open Banking та створює умови для запуску цифрової гривні, що сприятиме інтеграції України у глобальну фінансову екосистему [4].

Запуск цифрової гривні (CBDC) може стати одним із ключових етапів розвитку національної фінансової системи та посилити інноваційний потенціал фінансового сектору. CBDC здатна підвищити прозорість розрахунків, оптимізувати грошово-кредитну політику, зміцнити довіру та стимулювати інновації у фінансовому секторі.

У сфері корпоративних фінансів цифровізація проявляється у впровадженні електронного документообігу, використанні систем управління фінансовими потоками (ERP, CRM), застосуванні штучного інтелекту та аналітики Big Data для прогнозування ліквідності та оцінки ризиків, розширенні можливостей електронного залучення капіталу, підвищенні прозорості та контрольованості фінансових операцій. Це забезпечує оптимізацію витрат, пришвидшує ухвалення управлінських рішень і сприяє загальній стійкості фінансової системи [2].

Щодо цифровізації публічних фінансів, підвищення прозорості бюджетних процесів та доступність публічних фінансових даних створюють контрольоване, прозоре й орієнтоване на користувача середовище. У державному секторі цифрова трансформація проявляється через розвиток електронних систем управління бюджетом, автоматизацію міжвідомчого обміну даними, впровадження електронних закупівель, цифрових реєстрів та сервісів моніторингу виконання державних програм. Це сприяє підвищенню ефективності використання бюджетних ресурсів, оперативності управлінських рішень, зменшенню дублювання функцій між органами влади та значному скороченню корупційних ризиків, а також сприяє інтеграції України до європейських стандартів управління публічними фінансами [5].

Цифрова трансформація у підприємствах державного сектору економіки проявляється у впровадженні систем електронного управління, автоматизації бухгалтерського та фінансового обліку, переході до електронного документообігу, використанні цифрових інструментів для контролю ефективності роботи та управління активами. Це забезпечує підвищення фінансової дисципліни, зменшення операційних витрат, прискорення управлінських процедур та посилення підзвітності державних підприємств перед суспільством і державними органами [6].

Отже, цифровізація є системним драйвером модернізації фінансової системи України, забезпечуючи підвищення її стійкості, адаптивності та ефективності у відповідь на зовнішні та внутрішні виклики.

Список використаних джерел

1. Штерма Т., Гончарук Я., Лещук В. Тенденції цифровізації фінансового сектору та виклики для правового регулювання. *Економіка та суспільство*, 2025. № 71. <https://.org/10.32782/2524-0072/2025-71-109>.

2. Транспарентність корпоративних фінансів в умовах цифровізації: шлях до сталого розвитку: монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. О. Захаркіна, канд. екон. наук, доц. Л. С. Захаркіної. Суми: Сумський державний університет, 2024. 152 с.

3. Криниця С. Стратегії цифровізації системи управління публічними фінансами в Україні: аналіз та перспективи. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, 2024. Вип. 6. 10.58423/2786-6742/2024-6-307-321. <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/206>

4 Національний банк України. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Київ : НБУ, 2020. 54 с.

5. Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифрової економіки управління державними фінансами на період до 2030 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80#Text>.

6. Дем'янишин В. Г., Лободіна З. М., Костецький В.В., Дем'янишин В. В. . Напрями розвитку інформаційних технологій в управлінні публічними фінансами, державними фінансовими ресурсами та фінансовою безпекою суб'єктів господарювання державного сектору. *Інноваційна економіка*, 2023. № 1, С. 58–70. <http://inneco.org/index.php/inneco/en/article/view/1037>.

PROBLEMS AND PROSPECTS OF THE MODERN FISCAL REGULATION OF NATIONAL BUDGET REVENUES

*Liudmyla Riabushka, PhD, associate professor
Sumy State University, Ukraine
Yelyzaveta Batanina, secondary education student
Lyceum No. 33, Sumy*

In conditions of extreme uncertainty in the functioning of the economy (due to massive shelling of state infrastructure, changes in the structure of trade and tax revenues, fluctuations in foreign aid), detailed analysis and accurate forecasts of national budget revenues are necessary to avoid dangerous fiscal shocks and deficits. On the one hand, flexible fiscal regulation rules reflect the practical guidance of international institutions on the role of quality forecasts and scenario analysis of public finances. On the other hand, the Ukrainian government's reforms to introduce a national revenue strategy, create a parliamentary budget office, renew the planning of budget policy priorities, and forecast macro indicators for the medium term form the institutional basis for ensuring the socio-economic needs of the country's economy in conditions of war and post-war reconstruction. It is the analysis of fiscal regulation of the State Budget of Ukraine's revenues and a high-quality forecast of its indicators that determine the relevance of contemporary issues.

Fiscal regulation is one of the traditional instruments of state influence on the parameters of sustainable economic growth. Its effectiveness largely depends on the choice and effectiveness of fiscal policy levers and instruments.

The results of the analysis of statistical series on national budget revenue indicators for the period 2012-2024 are as follows [1]: - tax revenues have the highest share in the structure of budget revenues (79.3% in 2012, 52.75% in 2024, with the maximum value in the structure being 85.37% in 2021). Changes in the structure towards a decrease in the share of tax revenues from 2012 to 2024 amounted to -27%; the absolute increase in tax revenues amounted to UAH 1,388,892 million, the growth rate was 637.71%, and the growth rate was 537.71%. The share of non-tax revenues in the structure of budget revenues ranged from 16.19% in 2017 (minimum value) to 37.11% in 2023 (maximum value). Changes during the period under review were positive, with the share of non-tax revenues in the structure of budget revenues increasing by 12%. the absolute increase amounted to UAH 906,111 million, the growth rate was 1,426.9%, and the growth rate was 1,326.9%; income from capital transactions for the entire period under review had a traditionally low share, ranging from 0.3 to 0.01%; there was a decrease in absolute growth of UAH 1.16 million, with a negative growth rate of 15.33% and a growth rate of -84.68%; official transfers showed positive dynamics, growing from 0.4% in 2012 to 15.2% in 2024; there was significant growth from 2022 as aid from international partners; the

absolute increase was UAH 499.167 million, the growth rate was 38497.48%, and the growth rate was 38397.48%. Taxes on income, profits, and market value increases in 2012 amounted to UAH 37,186 million, and in 2024 – UAH 597,232.2 million, so the absolute increase was 560,046.20 million hryvnias, the growth rate was 1606.07%, and the growth rate was 1506.07%; rental payments for the use of other natural resources also tended to increase over the entire period, and the absolute increase amounted to UAH 50,910.5 million, which corresponds to a growth rate of 3,449.38% and an increase rate of 3,349.38%; the highest value of this indicator was in 2022 (UAH 85,365 million) and the lowest value was UAH 1,520 million in 2012; domestic taxes on goods and services had one of the highest growth trends, with an absolute increase of UAH 760,075.70 million for the period, corresponding to a growth rate of 511.33%, with a growth rate of 411.33%; there has been an active increase in revenues from this group of tax revenues since 2015; taxes on international trade and foreign operations also showed a positive development trend, with an absolute increase of UAH 35,293.20 million; growth rate – 371.78%, growth rate – 271.78%; other taxes and fees, on the contrary, showed a negative trend, with revenues falling by UAH 17,491.80 million and a negative growth rate of 19.84%; growth rate (-80.16%). It is worth noting that correlation analysis remains an important tool for analytics, planning and decision-making in the formation of state budget revenues.

The results obtained allow us to conclude that the most significant sources of revenue for the state budget remain the main taxes – personal income tax, value added tax, and income tax. The close correlation with total revenue justifies the focus of fiscal policy on improving the efficiency of the administration of these taxes. On the other hand, less significant components, such as rent payments, require additional regulatory mechanisms to increase their fiscal potential.

A comprehensive analysis of fiscal regulation of budget revenues indicates the existence of a number of systemic risks against the backdrop of widespread corruption in the highest echelons of power, the growth of the shadow economy during the war, and a reduction in the tax base due to population migration and a decline in business activity. To summarise the above, we note that fiscal regulation of state budget revenues is in a phase of transformation and requires strengthening the stability of the revenue base through diversification of funding sources, introduction of a progressive scale of direct taxation, and improvement of administration mechanisms.

References

1. State web portal of budget for citizens (2025). *Open budget*. <https://openbudget.gov.ua/en>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Шищенко Вадим Іванович,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми
Науковий керівник – Гриценко Лариса Леонідівна,
д.е.н., професор,
Сумський державний університет, м. Суми*

Фінансова безпека підприємства в умовах воєнного стану є однією з ключових передумов його виживання, стійкості та здатності забезпечувати господарську діяльність у середовищі надзвичайно високої невизначеності. Війна, як екзогенний шок, спричиняє значні руйнування логістичної, транспортної, енергетичної та виробничої інфраструктури, змушує підприємства адаптуватися до змін ринку, зростання вартості ресурсів, нестачі персоналу, збоїв у поставках та постійних регуляторних коригувань [1]. За таких умов фінансова безпека перетворюється з умовно-фінансової категорії на базову функцію стратегічного управління, яке направлене на захист капіталу, забезпечення ліквідності, стабільності доходів та зниження впливу руйнівних факторів. Важливість цього питання підсилюється тим, що у період війни відбувається суттєве скорочення доступності кредитних ресурсів, підвищення інфляції, погіршення інвестиційного клімату та зміна поведінки споживачів, що ускладнює прогнозування фінансових потоків і підвищує ризики банкрутства.

Фінансова безпека в економічній теорії визначається як стан захищеності фінансових інтересів підприємства, що забезпечує його здатність протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам, зберігати платоспроможність, підтримувати стійке функціонування та створювати фундамент для довгострокового розвитку [2]. Сутність фінансової безпеки проявляється у контролі над формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів, у здатності підприємства генерувати позитивний фінансовий результат, формувати резерви, оптимально структурувати капітал та забезпечувати маневреність фінансових потоків. У воєнний час фінансова безпека набуває додаткових змістових характеристик: здатність забезпечити безперервність діяльності при зменшенні обсягів продажів, витримувати різкі витратні коливання, адаптувати бюджети та оптимізувати структуру витрат у реальному часі.

Теоретичне значення фінансової безпеки полягає також у її функціональній ролі. Вона виконує захисну, відтворювальну, регулятивну, антикризову та прогнозну функції. Захисна функція полягає у нейтралізації загроз; відтворювальна – у забезпеченні сталого кругообігу капіталу;

регулятивна – у формуванні фінансових пропорцій; антикризова – у можливості протистояти шокам; прогнозна – у визначенні фінансових орієнтирів розвитку. Значення фінансової безпеки для підприємства полягає не лише в уникненні ризиків, а й у створенні конкурентних переваг у середовищі, де значна частина підприємств опиняється на межі фінансової нестабільності [3].

Методичні підходи до оцінювання фінансової безпеки представлені широким спектром підходів: індикативним, коефіцієнтним, ресурсно-функціональним, інтегральним, програмно-цільовим та ризик-орієнтованим. Найпоширенішим є коефіцієнтний підхід, який ґрунтується на аналізі ліквідності (коефіцієнти поточної, швидкої та абсолютної ліквідності), платоспроможності (частка власного капіталу, коефіцієнт фінансової незалежності), ділової активності (оборотність активів, запасів, дебіторської заборгованості), рентабельності (рентабельність продажів, активів, власного капіталу) та інвестиційної привабливості. Індикативний метод базується на порівнянні фактичних значень показників із нормативами або граничними рівнями, що дозволяє визначити “зони безпеки” та “зони ризику”.

Інтегральний підхід дає змогу обчислити узагальнений індикатор фінансової безпеки, який враховує вагомість окремих показників. Наприклад, інтегральний показник може бути розрахований як зважена сума нормалізованих коефіцієнтів [4]. Також у методичних підходах використовуються моделі прогнозування ймовірності банкрутства – моделі Альтмана (Z-score), Ліса, Спрінґейта тощо. У воєнний час вони набувають підвищеної актуальності, оскільки дозволяють ідентифікувати критичні точки фінансової нестійкості.

Особливе місце посідає ідентифікація факторів і загроз фінансової безпеки. У мирний час такими факторами є зміни попиту, рівень конкуренції, інфляція, податкова політика, доступ до кредитів і курсова нестабільність. В умовах воєнного стану спектр загроз значно розширюється. До основних належать: фізичне знищення активів, блокування логістики, дефіцит сировини, перебої з електроенергією, релокація виробництва, зниження купівельної спроможності населення, міграція кваліфікованих кадрів, різке подорожчання комунальних послуг та палива, високі інфляційні ризики, суттєве подорожчання фінансових ресурсів. Воєнні ризики стають ключовими, адже непередбачуваність бойових дій унеможливорює класичне планування та примушує підприємства застосовувати адаптивні та антикризові моделі управління [5].

Нормативно-правове забезпечення фінансової безпеки формується на основі Закону України «Про національну безпеку України», «Про правовий режим воєнного стану», Податкового кодексу України, Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», а також численних постанов

НБУ, спрямованих на валютне регулювання, забезпечення стабільності банківської системи та контроль за фінансовими операціями. Регуляторні органи змінюють політику відповідно до викликів війни: посилюється моніторинг транзакцій, вводяться обмеження валютних операцій, коригуються правила обслуговування кредитів для бізнесу, діють програми державної підтримки.

Проведемо аналіз фінансової безпеки ПП «Засулля-5» (табл.1). Аналіз фінансового стану підприємства охоплює оцінювання майнового потенціалу, структури активів і пасивів, фінансових результатів, платоспроможності та ліквідності. Умовні дані показують, що у 2022–2024 роках підприємство зіткнулося зі зменшенням обсягів реалізації, збільшенням собівартості продукції та звуженням ринків збуту, що призвело до зниження рентабельності. Динаміка ліквідності свідчить про погіршення платоспроможності.

Таблиця 1 – Динаміка показників ліквідності ПП «Засулля-5»

Показник	2022	2023	2024
Поточна ліквідність	1,25	1,1	0,95
Швидка ліквідність	0,78	0,65	0,54
Абсолютна ліквідність	0,2	0,17	0,11

Зменшення показників демонструє тенденцію до зниження фінансової стійкості. Підприємство дедалі більше залежить від позикових коштів, а збільшення дебіторської заборгованості створює ризики втрати оборотного капіталу.

У ході аналізу ризиків встановлено, що підприємство найбільше потерпає від логістичних ризиків, ризику втрати контрагентів, кредитного ризику, валютного ризику та ризику перебоїв у виробничих процесах через воєнні дії. Оцінювання цих ризиків дозволяє визначити рівень фінансової безпеки підприємства як нестійкий і такий, що потребує комплексних заходів підсилення.

У межах аналізу визначено напрями підвищення фінансової безпеки ПП «Засулля-5» у воєнних умовах. Удосконалення системи фінансової безпеки передбачає запровадження інтегрованої моделі управління, що включає створення системи раннього виявлення ризиків, регулярний моніторинг ключових показників, проведення сценарного аналізу, впровадження кризового бюджетування, оптимізацію структури активів і пасивів. Важливою є диверсифікація джерел фінансування, у тому числі використання державних програм підтримки, залучення грантових ресурсів, співпраця з міжнародними організаціями.

Заходи мінімізації ризиків включають: формування страхових резервів, активізацію роботи з дебіторами, зменшення залежності від одного постачальника або ринку збуту, використання цифрових платформ управління фінансами та впровадження ERP-систем, що підсилюють контроль над витратами [6]. Підприємству доцільно здійснити оптимізацію витрат, перейти на енергоощадні технології, переглянути договори поставок та впровадити гнучкі форми співпраці з контрагентами.

Оцінка ефективності реалізації запропонованих заходів має базуватися на порівнянні рівня ліквідності, зниженні кредитного навантаження, підвищенні рентабельності та прискоренні оборотності активів. Позитивний ефект проявиться у зміцненні фінансової стійкості, підвищенні конкурентоспроможності та адаптивності підприємства.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про національну безпеку України» №2469-VIII від 21.06.2018.
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» №389-VIII від 12.05.2015.
3. Національний банк України. (2022–2024). Постанови та роз’яснення. <https://bank.gov.ua>
4. Терещенко О. О. (2019). Фінансова діяльність суб’єктів господарювання. КНЕУ.
5. Поддєрьогін, А. М. (Ред.). (2020). Фінанси підприємств. КНЕУ.
6. Altman, E. I. (1968). Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy. *Journal of Finance*, 23(4), 589–609.

ЕКОСИСТЕМА ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОЗОРОГО УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ

*Захаркіна Людмила Сергіївна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Козинець Каріна Віталіївна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

В умовах сучасних економічних викликів та воєнного стану цифровізація стає безальтернативним шляхом до забезпечення підзвітності публічного сектору. Створення розгалуженої мережі цифрових платформ в Україні дозволило не лише відкрити доступ до фінансової інформації, а й сформувати нову культуру взаємодії між державою та суспільством. Прозорість управління публічними фінансами є ключовим індикатором для міжнародних партнерів та фундаментом внутрішньої суспільної стабільності [1].

Метою дослідження є аналіз функціональної структури цифрових платформ публічних фінансів в Україні та оцінка їхнього впливу на мінімізацію корупційних ризиків і зміцнення довіри до державних фінансових інституцій.

Ефективність контролю за публічними фінансами в Україні забезпечується через багаторівневу систему цифрових платформ (рис. 1), що інтегрують дані від стадії планування до моменту реальної оплати. Центральне місце у цій екосистемі займає платформа «Є-data», яка виконує роль інтегратора фінансових потоків. Дана багаторівнева система цифрових платформ (рис. 1) функціонує через наступні логічні вузли:

- Джерела первинних даних: інформація надходить від Державної казначейської служби (транзакції), розпорядників коштів та місцевих органів влади;
- Спеціалізовані публічні портали:
- *Spending.gov.ua* забезпечує моніторинг кожної окремої платіжної транзакції;
- *ProZorro* дозволяє відстежувати повний цикл публічних закупівель від оголошення до контракту;
- *OpenBudget* надає аналітичний огляд бюджетних показників та інтеграцію з системою BOOST;
- *Proifi.gov.ua* фокусується на проєктах міжнародних фінансових організацій (МФО);
- Користувачі (споживачі інформації): інформація стає доступною для громадян, бізнесу, журналістів та міжнародних партнерів, що забезпечує багатосторонній громадський контроль.

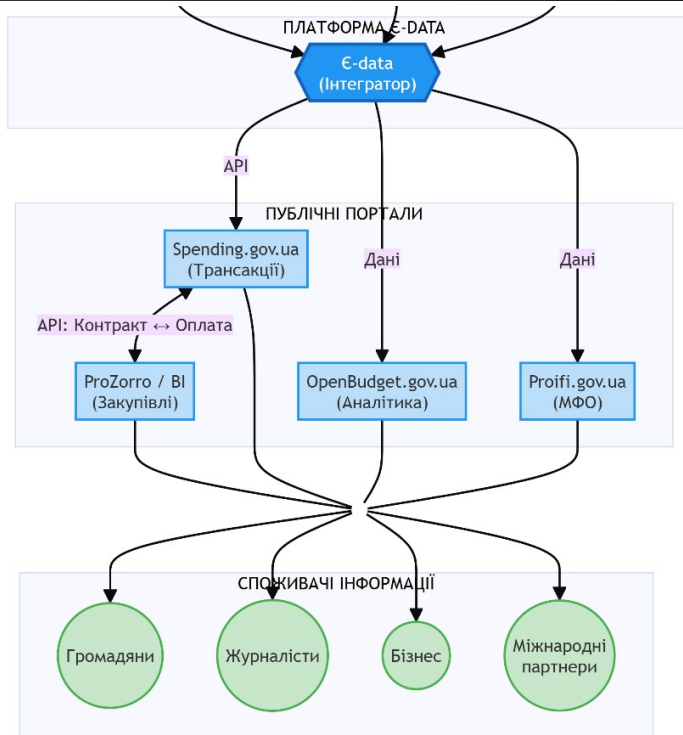

Рисунок 1 – Багаторівнева екосистема цифрових платформ моніторингу та контролю за публічними фінансами в Україні (складено авторами на основі [2])

Впровадження такої екосистеми цифрових платформ дозволило Україні посісти провідні місця у міжнародних рейтингах, зокрема Open Data Maturity [3-5], де країна стабільно демонструє високі результати. Так, у 2022 році Україна посіла 2-ге місце серед 35 країн із загальним показником зрілості 97%. У 2023 році держава підтвердила статус країни-лідера у формуванні стандартів відкритих даних, посівши 1-ше місце в Європі за компонентами "Policy" (державна політика) та "Impact" (суспільний та економічний вплив). За

підсумками 2024 року Україна утримала провідні позиції, забезпечивши сталу прозорість публічних фінансів навіть у надскладних умовах воєнного стану.

Важливо зазначити, що цифрові платформи виконують не лише інформаційну, а й антикорупційну функцію. Наприклад, інтеграція порталу *Spending* із системою *ProZorro* дозволяє автоматично відстежувати, чи відповідають реальні виплати умовам укладених контрактів. Це суттєво знижує ймовірність «тіньових» домовленостей та підвищує довіру бізнесу до державних тендерів.

Однак, як показує практика, наявність відкритих даних не завжди автоматично конвертується у високу довіру. Для посилення ефекту необхідно забезпечити:

1. Процесуальну прозорість: пояснення не лише «скільки витрачено», а й «чому обрано саме цей проєкт»;

2. Зворотний зв'язок: дієву реакцію правоохоронних органів на аномалії, виявлені громадськістю за допомогою цих платформ.

Висновки. Екосистема цифрових платформ публічних фінансів в Україні характеризується високим рівнем технологічності та відкритості, що підтверджується лідируючими позиціями країни у міжнародних рейтингах. Дана екосистема цифрових платформ створює необхідну базу для прозорого моніторингу використання публічних фінансів в Україні, проте вона не є вичерпним запобіжником проти зловживань. Наявність корупційних ризиків навіть в умовах цифровізації свідчить про те, що самі по собі цифрові платформи є лише засобом виявлення порушень, а не автоматичним гарантом доброчесності. Подальша розбудова системи має відбуватися шляхом перетворення накопичених «відкритих даних» на реальну «підзвітність», де кожен виявлений через цифрові сервіси підозрілий факт отримуватиме належну правову оцінку. Зміцнення довіри суспільства та міжнародних партнерів можливе лише за умови гармонізації цифрового контролю з реальною невідворотністю відповідальності за фінансові порушення.

Список використаних джерел

1. Гриценко, Л., Захаркіна, Л., Захаркін, О., Новіков, В., Чухно, Р. (2022). Вплив цифрових трансформацій на транспарентність фінансово-економічних відносин та фінансову безпеку України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(44), 167–175. <https://.org/10.55643/fcaptp.3.44.2022.3767>
2. Міністерство фінансів України. (н.д.). [Є-data](#)
3. European Commission. (2022). *Open data maturity 2022*: [Report](#).
4. European Commission. (2023). *Open data maturity 2023*: [Report](#).
5. European Commission. (2024). *Open data maturity 2024*: [Report](#).

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Маринич Тетяна Василівна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми
Науковий керівник – Гриценко Лариса Леонідівна,
д.е.н., професор,
Сумський державний університет, м. Суми*

На сьогоднішній день банківське кредитування корпоративного сектору України в умовах повномасштабної війни зазнало суттєвої трансформації, де ринкові механізми тісно переплітаються з антикризовим державним регулюванням і фінансовим субсидуванням.

Широкомасштабна воєнна агресія спричинила різке скорочення кредитного попиту з боку корпоративного сектору, переважно через невизначеність, руйнування активів та логістичних ланцюгів, перебої з енергопостачанням та значне підвищення кредитних ризиків для банків.

Значна частина українського бізнесу призупинила свою діяльність або зазнала суттєвих фінансових втрат, що призвело до падіння ВВП та зниження потреби у "довгих" інвестиційних кредитах. Банки, у свою чергу, посилили вимоги до позичальників [2]. Відношення банківських кредитів до ВВП продовжує знижуватися. Якщо на початку війни рівень кредитування становив 19% ВВП, то у 2025 році він досяг історичного мінімуму – 14% ВВП [3, 4]. Частка кредитів корпоративним позичальникам у балансах банків скоротилася з 26,3% активів у грудні 2021 року до 17,5% у червні 2024 року. Працюючі гривневі кредити бізнесу за 2024 рік у абсолютному вираженні збільшилися на 22%. Однак через високий індекс цін виробників (зріс на 29%), реальний кредитний портфель бізнесу скоротився [4].

Основними перешкодами для відновлення кредитування банками корпоративного бізнесу є військово-політичний ризик, високі кредитні ставки та недостатнє забезпечення через ризик знищення майна.

Програма державної підтримки "Доступні кредити 5-7-9%", відіграє критичну роль у підтримці корпоративного кредитування, виступаючи основним драйвером у цей період, спрямована здебільшого на підтримку ліквідності та релокацію. За даними НБУ за 2024 рік, частка пільгових кредитів у чистому корпоративному портфелі банків зросла до 40-50%/ На компенсацію процентних ставок пільгових кредитів за час війни Уряд витратив понад 40 млрд грн [4].

У період воєнного стану програма була адаптована на підтримку оборонно-промислового комплексу, аграрного сектору, релокації

підприємств, поповнення обігових коштів та антивоєнні проекти, частково компенсуючи високі ризики для комерційних банків через державні гарантії. Найбільше кредитів отримали Київ, Львівська, Дніпропетровська, Київська та Харківська області. Бізнес у зонах високого воєнного ризику залучив 38,3 млрд грн [1].

У 2024-2025 роках акцент у програмі "Доступні кредити 5-7-9%", змістився з антикризового фінансування на інвестиційні цілі, що безпосередньо вплинуло на зростання довгострокового кредитування. А також програма забезпечила фінансування критичних секторів – переробної промисловості, енергетики та аграрного сектору, що є основою стійкості економіки під час війни.

Середня процентна ставка за новими корпоративними кредитами в гривні подвоїлася з 10,4% (грудень 2021 р.) до піку 20,7% (листопад 2023 р.), але знизилася до 15,2% у червні 2024 року (2.2). Середня реальна процентна ставка гривневих кредитів бізнесу становила 6% річних у 2023 р., 9% річних у 2024 р., а на початку 2025 р. – 4% річних [4]. Бойові дії, окупація територій та руйнування бізнесу призвели до суттєвого зростання частки NPL у корпоративному портфелі. У червні 2024 року середній коефіцієнт NPL становив близько 34,6% [4]. Частка корпоративних позичальників, що зазнали дефолту за гривневими кредитами у 2024 році, знизилася до близько 4% [4]. У серпні 2024 року було схвалено Стратегію розвитку кредитування, яка містить низку запропонованих реформ і політичних втручань для стимулювання кредитування реальної економіки [5].

Отже, попри початковий шок, банківський сектор продовжує демонструвати стійкість. Кредитна активність поступово відновлюється, але залишається значним чином залежною від державного субсидування. При цьому зростання несубсидованого кредитування є ключовим індикатором розвитку корпоративного сектора України.

Список використаних джерел

1. Горбенко К., Захарченко А. Проблемні аспекти кредитування українських підприємств. Економіка і управління. 2022. №2 с.79-87
2. Кретов, Дмитро. Банківське кредитування корпоративного сектору в умовах воєнного стану. *Finance and credit*. 2023. №141 с.45-48
3. Офіційний сайт Міністерства економіки України. <https://me.gov.ua>. (дата звернення 10.11.2025)
4. Офіційний сайт Національного банку України (НБУ): <https://bank.gov.ua> (дата звернення 10.11.2025)
5. Стратегія розвитку кредитування. <https://bank.gov.ua> (дата звернення 10.11.2025)

ОЦІНКА ТА РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Салтикова Ганна Василівна

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

Сильченко Катерина Борисівна,

студент,

Сумський державний університет, м. Суми

Банківська система є ключовим елементом фінансової інфраструктури держави, оскільки через неї здійснюється акумулювання та перерозподіл фінансових ресурсів, кредитування суб'єктів господарювання і населення, а також формування інвестиційного потенціалу економіки. Важливою передумовою ефективного функціонування банківського сектору є наявність розвиненого конкурентного середовища, яке стимулює підвищення якості банківських послуг, зниження витрат та впровадження інноваційних фінансових продуктів.

У наукових дослідженнях конкуренція в банківській системі розглядається як специфічна форма економічного суперництва між банківськими установами за фінансові ресурси, клієнтів і ринкові позиції в умовах жорсткого державного регулювання та підвищених вимог до фінансової стійкості. Особливістю банківської конкуренції є поєднання ринкових механізмів із пруденційними обмеженнями, що зумовлює необхідність постійного регуляторного контролю та водночас обмежує можливості цінової боротьби між банками [1-2].

Водночас концентрація активів у невеликій кількості найбільших банків може призводити до зниження інтенсивності конкурентної боротьби, обмеження доступу клієнтів до фінансових ресурсів і зростання системних ризиків. У зв'язку з цим актуальним є питання оцінювання рівня концентрації та конкурентної структури банківського ринку з метою виявлення потенційних загроз монополізації.

Для кількісної оцінки рівня конкуренції в банківській системі застосовуються показники концентрації, зокрема коефіцієнти концентрації CR_n та індекс Герфіндаля–Гіршмана (HHI). Зазначені індикатори дають змогу визначити ступінь домінування окремих банківських установ на ринку та охарактеризувати тип конкурентної структури галузі, що широко використовується у вітчизняній та зарубіжній науковій практиці [3].

З метою аналізу рівня концентрації активів у банківській системі України доцільно розглянути ринкові частки найбільших банків за обсягом активів у 2025 році (табл. 1).

Таблиця 1 – Активи та ринкові частки найбільших банків України у 2025 році, млн грн, %

Назва банку	Активи, млн. грн.	Ринкова частка (Si), %
Приватбанк	830475,42	38,85
Ощадбанк	373529,65	17,47
Укрексімбанк	165234,10	7,73
Райффайзен Банк	159152,93	7,44
ПУМБ	155627,61	7,28
Укргазбанк	137262,57	6,42
Універсал Банк	116596,61	5,45
Сенс Банк	102134,45	4,78
Укрсиббанк	97814,82	4,58

Джерело: складено й розраховано за даними [4]

Аналіз даних таблиці 1 свідчить про високий рівень концентрації активів у банківському секторі України. Найбільшу ринкову частку має ПриватБанк, на який припадає близько 39 % сукупних активів банківської системи. Сукупна частка трьох найбільших банків перевищує 60 %, що вказує на домінування обмеженого кола установ на фінансовому ринку. Значення індексу Герфіндаля–Гіршмана перевищує пороговий рівень, що дозволяє охарактеризувати банківський ринок України як олігополістичний з істотною роллю державних банків.

Високий рівень концентрації активів у банківській системі України суттєво відрізняє її від банківських систем розвинених країн, де, попри наявність великих фінансових груп, зберігається відносно вищий рівень конкуренції за рахунок значної кількості середніх і регіональних банків. В українських умовах домінування державних банків зумовлює специфічну модель конкуренції, у якій вирішальну роль відіграють не лише ринкові механізми, а й регуляторна політика держави.

Така структура ринку має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, великі банки забезпечують фінансову стабільність, мають доступ до дешевших ресурсів та здатні реалізовувати масштабні інфраструктурні й соціально значущі проекти. З іншого боку, надмірна концентрація може стримувати розвиток конкурентних ініціатив, обмежувати продуктивні інновації та знижувати мотивацію до підвищення якості обслуговування клієнтів, особливо в сегменті малого та середнього бізнесу.

Скорочення кількості банківських установ упродовж 2008–2025 років, з одного боку, сприяло очищенню банківського сектору та підвищенню рівня його фінансової стійкості, а з іншого — призвело до зростання концентрації активів у найбільших банках. Така тенденція може обмежувати конкурентні можливості середніх і малих банків, стримувати розвиток інновацій та

негативно впливати на доступність кредитних ресурсів для малого і середнього бізнесу.

Регулювання конкуренції в банківській системі України здійснюється Національним банком України та Антимонопольним комітетом України. НБУ забезпечує стабільність банківського сектору шляхом ліцензування, нагляду та встановлення пруденційних нормативів, тоді як Антимонопольний комітет контролює процеси економічної концентрації та запобігає зловживанню домінуючим становищем на фінансовому ринку. Узгоджена діяльність цих інституцій є необхідною умовою формування конкурентного середовища.

З метою посилення конкуренції в банківській системі України доцільно вдосконалювати антимонопольний контроль, створювати рівні умови функціонування для банків різних форм власності, стимулювати розвиток цифрових фінансових сервісів і залучення приватного капіталу. Реалізація зазначених заходів сприятиме не лише зменшенню ризиків монополізації, а й формуванню більш гнучкої та адаптивної банківської системи, здатної ефективно реагувати на виклики економічної нестабільності та швидко пристосовуватися до змін зовнішнього середовища. Посилення конкуренції також створює передумови для підвищення фінансової інклюзії населення, розширення доступу до банківських послуг, стимулює впровадження інноваційних фінансових продуктів та підвищує якість обслуговування клієнтів, що в цілому сприяє зміцненню довіри до банківської системи та її стабільності.

Список використаних джерел

1. Герасименко В. В. Економічна сутність і особливості банківської конкуренції та конкурентоспроможності банків. Режим доступу : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/56777/5/Gerasymenko_competitiveness1.pdf
2. Мірошніченко О. В. Банківська конкуренція: сутність та особливості. Режим доступу : <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2aed9792-c720-40fc-925e-b1f2236b1640/content>
3. Костецька Н., Ляхович Л. Методичні аспекти оцінювання рівня концентрації галузевих ринків. Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна. – Режим доступу : https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/43133/2/GEJ_2023v84n5_Kostetska_N-Methodological_aspects_15-24.pdf
4. Активи і зобов'язання банків на 1 вересня 2025 р. – Режим доступу : <https://minfin.com.ua/ua/banks/ranking/assets/2025/9/>

DECENTRALIZED FINANCE AND CRYPTOASSETS AS DRIVERS OF FINANCIAL MARKET TRANSFORMATION IN THE DIGITAL ECONOMY

*Ihor Tretiak, PhD student
Sumy State University, Ukraine*

The digital economy is increasingly shaped by information and communication technologies, where data, connectivity, and digital platforms become key sources of value creation. In these conditions, financial markets rely more on digital infrastructures that can ensure secure record-keeping, fast settlement, and efficient cross-border transactions. Importantly, digitalization is not only the transfer of traditional financial services into online channels. It also changes how trust is created and maintained in financial intermediation. Blockchain is often viewed as an important element of the digital economy because it provides decentralized and transparent ledgers that support the reliability of digital transactions (Pineda et al., 2024). At the same time, the digital economy increases demand for 24/7 services and real-time payments, while reducing entry barriers for new technology-based competitors, which accelerates structural change in financial markets (Prasad, 2021).

Cryptoassets are the most visible financial use of blockchain because they enable the transfer of digital value and support the growth of new digital asset markets. A deeper transformation occurs when cryptoassets are combined with smart contracts that automate financial operations. Decentralized finance (DeFi) refers to blockchain- and smart contract-based applications that provide financial services such as trading, lending, and borrowing without traditional centralized intermediaries (Alamsyah et al., 2024; Schär, 2021). In this framework, cryptoassets and DeFi operate together: cryptoassets provide liquidity and collateral, while DeFi protocols provide programmable mechanisms that organize transactions and settlement. As a result, DeFi can be seen as an emerging market infrastructure that may influence competition, access to financial services, and regulatory priorities in the digital economy (Uzougbo et al., 2024).

DeFi ecosystems have developed into multi-service environments that replicate key functions of traditional financial intermediation and market infrastructure through protocol-based arrangements. From a financial-market perspective, DeFi's main contribution is not only the digital delivery of services, but the reconfiguration of intermediation: transaction execution, custody, and some risk-management functions are shifted from institutions to code and user-controlled wallets. Recent evidence-based reviews emphasize that DeFi can improve specific performance dimensions - such as lower intermediation costs, broader access, continuous availability, transparency, and programmability - while supporting peer-to-peer interaction and user custody (Alamsyah et al., 2024). These features matter because

they affect market outcomes that are central to financial development, including cost of execution, speed of settlement, and inclusiveness of participation. At the same time, DeFi expansion increases the need to evaluate how protocol design and governance shape market integrity, consumer protection, and regulatory priorities in the digital economy (Uzougbo et al., 2024).

At the mechanism level, DeFi operates as a modular architecture built on smart contracts, token standards, and incentive design. Smart contracts encode operational rules for trading, lending, collateral management, liquidations, and fee allocation, which reduces reliance on manual verification and centralized back-office processes (Pineda et al., 2024). Tokenization standardizes assets, claims, and governance rights, enabling composability across applications and supporting rapid financial innovation. In trading, decentralized exchanges commonly rely on automated market maker designs, where liquidity pools replace order books and prices are determined algorithmically (Alamsyah et al., 2024). In lending, protocol credit is typically structured around overcollateralization and automated liquidation thresholds, which substitutes traditional credit scoring with on-chain collateral discipline. Stable-value crypto instruments are also important because they provide a more convenient unit of account for trading and lending operations and can reduce frictions caused by high volatility of many cryptoassets (Alamsyah et al., 2024). However, this market redesign also strengthens the relevance of compliance and risk concerns - especially related to user protection, illicit finance exposure, and regulatory coordination - so the assessment of DeFi should jointly consider efficiency gains and institutional constraints (Khan et al., 2024; Uzougbo et al., 2024).

For financial markets, the relevance of cryptoassets and DeFi is linked to broader changes in digital financial infrastructures and governance. As the digital economy expands, market coordination increasingly depends on systems that can provide reliable settlement, risk control, and transparency in real time. In this context, the development of central bank digital currencies (CBDCs) demonstrates how public authorities are exploring new forms of digital money and payment infrastructure, with a focus on design choices that balance efficiency, stability, and inclusion (Dionysopoulos et al., 2024; Koonprasert et al., 2024). This trend is important for DeFi-related markets because it highlights that financial transformation is not only technological, but also institutional, requiring mechanisms that maintain trust and resilience in digitally mediated transactions.

At the same time, the growing complexity of digital finance strengthens the role of data-driven tools in market governance and risk assessment. In particular, the integration of blockchain systems with explainable artificial intelligence has been proposed as a way to improve automated decision-making in finance, including applications such as credit scoring where transparency and accountability are critical (Jovanovic et al., 2024). More broadly, AI-enhanced blockchain solutions are increasingly discussed as a path toward more secure and efficient financial

infrastructures, although their implementation introduces new technical and governance challenges (Ressi et al., 2024). These developments suggest that the transformation of financial markets is moving toward hybrid architectures in which distributed ledgers provide verifiable transaction records, while AI methods support analysis, monitoring, and decision processes.

However, the transformative potential of digital finance is inseparable from risk, especially regarding compliance, financial integrity, and user protection. A key constraint for crypto-related markets, including DeFi, is exposure to illicit finance and the need for effective anti-money laundering controls. Systematic evidence indicates that AI-based methods are increasingly positioned as instruments to strengthen AML capabilities, but their effectiveness depends on data quality, institutional capacity, and appropriate governance frameworks (Khan et al., 2024). In parallel, the interaction between AI and CBDC design is being explored as a way to improve operational performance and oversight in digital monetary systems (Ozili, 2024). Overall, these perspectives imply that the future evolution of crypto and DeFi markets will depend not only on innovation capacity, but also on the ability to embed robust monitoring, compliance, and trustworthy governance into digital financial infrastructures.

A useful way to position DeFi within financial market evolution is to view it as part of a broader convergence of digital payment and digital money innovations. Current research on central bank digital currencies (CBDCs) shows that the future architecture of payments is being reconsidered, with attention to efficiency, financial inclusion, and systemic resilience (Dionysopoulos et al., 2024; Koonprasert et al., 2024). In this environment, DeFi can be interpreted as a complementary layer of financial innovation that expands the range of liquidity channels and enables programmable transactions, while simultaneously increasing competitive pressure on traditional payment rails. The more realistic development path, therefore, is not full replacement of conventional finance, but the emergence of hybrid arrangements, where regulated actors adopt selected blockchain-based processes and standards as digital infrastructures mature (Dionysopoulos et al., 2024).

Regulatory and governance implications remain central for interpreting DeFi as an innovation vector for the financial market. A key challenge is that DeFi often performs functions similar to regulated financial services, but operational control may be distributed across smart contracts and token-based governance rather than a clearly identifiable institution. As digital financial systems expand, the quality of monitoring and accountability becomes increasingly important, especially for market integrity, consumer protection, and operational resilience. Evidence from financial compliance research indicates that AI-based approaches are being explored as tools to strengthen anti-money laundering controls and improve detection capacity, but their effectiveness depends on governance design, data availability, and institutional implementation (Khan et al., 2024). In parallel, the integration of

blockchain with explainable AI has been proposed for risk-sensitive applications such as credit scoring, where transparency and interpretability are needed to support accountability (Jovanovic et al., 2024). More broadly, reviews of AI-enhanced blockchain technologies emphasize both opportunities for improving security and efficiency and the need to manage new technical and governance risks (Ressi et al., 2024). Finally, work on the intersection of AI and CBDCs highlights that digital money innovation is increasingly connected to automated oversight and policy design, which reinforces the importance of robust governance frameworks in the broader digital financial ecosystem (Ozili, 2024).

Overall, cryptoassets and decentralized finance shape financial market transformation in the digital economy by changing the technological basis of trust, the way liquidity is organized, and the structure of intermediation. Their economic relevance lies in providing programmable financial services that can be accessed with fewer traditional gatekeepers, while their systemic relevance lies in new channels of risk transmission created by automation, composability, and continuous operation. In this sense, the digital economy creates the conditions for decentralized market models to scale, and DeFi provides a programmable layer that can both complement and compete with conventional financial infrastructures. For research and policy, the priority is to assess DeFi not only as a technological novelty, but through observable effects on market efficiency, inclusion, and resilience, alongside stability risks. This requires governance and regulatory approaches that are risk-based, proportionate, and adaptable to the evolving design of decentralized markets (Alamsyah et al., 2024; Pineda et al., 2024).

References

1. Alamsyah, A., Kusuma, G. N. W., Ramadhani, D. P. (2024). A review on decentralized finance ecosystems. *Future Internet*, 16(3), 76. <https://org/10.3390/fi16030076>.
2. Dionysopoulos, L., Marra, M., Urquhart, A. (2024). Central bank digital currencies: A critical review. *International Review of Financial Analysis*, 91, 103031. <https://org/10.1016/j.irfa.2023.103031>.
3. Jovanovic, Z., Hou, Z., Biswas, K., Muthukkumarasamy, V. (2024). Robust integration of blockchain and explainable federated learning for automated credit scoring. *Computer Networks*, 243, 110303. <https://org/10.1016/j.comnet.2024.110303>.
4. Khan, H. U., Malik, M. Z., Nazir, S. (2024). Identifying the AI-based solutions proposed for restricting money laundering in financial sectors: Systematic mapping. *Applied Artificial Intelligence*, 38(1), 2344415. <https://org/10.1080/08839514.2024.2344415>.
5. Koonprasert, T. T., Kanada, S., Tsuda, N., Reshidi, E. (2024). *Central bank digital currency adoption: Inclusive strategies for intermediaries and users* (IMF

Fintech Notes No. 5). International Monetary Fund.
<https://org/10.5089/9798400289422.063>.

6. Krause, David, The Future of Global Payments: The Convergence of CBDCs, Cryptocurrencies, AI, and DeFi (December 02, 2024).
<https://ssrn.com/abstract=5041012> or <http://dx..org/10.2139/ssrn.5041012>

7. Ozili, P. K. (2024). Artificial Intelligence and Central Bank Digital Currency. In P. Ozili (Ed.), *Global Developments in Central Bank Digital Currency* (pp. 117-125). IGI Global Scientific Publishing. <https://org/10.4018/979-8-3693-5588-6.ch008>.

8. Pineda, M., Jabba, D., Nieto-Bernal, W. (2024). Blockchain architectures for the digital economy: Trends and opportunities. *Sustainability*, 16(1), 442.
<https://org/10.3390/su16010442>.

9. Ressi, D., Romanello, R., Piazza, C., Rossi, S. (2024). AI-enhanced blockchain technology: A review of advancements and opportunities. *Journal of Network and Computer Applications*, 103858.
<https://org/10.1016/j.jnca.2024.103858>.

10. Schär, F. (2021). Decentralized finance: On blockchain- and smart contract-based financial markets. *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*, 103(2), 153–174.
<https://org/10.20955/r.103.153-174>.

11. Singh, S., Sharma, M. Kaur, S. Eswar S. Prasad (2021): The future of money: how the digital revolution is transforming currencies and finance. *J Evol Econ* 32, 1391–1394 (2022). <https://org/10.1007/s00191-022-00774-7>.

12. Uzougbo, N. S., Ikegwu, C. G., Adewusi, A. O. (2024). Regulatory frameworks for decentralized finance (DeFi): Challenges and opportunities. *GSC Advanced Research and Reviews*, 19(2), 116–129.
<https://org/10.30574/gscarr.2024.19.2.0170>.

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

*Гриценко Лариса Леонідівна,
д.е.н., професор,
Сумський державний університет, м. Суми
Козинець Каріна Віталіївна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

В умовах воєнного стану та посиленої макроекономічної волатильності портфель позик комерційних банків зазнає суттєвого впливу через зміну кредитоспроможності позичальників та ескалацію кредитних ризиків. За таких обставин ефективне управління кредитним портфелем є ключовим елементом для підтримання фінансової стійкості банківських установ. Неефективна кредитна політика зумовлює акумуляцію проблемної заборгованості, зниження ліквідності, погіршення фінансових результатів та посилення ризику втрати фінансової стійкості банку. За цих обставин ключовим пріоритетом управління фінансової установи є оптимізація системи регулювання кредитним портфелем задля зниження ризиків, пов'язаних з кредитуванням.

Кредитний портфель банку визначається як сукупність усіх наданих позик, включно з простороченими та сумнівними кредитами, і є невід'ємною складовою активів банку з власним рівнем ризику та прибутковості [5]. Управління портфелем спрямоване на досягнення максимальної рентабельності при контрольованому рівні кредитного ризику. Рівень прибутковості кредитного портфеля залежить від його структури, обсягу та ставок за кредитами, що визначає ефективність банківської кредитної політики.

Дослідження структури портфеля АТ КБ «Приватбанк» за видами економічної діяльності у 2022-2024 рр. свідчить про посилення ролі фінансування реального сектору економіки. Це стосується, зокрема, агропромислового комплексу, транспортної галузі та інвестицій у основні фонди. Суттєвий обсяг позикових ресурсів спрямовується на оновлення виробничих потужностей підприємств через механізми кредитування та фінансового лізингу. Цей напрямок має на меті стимулювання інвестиційної активності бізнесу під час воєнного стану [1].

Станом на кінець 2024 року концентрація кредитного портфеля за найбільшими позичальниками залишалася помірною: сукупний обсяг кредитів десяти найбільших клієнтів банку становив близько 3% від загального кредитного портфеля (без урахування кредитів, що обліковуються в окремих

портфелях). У порівнянні з попереднім роком спостерігається незначне скорочення абсолютного обсягу таких кредитів, що свідчить про стримування концентраційного ризику. Водночас зростання резервів під очікувані кредитні збитки за цими позичальниками показує обережний підхід банку до оцінки кредитного ризику та дотримання принципу превентивного резервування в умовах економічної нестабільності [2].

Таблиця 1 – Структура кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» за галузями економіки та напрямками комерційної діяльності в період 2022-2024 рр. (млн грн)

Економічна діяльність	2022	Питома вага, %	2023	Питома вага, %	2024	Питома вага, %
Кредити та дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом, що управляються як окремий портфель	167 931	67	170 042	62	162 410	57,2
Кредити фізичним особам	55 103	22	70 914	26	86 737	30,6
Рослинництво	12 325	4,9	12 194	4,5	10 542	3,7
Роздрібна торгівля	3 578	1,4	4 077	1,5	4 294	1,5
Оптова торгівля	2 868	1,2	3 948	1,4	3 869	1,4
Інші	8 691	3,5	13 742	5	15 946	5,2
Усього кредитів та авансів клієнтам, без резервів	250 496	100	274 917	100	283 798	100

Джерело: розроблено на основі [2]

Наступним етапом аналізу кредитного портфеля є оцінка непрацюючих кредитів, що дозволяє визначити рівень проблемної заборгованості та ефективність управління кредитними ризиками банку.

Починаючи з 1 січня 2025 року, непрацюючі кредити визначаються відповідно до правил постанови Правління НБУ №52 від 2 травня 2024 року. До непрацюючих відносяться кредити, за якими відбулася подія дефолту (зокрема прострочення платежу понад 90 днів або неможливість своєчасного погашення без стягнення забезпечення), первісно знецінені кредити, а також кредити, що були реструктуризовані, але після повторної реструктуризації залишаються просточеними більш ніж на 30 календарних днів [4].

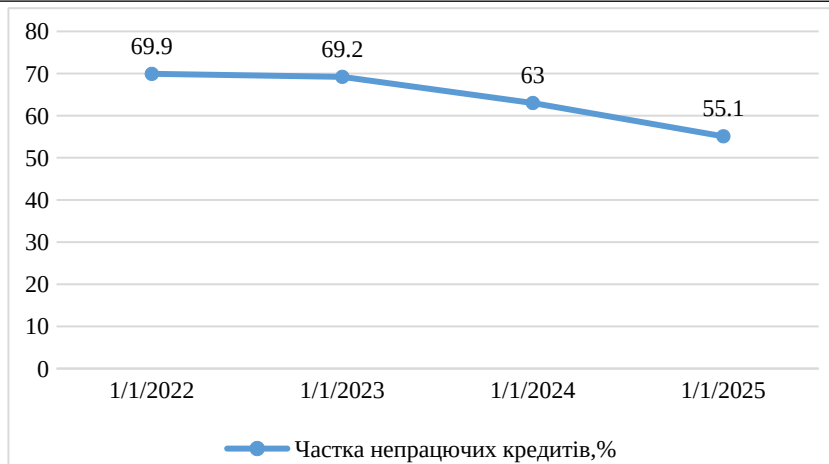

Рисунок 1 – Динаміка частки непрацюючих кредитів (NLP) АТ КБ «Приватбанк» протягом 2022-2025 рр.
Джерело: розроблено на основі [4]

Протягом періоду 2022-2025 рр. спостерігається стійка тенденція до зниження частки непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банку, що відбувається на тлі підвищеної економічної невизначеності та дії воєнного стану. Показник проблемної заборгованості скоротився з 69,9% на початку 2022 року до 55,1% на початок 2025 року, що свідчить про результативність заходів з управління кредитними ризиками.

Станом на кінець звітного року рівень ліквідності банку характеризувався значним запасом міцності, що підтверджується значеннями коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR). Показник LCR у всіх валютах становив 349,46%, а в іноземній валюті – 306,38%, що суттєво перевищує мінімально допустимий рівень, установлений Національним банком України на рівні 100%. Таке перевищення нормативних значень демонструє здатність банку забезпечувати необхідний рівень високоліквідних активів для покриття очікуваного чистого відтоку коштів у стресових умовах. Це свідчить про ефективність системи управління ліквідністю та відповідний рівень збалансованості структури активів та пасивів банку.

Додатковим свідченням стабільності ресурсної бази банку є значення коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR), яке становило 128,22%. Цей показник перевищує мінімальний рівень у 100%, встановлений Національним банком України. Такий результат свідчить про достатність довгострокових стабільних джерел фінансування для покриття потреб у фінансуванні активів та позабалансових зобов'язань банку.

Обов'язкові економічні нормативи, встановлені Національним банком України, є складовою системи регулювання діяльності банків і безпосередньо впливають на процес управління кредитним портфелем.

Станом на 01.01.2025 АТ КБ «Приватбанк» здійснював кредитну діяльність з дотриманням усіх обов'язкових вимог Національного банку України щодо обмеження концентрації кредитного ризику.

Таблиця 2 – Показники дотримання економічних нормативів НБУ щодо обмеження кредитних ризиків

Норматив НБУ	Назва нормативу	Фактичне значення, %	Нормативне значення
Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	6,38	Не більше 25%
Н8	Норматив великих кредитних ризиків	0	Не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу
Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами	0,01	Не більше 25%

Джерело: розроблено на основі [3]

Таким чином, в умовах воєнного стану стратегія управління кредитним портфелем АТ КБ «Приватбанк» трансформувалася у бік адаптивного ризик-менеджменту, орієнтованого на підтримку реального сектору економіки та мінімізацію концентраційних ризиків. Поступове зниження частки непрацюючих кредитів (NLP) протягом 2022-2025 рр. на тлі дотримання нормативів ліквідності (LCR, NSFR) та пруденційних вимог НБУ (Н7, Н8, Н9) підтверджує високу ефективність превентивного резервування та збалансованість кредитної політики. Оптимізація структури портфеля через пріоритетне фінансування агропромислового комплексу та інвестиційних проєктів не лише сприяє фінансовій стійкості банківської установи, а й виступає стабілізуючим фактором для відновлення макроекономічної активності в умовах підвищеної невизначеності.

Водночас, важливо розуміти, що проведене дослідження фокусується на діяльності одного системно важливого банку – АТ КБ «ПриватБанк», що

обмежує можливість узагальнення отриманих результатів на весь банківський сектор України. Крім того, результати аналізу сформовані в умовах воєнного стану та регуляторних послаблень НБУ, що може знижувати їхню порівнюваність із періодами макроекономічної стабільності.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на порівняльний аналіз управління кредитними портфелями державних і приватних банків, оцінку впливу реструктуризацій та державних програм підтримки на динаміку непрацюючих кредитів, а також на моделювання сценаріїв трансформації кредитної політики банків у післявоєнний період з урахуванням змін регуляторного середовища та відновлення інвестиційної активності

Список використаних джерел

1. Кредитний портфель Приватбанку з лізингу та кредитів на придбання основних засобів перевищив 10 млрд грн. *Мінфін - все про фінанси: новини, курси валют, банки*. <https://minfin.com.ua/ua/2025/08/08/156254774/> (дата звернення: 07.01.2026).
2. Офіційна фінансова звітність АТ КБ "Приватбанк". *privatbank.ua*. <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата звернення: 07.01.2026).
3. Пруденційні нормативи та ліміти відкритої валютної позиції (у розрізі банків). *Національний банк України*. https://bank.gov.ua/files/stat/Ratios_by_Banks_2025-12-01.xlsx (дата звернення: 07.01.2026).
4. Рівень непрацюючих кредитів (NPL). *Національний банк України*. <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl#1243-za-obsyagom-kredytnogo-portfelya> (дата звернення: 07.01.2026).
5. Стечишин Т. Б. (2019) Банківська справа: навчальний посібник / Т. Б. Стечишин, Б. Л. Луців. – Тернопіль: ТНЕУ, 404 с. https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2fmb_finansy/Bankivska-sprava-.Stechyshyn-T.B.-2019-rik.pdf (дата звернення: 07.01.2026).

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

*Богаченко Максим Михайлович,
аспірант,
Сумський державний університет
Янов Дмитро Віталійович,
студент,
Сумський державний університет*

У сучасних умовах цифрової економіки банківська система повинна швидко адаптуватися до нових технологічних викликів. Ми переконані, що штучний інтелект виступає одним з ключових інструментів, що здатен суттєво підвищити ефективність роботи банків та їхню стійкість до зовнішніх потрясінь. Особливо актуальним це є для України, де банківський сектор функціонує під тиском як глобальної цифровізації, так і внутрішніх факторів, зокрема наслідків військової агресії та економічної нестабільності.

Варто наголосити, що провідні світові банки вже давно застосовують ШІ для різноманітних завдань, від автоматизації аналізу юридичних документів до створення клієнтських чат-ботів у країнах Азії та роботизації операцій у Японії (Ushakova, 2019). Такий міжнародний досвід підтверджує, що штучний інтелект відкриває нові можливості для покращення банківських послуг і операцій у всьому світі. Постає питання: яким чином ШІ може сприяти підвищенню стійкості та ефективності саме української банківської системи?

Дослідження підтверджують, що впровадження ШІ є стратегічно важливим для банків, так, зокрема, на наше переконання воно сприяє підвищенню ефективності операцій, оптимізації бізнес-процесів та покращенню якості обслуговування клієнтів. Водночас, українські банки впроваджують інструменти ШІ передусім для досягнення економічної вигоди, а не заради модного хайпу. За словами експертів, застосування ШІ може покращити показники ефективності банку в середньому на 15–40% залежно від рівня автоматизації конкретного процесу (Пузирьова, П., Ірناзаров, Д., 2025). Зокрема, базову продуктивність окремих операцій вдається підвищити на 20–30% саме за рахунок використання ШІ (Фінансовий клуб, 2024). Такі відчутні результати мотивують фінустанови інвестувати в нові технології

Прикладом успішного використання ШІ є впровадження чат-ботів і віртуальних асистентів для взаємодії з клієнтами. Так, Ощадбанк розробив голосового помічника «Софія», завдяки якому вдалося автоматизувати 75% звернень клієнтів, скоротити час обробки запитів та підвищити загальний рівень задоволеності обслуговуванням (Ощадбанк, 2024). Інші українські

банки також застосовують ШІ для оптимізації кредитних портфелів, розробки персоналізованих фінансових продуктів і моніторингу транзакцій з метою підвищення рівня кібербезпеки. Впровадження таких рішень дозволяє надавати банківські послуги цілодобово у форматі 24/7, економлячи час клієнтів і спрощуючи взаємодію з банком. Крім того, персоналізовані фінансові послуги, створені на основі аналізу великих масивів даних за допомогою ШІ, підвищують лояльність клієнтів і рівень їхньої довіри до банку.

Варто зауважити, що світовий фінансовий сектор також демонструє високу зацікавленість у ШІ-рішеннях. За даними Business Insider, майже 80% банків глобально усвідомлюють переваги, які надає ШІ, а більшість найбільших фінустанов уже впроваджують стратегії штучного інтелекту у своїй діяльності (TechMagic, 2024). В Україні спостерігається аналогічна тенденція: банки збільшують обсяги інвестицій у штучний інтелект. Приміром, одна з провідних установ наразі реалізує близько 68 проєктів із застосуванням ШІ у різних напрямках одночасно, що свідчить про високий інтерес сектору до цих технологій.

Для забезпечення стійкості банківської системи важливо, щоб фінустанови ефективно управляли ризиками та протидіяли сучасним загрозам. ШІ відіграє зростаючу роль у підсиленні фінансової стійкості за рахунок вдосконалення систем ризик-менеджменту та зміцнення захисту від шахрайства. Зокрема, алгоритми штучного інтелекту здатні аналізувати транзакції і поведінкові патерни клієнтів з метою виявлення аномалій та потенційно шахрайських операцій у режимі реального часу. Застосування таких систем підвищує рівень кібербезпеки банків та допомагає запобігти фінансовим втратам.

Регулятори також розглядають можливість використання моделей на основі ШІ для автоматизації нагляду і протидії відмиванню коштів – це важливий аспект зміцнення стабільності фінансового сектору. Іншим напрямом є застосування ШІ для прогнозування фінансових ризиків і підвищення ефективності управління активами. Завдяки аналізу великих обсягів даних та виявленню прихованих закономірностей, моделі ШІ допомагають банкам точніше оцінювати кредитоспроможність позичальників та ймовірність дефолтів, а також приймати проактивні рішення для мінімізації ризиків. Подібні інструменти особливо актуальні в умовах зростання вартості ресурсів та відтоку депозитів, коли потрібні нові підходи до ризик-менеджменту і цифрових технологій для підтримання фінансової стабільності.

Персоналізований підхід до обслуговування через ШІ теж опосередковано підсилює стійкість системи: підвищення задоволеності клієнтів і довіри до банку зменшує ймовірність відтоку коштів у кризових

ситуаціях. Варто додати, що і центральний банк України усвідомлює потенціал штучного інтелекту для фінансової стабільності. Згідно з НБУ, інтеграція ШІ в операції центрального банку обіцяє значно поліпшити ефективність та процес ухвалення рішень регулятора (Національний банк України, 2025). Цей факт підкреслює, що на державному рівні підтримується використання ШІ-технологій для зміцнення стійкості банківської системи.

Попри значні перспективи, впровадження штучного інтелекту супроводжується і низкою викликів. По-перше, банки мають забезпечити надійність і безпечність ШІ-рішень. Недостатньо протестовані або неправильно налаштовані алгоритми можуть призвести до збоїв чи помилкових рішень. Наприклад, спроба використання біометричної ідентифікації голосом VoiceID у HSBC виявилася неуспішною: систему вдалося обійти людині з дуже схожим голосом або підготовленим шахраям (Digalaki, E, 2022). Аналогічно, чат-бот Bank of America, призначений для персоналізованої підтримки клієнтів, не завжди правильно розумів запити користувачів. Результатом таких невдалих кейсів стали нові ризики для фінансової безпеки, зниження лояльності клієнтів та відтік потенційних користувачів, що своєю чергою призводить до фінансових втрат і втрати частки ринку.

По-друге, існують організаційні та технічні труднощі інтеграції ШІ в існуючі банківські процеси. Необхідно модернізувати застарілі ІТ-системи, забезпечити якість даних для навчання моделей та залучити фахівців із відповідними компетенціями. Для багатьох банків це потребує значних інвестицій часу і коштів. Представники галузі наголошують, що поспішне впровадження ШІ без належної підготовки є ризикованим: пріоритетом має залишатися безпека даних клієнтів та збереження довіри до банку. Тому впроваджувати ШІ-рішення слід поступово, ретельно тестуючи їх перед повномасштабним запуском. Важливо знайти баланс між інноваціями та захистом інтересів клієнтів, аби цифрова трансформація відбувалася відповідально і не шкодила стабільності роботи установ. Окрім того, регуляторам доведеться оновлювати нормативну базу під нові технології – зокрема, вирішувати питання стандартів використання ШІ, управління модельними ризиками та етики ШІ-систем.

Тенденція до впровадження ШІ в банківській сфері буде лише посилюватися, адже переваги від його застосування переважають потенційні ризики. Стратегічні ініціативи в Україні – такі як Стратегія розвитку фінтеху до 2025 року та програми міжнародної технічної допомоги – підтверджують намір держави і сектору розвивати інновації у фінансах. Уже зараз вітчизняні банки експериментують із десятками ШІ-проектів, і кількість сфер застосування ШІ постійно зростає. Очікується, що протягом найближчих років ці експерименти переростуть у повномасштабні рішення, які суттєво

вплинуть на банківський бізнес. Розвиток необанків та фінтех-компаній додатково стимулює традиційні банки прискорювати цифрову трансформацію, щоб залишатися конкурентоспроможними. Експертні оцінки свідчать, що активне впровадження ШІ дозволить українським банкам утримувати свої позиції в сучасному цифровому середовищі.

Серед ключових напрямів подальшого розвитку ми вбачаємо глибоку індивідуалізацію банківських продуктів, максимальна автоматизацію операцій, підвищення швидкості і якості обслуговування, мінімізацію людського фактору в ризик-менеджменті та посилення захисту даних і кібербезпеки. Отже, на наше переконання, майбутнє банківської системи неможливе без штучного інтелекту через його ефективне використання стане запорукою підвищення стійкості та ефективності банків у цифрову еру.

Список використаних джерел

1. Ushakova, I. O. (2019). Pidhody do stvorennia intelektual'nykh chat-botiv [Approaches to the creation of intelligent chatbots]. Systemy obrobky informatsii, 2, 76–83. http://nbuv.gov.ua/UJRN/soi_2019_2_12
2. Пузырьова, П., Ірназаров, Д. (2025). Особливості інтеграції штучного інтелекту у банківську систему України. Вчені записки Університету «КРОК», (1(77)), 66–79. <https://org/10.31732/2663-2209-2025-77-66-79>
3. Фінансовий клуб. (2024). Ефективність банків зростає на 20–30% завдяки штучному інтелекту. <https://finclub.net/news/efektyvnist-bankiv-zroste-na-2030protsent-zavdiaky-shtuchnomu-intelektu.html>
4. Ощадбанк. (2024). Штучний інтелект в українському банківському секторі: можливість чи необхідність? [Інтерв'ю]. <https://www.oschadbank.ua/news/stucnij-intelekt-v-ukrainskomu-bankivskomu-sektori-mozlivist-ci-neobhidnist>
5. TechMagic. (2024). AI banking: Best and worst use cases. TechMagic Blog. <https://www.techmagic.co/blog/ai-banking>
6. Національний банк України. (2025). Пріоритети досліджень Національного банку України (оновлене видання). https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Priorities_NBU_2025-04_new.pdf
7. Dikalaki, E. (2022). The impact of artificial intelligence in the banking sector how AI is being used in 2022. Business Insider. <https://www.businessinsider.com/ai-in-banking-report>

АНАЛІЗ КІЛЬКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЯК ІНДИКАТОРІВ ЇЇ СТАНУ

Салтикова Ганна Василівна,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

Кунда Євгенія Павлівна,

студент,

Сумський державний університет, м. Суми

Банківська система є принциповим елементом національної фінансової та управлінської архітектури, що формує основи суспільного добробуту. Саме тому її здоровий функціональний стан, перспективи розвитку та можливості інтеграції у світову фінансову систему є об'єктом пильної уваги мегарегулятора – Національного банку України.

В останнє десятиліття в національній банківській системі відбувся комплекс беспрецедентних подій, відомий як «велике очищення», коли з ринку пішли дві третини гравців, на які припадала третина активів системи, а найкрупніший банк – Приватбанк – був націоналізований [1].

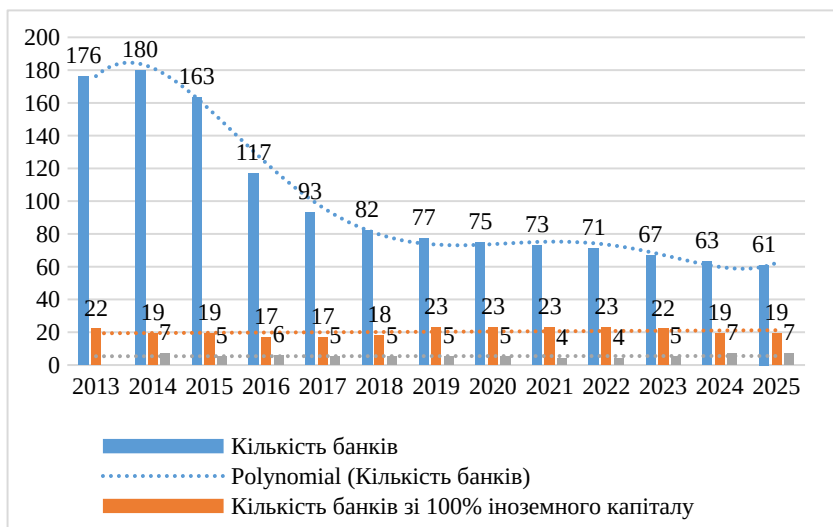

Рисунок 1

Рисунок 1 – Кількість банківських установ в Україні (в т.ч. зі 100% іноземним капіталом та державних) за період 2013-2025 роки

Джерело: побудовано за даними [2,3]

Кількісний аналіз описаних процесів представлено на рисунку 1. Їх пік прийшовся на 2014-2018 роки, коли з ринку було виведено 103 банки. В подальшому процес було призупинено, впродовж 2019-2021 років призупинялася діяльність 2 банків на рік, з початком широкомасштабного торгнення – 4-5 банків на рік [1].

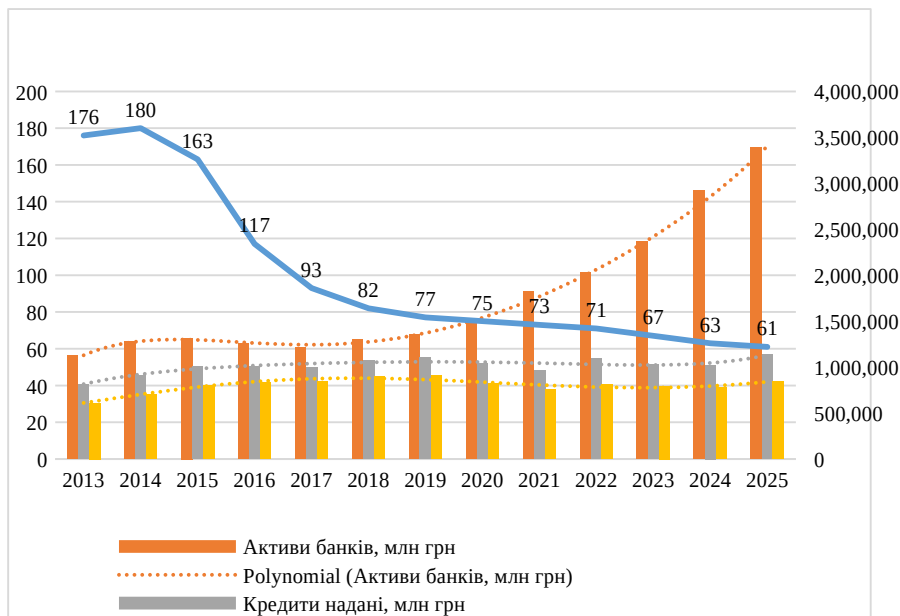

Рисунок 2 – Графічна кореляція між кількістю банківських установ та активами банківської системи

Джерело: побудовано за даними [2,3]

Як бачимо з рисунку 1 кількість банків зі 100% іноземним капіталом та державних банків за досліджуваний період демонстрували лінійний тренд, коливаючись у незначних межах (17–23 для банків зі 100% іноземним капіталом та 4 –7 для державних банків). Загальна кількість банківських установ, навпаки, продемонструвала складний різько спадний тренд: зі 176 банків їх кількість впала до 61, тобто темп падіння склав 65%. Така динаміка може бути негативною у разі, якщо банки банкрутують або йдуть з національного ринку, або позитивною, у разі, якщо банківська система «очищується», позбавляючись слабких гравців. Отже сама по собі кількість банківських установ на національному банківському ринку не може бути

самостійним достатнім критерієм його стану. Оцінити виявлену динаміку як позитивну чи негативну неможливо без введення додаткових показників.

У якості фонових показників аналізу обрано активи банківської системи (як показник її масштабу) та показники кредитної активності (згідно із розумінням базових функцій банків).

Графічний аналіз, на нашу думку, переконливо доводить, що зниження кількості банків в кінцевому підсумку є позитивною тенденцією, оскільки це зниження супроводжується значним зростанням сукупних активів банківської системи. Тобто система міцнішає, зростає попри зменшення кількості учасників. Також аналіз дозволив виявити доволі цікаву тенденцію: обсяги кредитування загалом та конкретно кредитування суб'єктів господарювання (бізнесу) коливалися впродовж тривалого аналізованого періоду у вкрай незначних межах, зростаючи в середньому на 3% на рік. Обидва показники за 12 років зросли практично однаково у відсотковому вимірі – близька 40%, у той час, як загальні активи зросли на 200%, тобто удвічі. Має місце значна зміна структури активів національної банківської системи.

Продовження процесу оздоровлення національного банківського сектору дозволило йому накопичити певний запас міцності та демонструвати безпрецедентну стійкість попри виклики широкомасштабної війни.

Мегарегулятором проведена ґрунтовна методична робота, оновлені вимоги до учасників ринку, що унеможливають приховування реальних власників банків, не дозволяють їм перевищувати нормативи кредитного ризику, відмивати гроші, проводити операції з приховування корупційних схем. Докладено значних зусиль з викорінення ганебної практики порушення банківського законодавства та нормативної бази. На схвальну оцінку заслуговує посилення макропруденційної політики, практика стрес-тестів з боку НБУ, що створило підґрунтя для роботи банків у кризових умовах. В цілому можна стверджувати про посилення довіри до національної банківської системи як всередині країни, так і з боку міжнародних партнерів.

Список використаних джерел

1. Велике банківське очищення: причини і результати.
<https://badbanks.bank.gov.ua/>
2. Національний банк України. Наглядова статистика. Основні показники діяльності банків України.
<https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>
3. Національний банк України. Огляд банківського сектору.
https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2025-08.pdf?v=14

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

*Гриценко Лариса Леонідівна,
д.е.н., професор,
Сумський державний університет, м. Суми
Вишневецька Анастасія Володимирівна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

У сучасних умовах цифровізації економіки фінансовий сектор зазнає суттєвих трансформацій, що пов'язані з активним впровадженням цифрових фінансових інструментів. Ми спостерігаємо перехід від класичного надання послуг до створення складних цифрових систем, де цифровізація стала визначальним чинником підвищення ефективності банківських операцій, прозорості фінансових потоків і розширення доступу суб'єктів господарювання, особливо малого та середнього бізнесу до кредитних ресурсів [1]. Особливо відчутним цей вплив є для малих та середніх підприємств, які функціонують у фінансовому секторі, оскільки їх конкурентоспроможність значною мірою залежить від здатності швидко адаптуватися до технологічних змін. Цифрові фінансові інструменти стають не лише засобом оптимізації внутрішніх процесів, але й ключовим чинником розширення ринкових можливостей, підвищення якості послуг та зміцнення позицій суб'єктів господарювання у конкурентному середовищі.

Актуальність дослідження зумовлена зростаючою роллю фінансових технологій, зокрема FinTech, розвитком електронних платежів, цифрового банкінгу, блокчейн-рішень та автоматизованих систем управління фінансами.

До цифрових фінансових інструментів також відносяться онлайн-кредитування, цифрові гаманці, хмарні бухгалтерські сервіси, системи управління фінансовими ризиками, а також технології штучного інтелекту. Для суб'єктів господарювання фінансового сектору такі інструменти виконують низку важливих функцій: автоматизацію операційної діяльності, зниження транзакційних витрат, прискорення обробки фінансових операцій та підвищення прозорості бізнес-процесів. Крім того, цифрові інструменти сприяють підвищенню рівня фінансової інклюзивності та розширенню клієнтської бази.

Особливе значення цифрові фінансові інструменти мають у контексті фінансової інклюзивності. У дослідженнях зазначено, що цифрові платформи відкривають доступ до фінансових послуг тим групам користувачів, які раніше були обмежені у взаємодії з традиційними банками [1]. Саме це дозволяє підприємствам конкурувати на ринку.

Конкурентоспроможність підприємств визначається їх здатністю надавати якісні, доступні та інноваційні фінансові послуги.

Використання цифрових фінансових інструментів безпосередньо впливає на ключові складові конкурентоспроможності, зокрема ефективність, гнучкість та клієнтоорієнтованість.

Вплив цифрових інструментів на конкурентоспроможність проявляється через конкретні технологічні рішення. Цифрові банківські платформи, такі як Monobank, PrivatBank, Revolut і N26, демонструють практичний потенціал фінтех-розвитку в Україні, доведено, що ці платформи, використовуючи штучний інтелект та блокчейн-технології, забезпечують швидкість, зручність та зниження трансакційних витрат, підвищуючи ліквідність та платоспроможність підприємств [1]. Однією з найбільш перспективних є технологія блокчейн, що демонструє відчутний потенціал для оптимізації платежів, підвищення прозорості та зниження операційних витрат, крім того, важливою є інтеграція фінансових продуктів: об'єднання різних послуг (рахунки, інвестування, страхування) на одній платформі для ефективного управління фінансами [1, 2].

На нашу думку, конкурентоспроможність суб'єктів господарювання у фінансовому секторі залежить від конкретних цифрових елементів, таких як:

- інтегровані платіжні сервіси. Це є основою клієнтської прихильності. Для підприємств впровадження Apple Pay, Google Pay або QR-платежів це єдиний спосіб відповідати очікуванням нового покоління споживачів, які відмовляються від послуг, якщо вони потребують більш двох дій.

- Open Banking. Ця технологія дозволяє підприємствам впровадити свої фінансові продукти безпосередньо в мобільні додатки партнерів, в свою чергу отримуючи доступ до клієнтської бази без витрат на просування.

- чат-боти в месенджерах. Для малого та середнього бізнесу це альтернатива мобільному додатку. Бот дозволяє автоматизувати більшість типових запитів як перевірка балансу, отримання виписки тощо. Це вивільняє час персоналу та створює ефект присутності для клієнта 24/7.

- електронний документообіг та цифрові підписи (КЕП). Відмова від паперових договорів підвищує операційну ефективність. Завдяки таким сервісам як «Дія» підприємства мають змогу укладати угоди з клієнтами чи партнерами за кілька хвилин незалежно від їх місцезнаходження.

- прогнозна аналітика на основі штучного інтелекту. Для бізнесу використання ШІ дозволяє аналізувати дані про клієнта, знаходити те, що звичайна людина не побачить, надавати конкретні рішення та покрокові дії.

Ми вважаємо, що синергія цих технологій перетворює недолік малого розміру підприємства на перевагу завдяки своїй високій гнучкості.

Економічна ефективність суб'єктів господарювання у фінансовому секторі безпосередньо корелює з рівнем впровадження інновацій. Підприємці отримують можливість стартувати з мінімальними початковими інвестиціями в інфраструктуру, орієнтуючись на оренду цифрових потужностей (SaaS-, PaaS-рішення) замість придбання матеріальних активів, це сприяє вирівнюванню їхніх конкурентних позицій, розширює можливості виходу на міжнародні ринки та підвищує стійкість бізнесу до зовнішніх викликів [3].

У сукупності цифрові фінансові інструменти забезпечують оперативний доступ до фінансових ресурсів, оптимізують управління обіговим капіталом та спрощують інтеграцію банківських сервісів у внутрішні бізнес-процеси підприємств.

Попри значний потенціал цифрових фінансових інструментів, їх впровадження для малих і середніх підприємств фінансового сектору супроводжується низкою суттєвих викликів. Насамперед це обмежені фінансові та інвестиційні ресурси підприємств, які ускладнюють придбання сучасних технологічних рішень і підтримку належного рівня кібербезпеки. Важливим викликом залишається дефіцит кваліфікованих фахівців у сфері фінансових технологій та цифрової аналітики.

Водночас сучасні виклики, зокрема війна, посилили потребу у цифрових рішеннях. Зазначається, що війна одночасно загострила бар'єри цифрової трансформації і стала каталізатором прискорення цифрових рішень як умови безперервності діяльності [3]. Крім того, суб'єкти господарювання змушені адаптуватися до складного та динамічного регуляторного середовища, що потребує додаткових витрат і часу.

Зростання кіберзагроз, ризики витоку даних і недостатній рівень цифрової фінансової грамотності частини клієнтів також можуть стримувати ефективне використання цифрових фінансових інструментів і впливати на конкурентоспроможність підприємств.

Також слід враховувати рівень цифрової грамотності клієнтів, який може впливати на ефективність використання цифрових фінансових продуктів. У цьому контексті суб'єкти господарювання повинні поєднувати впровадження інновацій з освітніми ініціативами для користувачів.

Отже, цифрові фінансові інструменти відіграють ключову роль у підвищенні конкурентоспроможності малих і середніх підприємств фінансового сектору в умовах цифрової трансформації економіки. Їх впровадження забезпечує оптимізацію внутрішніх бізнес-процесів, зниження операційних і транзакційних витрат, підвищення швидкості та якості надання фінансових послуг, а також розширення доступу до клієнтських сегментів, які раніше були недостатньо охоплені традиційними фінансовими установами. Доведено, що використання цифрових платформ, інтегрованих платіжних

сервісів, інструментів open banking, автоматизованих систем обслуговування клієнтів та рішень на основі штучного інтелекту дозволяє суб'єктам господарювання компенсувати обмеженість ресурсів за рахунок підвищення гнучкості, швидкості прийняття рішень і клієнтоорієнтованості. У цьому контексті цифровізація трансформує малий масштаб діяльності з конкурентного недоліку у стратегічну перевагу. Водночас ефективне використання цифрових фінансових інструментів потребує комплексного підходу, що передбачає не лише інвестиції у технологічні рішення, але й розвиток людського капіталу, підвищення рівня цифрової фінансової грамотності клієнтів, адаптацію до регуляторних вимог та забезпечення належного рівня кібербезпеки. Особливої актуальності ці питання набувають в умовах воєнних викликів і зростання кіберризиків, які водночас ускладнюють цифрову трансформацію та стимулюють прискорене впровадження інновацій як умови збереження безперервності бізнесу.

Подальший розвиток цифрових фінансових інструментів створює значний потенціал для зміцнення позицій суб'єктів господарювання у фінансовому секторі та формування конкурентного, інноваційного та стійкого фінансового середовища.

Список використаних джерел

1. Марич, М., Антонюк, В. (2025). Інституційне забезпечення фінтех-розвитку та роль цифрових платформ у банківському фінансовому посередництві МСП. *Економіка та суспільство*, (80). <https://org/10.32782/2524-0072/2025-80-138>
2. Ціжма, Ю. І., Жукова, Ю. М., Тимченко, Н. М. (2025). Вплив цифрової трансформації на розвиток підприємництва та торгівлі в Україні. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*, (46).
3. Янковська, Л. А., Сопільник, Л. І., Візник, Ю. А., Семчук, Ю., Панахид, М. М. (2025). Державна підтримка цифровізації та її роль у формуванні конкурентоспроможного ритейлу. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*, (46)

THE ROLE OF DIGITAL TRANSFORMATION IN THE BANKING SECTOR STABILITY

*Nadiia Dekhtiar, PhD, associate professor
Sumy State University, Ukraine*

*Petro Kalininskyi, secondary education student
Lyceum No. 33, Sumy, Ukraine*

Digital transformation is one of the key trends in the modern development of the financial system and a decisive factor in ensuring the stability of the banking sector amid global economic, technological, and security challenges. Increased competition in the banking sector necessitates the active introduction of innovations, taking into account changes in the internal and external environment of banks. Digital technologies play a key role in these processes, as they have become the basis for the development of financial innovations and have accelerated the transformation of banking services in the context of globalization.

Digital transformation in the banking sector should be understood as a comprehensive process of integrating digital technologies into all areas of banking institutions' activities, involving changes in business models, internal processes, customer service formats, and management approaches with the aim of increasing efficiency, competitiveness, and adaptability to the external environment. It encompasses the use of mobile and internet banking, big data technologies, artificial intelligence, cloud services, biometric identification, automated risk management systems, and cybersecurity [1].

To analyze the relevance of the topic and the dynamics of interest in digital transformation, we used Google Trends, a tool that allows you to track the frequency of Google search queries over the last five periods (Fig. 1).

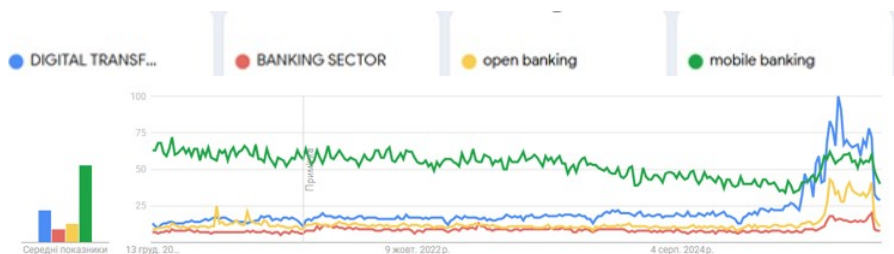

Figure 1 – Trend in searches for the term «digital transformation» and its synonyms worldwide over the last 5 years (2020–2025) [2]

The results show a generally positive trend in interest in the term «digital transformation» and related synonymous queries on a global scale during 2020–

2025. The highest average and peak values are demonstrated by queries related to mobile banking, confirming its leading role as a practical embodiment of digital transformation processes in the financial sector. Searches for the term “digital transformation” show a growing trend with sharp spikes at the end of the period, reflecting increased global attention to digital changes in business and the financial sector. Interest in the concept of open banking has a moderate but generally upward trend, indicating the gradual formation of open digital financial ecosystems. In contrast, queries related to the banking sector as a whole remain relatively stable and less intense, confirming a shift in user attention from traditional banking concepts to innovative digital solutions and technologies.

The components of the digital transformation of Ukraine's banking sector are shown in Fig. 2.

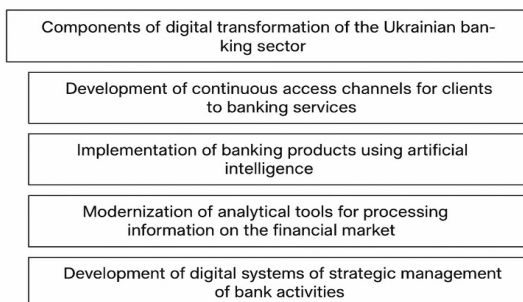

Figure 2 – Components of the digital transformation of the banking sector of Ukraine [3]

The role of digital transformation in the development of the banking sector is primarily manifested in the improvement of banks' operational efficiency. Business process automation reduces costs, shortens transaction processing times, and minimizes the human factor. This creates the conditions for improving the financial stability of banking institutions and strengthening customer confidence.

The dynamics of digital transformation indicators for Ukrainian banks for 2021–2025 is shown in Fig. 3.

Thus, the data in the figure show a steady positive trend in the digital transformation of Ukrainian banks during 2021–2025. There has been a significant increase in the number of active users of mobile banking applications and the share of online transactions, confirming the increase in the level of digital customer engagement and the shift of banking services to a remote format. The increase in the share of non-cash payments in GDP indicates a gradual shift away from cash transactions and the development of digital payment infrastructure. At the same time, the decline in banks' average operating costs indicates improved operational

efficiency driven by the adoption of digital technologies. The growth in the banking sector's liquidity further reflects the strengthening of financial stability resulting from digital transformation. Overall, these indicators confirm the positive impact of digitalization on the development of Ukraine's banking system.

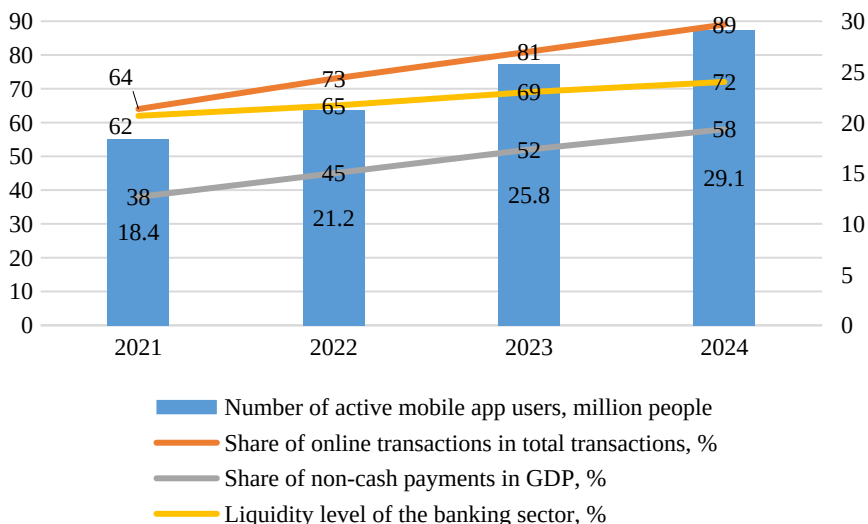

Figure 3 – Indicators of digital transformation of Ukrainian banks for 2021–2025 [4]

Digital transformation is a strategic tool for ensuring the stable development of the banking sector, as it contributes to increasing its efficiency, adaptability, innovation, and resilience to external challenges. Further deepening of digital transformation, provided that there is adequate regulatory support and enhanced cybersecurity, is a necessary prerequisite for the long-term development of the banking system.

References

1. Orel A., Diachenko V. Stages and role of digital transformation in improving innovation management. *Economy and Society*, 2023. Issue 56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-30>
2. Google Trends. <https://trends.google.com.ua/trends/>.
3. Strategy for the development of fintech in Ukraine until 2025. <https://bank.gov.ua/ua/files/DDWIAwXTdqdClp>
4. Supervisory statistics of the National Bank of Ukraine. Kyiv. NBU, , 2024. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.

ВПЛИВ РОЗВИТКУ ІКТ-СЕКТОРА НА СТРУКТУРНУ МОДЕРНІЗАЦІЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

*Сас Андрій Степанович,
аспірант,*

Сумський державний університет, м. Суми

*Майданевич Олексій Ігорович,
аспірант,*

Сумський державний університет, м. Суми

У сучасній світовій економіці інформаційно-комунікаційні технології відіграють роль одного з головних каталізаторів структурної модернізації. Відзначимо, розвиток ІКТ-сектора сприяє переходу від сировинно-орієнтованих та трудомістких галузей до інноваційних, знаніємістких видів діяльності. Динамічне зростання цифрової економіки фіксується у багатьох країнах, так, зокрема згідно з даними ОЕСР, протягом 2013–2024 рр. ІКТ-сектор в країнах цієї організації зростав у середньому на 6,3% щорічно, що приблизно втричі перевищує темпи зростання економіки в цілому (OECD, 2024). Як свідчить аналіз, 2024 рік став рекордним для цифрової галузі в низці розвинених держав зокрема, Велика Британія, Німеччина, Бельгія та Австрія продемонстрували понад 10% зростання ІКТ-сектора за рік (Іванцов, 2025). Такі тенденції підтверджують, що цифровізація та розвиток ІКТ є ключовими чинниками економічного зростання і конкурентоспроможності в глобальному масштабі. Відтак актуальним є дослідження впливу ІКТ-галузі на структурні зрушення в національній економіці України, яка прагне інтегруватися у світовий цифровий простір та забезпечити інноваційне відновлення в умовах сучасних викликів.

Аналіз засвідчує, у країнах ОЕСР інформаційно-комунікаційна галузь не лише швидко зростає, але й суттєво впливає на інші сектори, забезпечуючи їхню цифрову трансформацію (Alekseievska, H., Chaikovska, M., 2024). ІКТ-сектор також створює високопродуктивні робочі місця і розширює експортний потенціал. За даними Світового банку, країни, що успішно розвивають цифрові індустрії, отримують вигоди у вигляді притоку прямих інвестицій і трансферу технологій (World Bank, 2019).

З іншого боку, міжнародний досвід вказує й на виклики: нерівномірність розвитку ІКТ між країнами призводить до розриву в темпах модернізації. Наприклад, на тлі лідерів з цифрової економіки таких як, США, Південна Корея, країни ЄС багато економік, що розвиваються, стикаються з дефіцитом цифрових навичок, інвестицій та інституційних спроможностей, необхідних для повноцінного використання ІКТ у структурних реформах. Відтак для успішної модернізації держави запозичують найкращі світові практики –

розбудовують цифрову інфраструктуру, впроваджують електронне урядування та стимулюють розвиток технологічних стартапів, формуючи національні інноваційні екосистеми.

Варто підкреслити, що Україна демонструє помітний прогрес у розвитку ІКТ-галузі за останнє десятиліття, що суттєво впливає на структуру її економіки. Сьогодні, ІТ-сектор став одним із локомотивів експорту послуг та джерелом нових робочих місць. Так, дослідження відзначають, що цифровізація значно впливає на структурні зрушення в національній економіці України саме через зростання ІТ-індустрії (Kovbych, T., Filipenko, A., Mazurenko, V., Ushenko, N., Polischuk, L., 2025). За оцінками експертів, розвиток аутсорсингу ІТ-послуг забезпечив суттєве підвищення частки високотехнологічних послуг у ВВП та експорті, перевершуючи внесок фрілансу чи традиційних секторів.

Вагомим показником структурної трансформації є різке зростання експорту ІКТ-послуг, якщо у 2008 році на них припадало лише 2,3% від загального експорту послуг, то у 2024 році цей показник сягнув 46,5%. Фактично, майже половина експорту послуг України зараз генерується ІТ та телеком-бізнесом, що свідчить про перехід економіки до більш знаніємісткої моделі (Zavhorodnya, E., Melnyk, T., 2024). Загалом, галузь інформаційних технологій стала одним з найбільших роботодавців: за оцінками профільних асоціацій, в Україні налічується понад 240 тисяч ІТ-спеціалістів, ще десятки тисяч працюють дистанційно за кордоном. Попри воєнні ризики, вітчизняний ІКТ-сектор утримує значну частку в економіці: його внесок у ВВП у 2022 році оцінено на рівні 4,9%. При цьому сукупний економічний ефект галузі (з урахуванням суміжних індустрій) сягнув \$12,7 млрд. У 2023 році, незважаючи на руйнівні наслідки війни, український ІКТ-сектор продемонстрував надзвичайну адаптивність і продовжив зростання (ITU, 2025).

Ще одним важливим чинником стало впровадження державних цифрових проєктів та реформ. Так, в Україні функціонує платформа «Дія» – єдиний портал та застосунок державних е-послуг, якою станом на кінець 2024 року користувалися понад 21 млн. громадян. Через «Дію» українці можуть отримувати цифрові документи та більш ніж 70 електронних сервісів (Укрінформ, 2024). Додатково, у 2022 р. запущено правовий режим Diia City, покликаний створити сприятливі умови для ІТ-компаній. Резидентам Diia City надано податкові пільги – знижену ставку податку на доходи працівників (тільки 5% замість стандартних), а також запроваджено гнучкі форми найму, такі як гіг-контракти та опціонні програми (Diia City, 2022).

Попри досягнутий прогрес, вплив ІКТ на структурну модернізацію економіки України залишається нерівномірним і супроводжується низкою системних викликів. Основною проблемою є обмежена інтеграція цифрових технологій у традиційні галузі: успіхи зосереджені переважно в експортно-

орієнтованому IT-секторі, тоді як аграрна сфера, промисловість, транспорт і малий бізнес лише частково використовують потенціал цифровізації. Це зумовлено низьким внутрішнім попитом на ІКТ-рішення, недостатніми стимулами до технологічного оновлення та структурою самої IT-індустрії, яка здебільшого представлена малими й середніми компаніями сервісного типу з невисокою доданою вартістю (World Bank, 2019). Обмежений розвиток продуктивних компаній і стартапів, а також хронічно низький рівень інвестицій у R&D істотно звужують можливості технологічного прориву та внутрішнього трансферу інновацій.

Також залишаються кадрові, інфраструктурні та регуляторні обмеження. Попри наявність значного людського потенціалу в IT-сфері, глобальна конкуренція за таланти, посилена воєнними та економічними чинниками, створює ризики довгострокового “відтоку мізків”, що актуалізує потребу в інвестиціях у технічну освіту та відтворення людського капіталу (Zavhorodnya, E., Melnyk, T., 2024). Агресія РФ спричинила пошкодження телекомунікаційної інфраструктури та загострила цифровий розрив між містом і селом, а регуляторне середовище, попри позитивні кроки з дерегуляції, потребує подальшої адаптації до стандартів ЄС, посилення захисту інтелектуальної власності й кібербезпеки.

Попри наявні виклики, ІКТ-сектор має значний потенціал структурної модернізації економіки України, насамперед через глибшу інтеграцію до європейського цифрового простору. Участь у програмі Digital Europe і поступове входження до Єдиного цифрового ринку ЄС створюють умови для інвестицій, трансферу технологій і гармонізації стандартів, що посилює експортні можливості українських IT-компаній і сприяє розвитку інноваційної екосистеми. Водночас принцип build back better у процесі відбудови передбачає використання цифрових рішень у критичній інфраструктурі, енергетиці, логістиці та публічному управлінні, що підвищує стійкість і ефективність економіки в довгостроковій перспективі (Sidenko, 2018).

Ключовими передумовами сталого розвитку ІКТ-сектора є інвестиції в людський капітал, інновації й державно-приватне партнерство. Підтримка освіти, R&D, продуктивних компаній і стартапів з високою доданою вартістю, поряд із цифровізацією державних сервісів і ключових галузей, здатна прискорити структурну перебудову економіки. Визначальними чинниками при цьому залишаються послідовність державної політики та здатність адаптуватися до глобальних технологічних трендів, від яких залежить масштаб і сталість внеску ІКТ-сектора в економічний розвиток України.

Отже, розвиток ІКТ-сектора виступає визначальним чинником структурної модернізації та довгострокової конкурентоспроможності економіки України. Попри високу стійкість галузі й її значний внесок у ВВП та експорт, повна реалізація цифрового потенціалу потребує подолання

системних бар'єрів і послідовної державної політики. За умови інвестицій в освіту, інновації та поглиблення інтеграції до європейського й глобального цифрового простору ІКТ-сектор може стати ключовим каталізатором повосного відновлення та переходу України до цифрової моделі розвитку.

Список використаних джерел

1. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2024, May 14). Growth of digital economy outperforms overall growth across OECD. OECD Digital Economy Outlook 2024 (Press Release). <https://www.oecd.org/en/about/news/press-releases/2024/05/growth-of-digital-economy-outperforms-overall-growth-across-oecd.html>.
2. Іванцов С.В. Інфраструктурні передумови розвитку цифрової економіки у ЄС. Науковий погляд: економіка та управління. 2025. № 2 (90). С.40-46. http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2025/2_90_2025/8.pdf.
3. Alekseevskaya, H., Chaikovskaya, M. (2024). Transformatsiia IKT-sektoru v Ukraini: Analiz tendentsii ta stratehii staloho rozvytku [Transformation of the ICT sector in Ukraine: Analysis of trends and sustainable development strategies]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (60). <https://org/10.32782/2524-0072/2024-60-98>.
4. World Bank. (2019). Path for Ukraine's Economic Growth: Technology Upgrading. Washington, DC: The World Bank. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/880431575641119051/pdf/Path-for-Ukraines-Economic-Growth-Technology-Upgrading>.
5. Kovbych, T., Filipenko, A., Mazurenko, V., Ushenko, N., Polischuk, L. (2025). IT sector the labor market of Ukraine in the conditions of global digitalization. *National Institute Economic Review*, 1(2025), 1–17. <https://org/10.1017/nie.2025.10>
6. Zavorodnya, E., Melnyk, T. (2024). Foreign trade of Ukraine's ICT sector: state and prospects. *International Science Journal of Management, Economics Finance*, 3(2), 11–24. <https://org/10.46299/j.isjmef.20240302.02>
7. International Telecommunication Union (ITU). (2025). Ukraine Digital Development Country Profile 2023 (ver. 3.0). https://www.itu.int/en/ITU-D/Regional-Presence/Europe/Documents/Publications/2025/Final_Ukraine.
8. Укрінформ. (2024). Застосунком «Дія» вже користуються понад 21 мільйон українців. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3921635-zastosunkom-dia-vze-koristuutsa-ponad-21-miljon-ukrainciv.html>.
9. КМПП в Україні. (2022). Diia City: special tax regime for tech companies. kpmg.com.
10. Sidenko V.R. (2018) Global structural transformations and trends in Ukrainian economy. *Економіка і прогнозування*. № 2. https://razumkov.org.ua/uploads/other/EP_18_2_07_en.pdf.

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМИ ФІНАНСАМИ

*Сильченко Катерина Борисівна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми
Науковий керівник – Гриценко Лариса Леонідівна,
д.е.н., професор,
Сумський державний університет, м. Суми*

Цифровізація, що включає впровадження інформаційно-технологічних рішень, автоматизацію бізнес-процесів, технологій Big Data, штучного інтелекту, блокчейну та хмарних платформ, істотно трансформує підходи до управління корпоративними фінансами. За даними Семенова та Бабіч, 70 % великих компаній ЄС використовують ВІ-системи для прогнозування фінансів [6]. Дані зміни охоплюють як операційний облік і формування фінансової звітності, так і стратегічні аспекти фінансового менеджменту, зокрема аналіз фінансових показників, планування ресурсів, управління активами, оцінку ризиків та інвестиційну діяльність. У подальшому розглянуто основні напрями та механізми впливу цифрових технологій на ефективність фінансового управління (табл. 1).

Як видно з таблиці, всі напрями цифровізації підвищують ефективність управління фінансами, однак супроводжуються певними ризиками, які потребують контролю.

Цифровізація корпоративних фінансів охоплює різні напрями, кожен з яких має суттєвий вплив на ефективність управління фінансами компанії. Автоматизація бухгалтерського обліку скорочує рутинну роботу та зменшує помилки, тоді як покращена аналітика і прогнозування дозволяють приймати більш обґрунтовані стратегічні рішення та ефективно управляти ризиками. Підвищення прозорості фінансових операцій та внутрішній контроль зміцнюють корпоративну дисципліну, а оптимізація активів і інвестицій забезпечує кращу ліквідність і продуктивність ресурсів. Гнучкість і адаптивність фінансових моделей роблять компанію більш стійкою до зовнішніх змін і підвищують її конкурентоспроможність.

Водночас цифровізація супроводжується певними викликами: високі витрати на впровадження та підтримку систем, потреба у навчанні персоналу, ризики кібербезпеки та залежність від технологій. Таким чином, для досягнення максимального ефекту компаніям важливо комплексно підходити до інтеграції цифрових рішень, враховуючи як переваги, так і потенційні ризики.

Таблиця 1 – Вплив цифровізації на управління корпоративними фінансами: напрями, переваги та недоліки.

№	Напрямок цифровізації	Опис впливу на фінанси	Переваги	Недоліки
1	Автоматизація бухгалтерського обліку та фінансових операцій	Заміна ручного введення даних, розрахунку податків, формування звітності на програмні рішення, хмарні системи, роботизацію процесів	Зменшення помилок, скорочення часу на рутинні операції, підвищення оперативності фінансових звітів	Високі початкові витрати, залежність від роботи ІТ-систем, потреба в навчанні персоналу
2	Покращена аналітика, прогнозування та планування	Використання Big Data, BI-систем, ШІ для аналізу великих обсягів даних, прогнозування грошових потоків і ризиків	Точніші прогнози, обґрунтовані стратегічні рішення, ефективне управління ризиками	Необхідність складних систем, високі витрати на впровадження, складність інтеграції з існуючими процесами
3	Підвищення прозорості, контролю та корпоративної дисципліни	Усунення «людського фактора», моніторинг руху коштів у режимі реального часу, цифровий аудит	Прозорість фінансових операцій, надійне зберігання даних, ефективний внутрішній контроль	Ризики кібербезпеки, потреба у відповідності регуляторним вимогам
4	Оптимізація управління активами та інвестиціями	Ефективніший розподіл ресурсів між короткостроковими та довгостроковими активами завдяки цифровим інструментам	Підвищення продуктивності інвестицій, краща ліквідність, швидке прийняття рішень	Потреба в спеціалізованих знаннях, можливі помилки через алгоритмічні рішення
5	Гнучкість, адаптивність і стратегічна стійкість бізнесу	Швидка адаптація фінансових моделей, впровадження нових інструментів, реагування на ринкові зміни	Підвищення конкурентоспроможності, стійкість до зовнішніх шоків, інноваційність	Високі витрати на підтримку систем, ризики залежності від технологій

Джерело: складено автором за матеріалом [1-7]

Дослідження показують, що автоматизація зменшує помилки у звітності на 20–30 %, а використання ВІ-систем підвищує точність прогнозів фінансових показників на 15–25 % [6].

Компаніям рекомендується комплексно впроваджувати цифрові рішення, поєднуючи автоматизацію, аналітику та контроль ризиків.

Проведене дослідження підтверджує, що цифровізація є одним із ключових чинників підвищення ефективності управління корпоративними фінансами, оскільки забезпечує автоматизацію фінансових операцій, підвищення точності обліку та прогнозування, прозорість руху фінансових ресурсів і якіснішу підтримку управлінських рішень. Використання сучасних цифрових інструментів, зокрема ВІ-систем, Big Data та штучного інтелекту, сприяє оптимізації управління активами, зниженню фінансових ризиків і зростанню стратегічної стійкості компаній у мінливому ринковому середовищі. Водночас ефективність цифрової трансформації значною мірою залежить від здатності підприємств мінімізувати супутні ризики, пов'язані з кібербезпекою, високими витратами на впровадження та потребою в підготовці персоналу. Отже, комплексний і збалансований підхід до інтеграції цифрових рішень є необхідною умовою забезпечення довгострокової конкурентоспроможності та фінансової стабільності сучасних компаній.

Список використаних джерел

1. Євсєєва, О. О., Іванова, Н. А., Скорба, О. А. (2024). Вплив цифрових інновацій на ефективність бухгалтерського обліку в Україні. <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/1/1>
2. Комплексна реновація ІТ-інфраструктури банку, що відповідає вимогам часу. (2024). <https://it-integrator.ua/projects/kompleksna-renovatsiia-it-infrastruktury-banku-shcho-vidpovidaie-vymoham-chasu>
3. Database Snapshots: How Do They Work? (2024). <https://medium.com/@nebulagraph/database-snapshots-how-do-they-work-f19bf490ece3>
4. Дученко, М. (2024). Вплив ІТ технологій на сучасну фінансову аналітику. <https://mpeproc.fmm.kpi.ua/article/view/334513/323465>
5. Guo, Y., Liang, H., Shen, L. (2024). Digital transformation and corporate financial asset allocation: Evidence from China. *arXiv*. <https://arxiv.org/pdf/2509.09095>
6. Semenova, S., Babich, O. A. (2024). Digitalization of accounting processes and financial forecasting: The experience of EU member states. <https://orcid.org/0000-0001-7250-7482>
7. Вплив цифровізації на фінансові інституції. (2024). <https://journals.kymu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/65/64>

ФІНАНСОВА СТІЙКОСТЬ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОКРАЩЕННЯ

*Салтикова Ганна Василівна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Верещака Неля Вікторівна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

У сучасних умовах фінансової нестабільності, що посилюється наслідками повномасштабного вторгнення росії в Україну, банківський сектор стикається з низкою складних викликів, пов'язаних зі зростаючими ризиками, які проявляються в руйнуванні промислових об'єктів, скороченні робочих місць, зниженні платоспроможності населення, що може призвести до серйозних фінансових втрат для банків. У таких умовах важливо своєчасно вчинити заходи для виявлення, оцінки, усунення виявлених ризиків та подальшої підтримки фінансової стійкості банків.

АТ КБ «ПриватБанк» є одним із беззаперечних лідерів українського банківського сектору. Завдяки масштабності операцій, великій клієнтській базі та системній ролі у підтримці економіки, він є перспективним об'єктом для дослідження рівня фінансової стійкості.

Під фінансовою стійкістю варто розуміти спроможність банків протидіяти внутрішнім та зовнішнім факторам з метою мінімізації ризиків та максимізації ефективності діяльності установи.

Саме тому аналіз зосереджено на оцінці фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» відповідно до нормативів Національного банку України (табл. 1), які є обов'язковими до виконання всіма українськими банками та відображають рівень капіталізації, ліквідності, кредитного ризику, інвестування та стабільності фінансування. Їх динаміка дозволяє оцінити здатність банку адаптуватися до змін зовнішнього та внутрішнього середовища, витримувати вплив кризових явищ та зберігати ефективність діяльності.

За даними таблиці 1 спостерігаємо, що АТ КБ «ПриватБанк» за період 2021-2024 рр. стабільно виконував нормативи НБУ, що свідчить про високий рівень фінансової стійкості. Показник Н1 у 2024 році становив 59 942 млн. грн., що у 3 рази перевищує нормативне значення та свідчить про достатній рівень капіталізації банку. Нормативи Н2 та Н3 залишалися вищими мінімальних вимог, хоча у 2024 році спостерігалось їх зниження.

Нормативи кредитного ризику (Н7-Н9) перебували на мініальному рівні, що відповідає нормативним вимогам.

Таблиця 1 – Динаміка виконання нормативів Національного банку України АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2024 рр.

Норматив	Нормативне значення	Рік			
		2021	2022	2023	2024
Нормативи капіталу					
H1, млн. грн.	не менше 200 млн. грн.	40 843	54 524	64 843	59 942
H2 (H _{PK})	не менше 10%	18,33	23,78	21,75	14,96
H3 (H _{OK1})	не менше 7%	9,17	11,90	10,88	14,96
Нормативи кредитного ризику					
H7	не більше 25%	8,01	6,37	5,47	6,69
H8	-	0,00	0,00	0,00	0,00
H9	не більше 25%	0,08	0,00	0,00	0,00
Нормативи інвестування					
H11	не більше 15%	0,01	0,00	0,00	0,04
H12	не більше 60%	0,02	0,00	0,00	0,05
Нормативи валютної позиції					
L13-1	не більше 5%	86,46	92,58	88,76	106
L13-2	не більше 5%	1,18	1,32	0,70	0,09
Нормативи ліквідності					
LCR _{ВВ}	не менше 100%	258,85	311,01	462,83	349,46
LCR _{iv}	не менше 100%	200,36	260,14	266,09	306,38
NSFR	не менше 100%	156,57	182,24	185,21	128,22

Джерело: побудовано за даними [1]

Нормативи інвестування також залишалися на рівні близькому до нуля, що підтверджує обережний та виважений підхід до інвестиційної діяльності в умовах нестабільності.

Особливої уваги заслуговують показники валютної позиції, які є критичними для забезпечення стійкості банку. Зокрема Л13-1 у 2024 році становить 106%, що значно перевищує нормативне обмеження у 5%, що свідчить про високий рівень валютного ризику, пов'язаний із перевантаженням активів у іноземній валюті. Водночас, Л13-2 знизився з 1,18% у 2021 році до 0,09% у 2024 році, що свідчить про зменшення ризику короткострокових валютних зобов'язань.

Показники ліквідності значно перевищували нормативні вимоги. Значення LCR_{ВВ} та LCR_{ІВ} стабільно утримуються на рівні понад 200% , що свідчить про наявність достатнього обсягу ліквідних активів. Показник NSFR попри зниження у 2024 році, також перевищував норматив, підтверджуючи здатність банку забезпечувати довгострокову фінансову стійкість.

Таким чином, проведений аналіз нормативів НБУ продемонстрував, що фінансова стійкість АТ КБ «ПриватБанк» загалом є достатньо високою, однак окремі аспекти потребують стратегічного перегляду з метою зниження ризиків та підвищення ефективності. Тому, вважаємо за доцільне надати наступні рекомендації (табл. 2).

Таблиця 2 – Рекомендації для усунення виявлених ризиків та подальшої підтримки фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк»

Рекомендація	Очікуваний ефект
Приведення відкритої валютної позиції у відповідність до нормативу НБУ	Зменшення частки активів у валюті та використання хеджування (фінансових інструментів, які дозволяють заздалегідь зафіксувати курс і уникнути втрат від його коливання) знизить валютні ризики.
Запровадження системи моніторингу ризиків	Регулярний щомісячний аналіз коефіцієнтів (ліквідності, капіталізації та ін.) та використання прогнозних моделей дозволить своєчасно виявляти проблеми й оперативно реагувати на негативні тенденції.

Отже, можемо зробити висновок, що АТ КБ «ПриватБанк», стикається з ризиками, які впливають на його фінансову стійкість. Проте дотримання нормативів НБУ, забезпечення відповідності мультиплікатора капіталу та запровадження системи моніторингу ризиків, сприятиме зміцненню фінансової стійкості банку.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт АТ КБ "ПриватБанк". Статистична звітність. <https://privatbank.ua/statystychna-zvitnist>

CENTRAL BANK DIGITAL CURRENCIES (CBDCs): E-HRYVNIA AND DIGITAL EURO

*Hrytsenko Larysa, Dr. Econ., Prof.
Sumy State University, Ukraine
Kozhushko Iryna, student
Sumy State University, Ukraine*

Actively developing financial technologies, the spread of cashless and mobile payments, the growing role of high-tech companies in the financial sector, and the emergence of digital currencies and stablecoins are gradually threatening the monopoly of central banks on issuing banknotes. This trend is the root cause of the active development of the concept of Central Bank Digital Currencies as a response by regulators to structural changes in the financial system, as well as a tool for ensuring the effectiveness of monetary policy in the era of widespread digital transformation.

By their economic nature, Central Bank Digital Currencies (CBDCs) are a digital form of national money issued directly by the central bank and backed by its obligations [2]. The main difference between CBDCs and private digital currencies is the legality of this means of payment, as well as its integration into the payment and banking infrastructure. This statement implies the main feature of CBDCs – the potential to combine the innovation of digital payment solutions with the reliability and stability of government money.

The high significance and considerable relevance of introducing CBDCs is due to a number of interrelated factors, namely:

- the need to create an alternative and universally accessible digital form of government money;
- the desire to retain regulatory control over the money supply and payment infrastructure;
- the possibility of increasing financial inclusion, reducing transaction costs and increasing the transparency of cash flows.

Given the significant impact of these factors, the design of CBDCs, the choice of distribution model, and the establishment of rules and restrictions on their circulation are of fundamental importance. Today, most central banks around the world are at various stages of researching, piloting or implementing CBDCs (Fig. 1). As of the end of 2025, more than 130 countries are working on the concept of CBDCs [4], which once again confirms the global nature of digitalization processes in the financial sector and payments.

The data in Figure 1 indicate that CBDCs have been fully implemented in only a few countries: the Bahamas (Sand Dollar – in circulation since 2020), Jamaica (JAM-DEX –since 2021) and Nigeria (eNaira – since 2022). The CBDCs of these

countries are characterized by active circulation among both businesses and the population, which solves problems such as high dependence on cash, low banking inclusion and high payment costs.

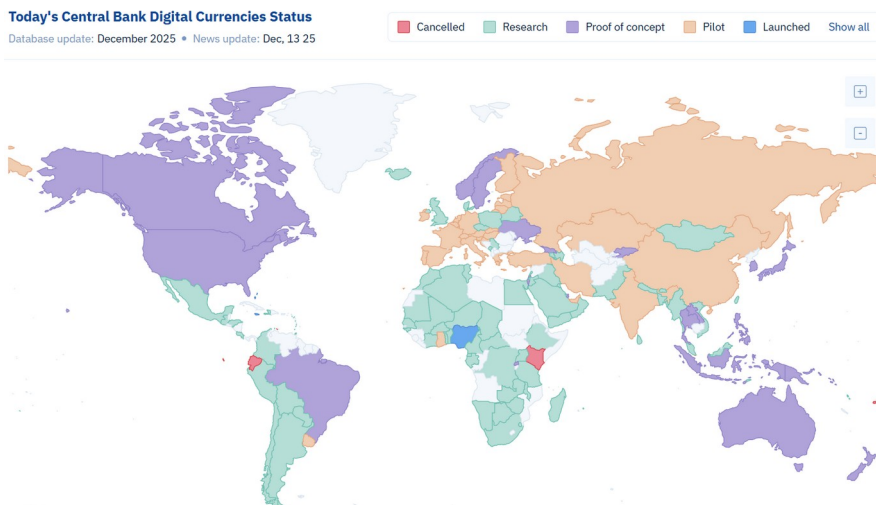

Figure 1 – Status of central bank digital currency development worldwide
Source: data from CBDC Tracker [4]

As of 2025, approximately 49 countries are in the pilot or testing phase of CBDC [4]. One of the most successful central bank digital currency projects is China's e-CNY. The digital yuan is currently being actively tested in many cities and has already been integrated into transport, retail and a number of other services with a transaction volume of several billion. Similarly, the European Union's Digital Euro project is in the active phase of preparation and practical testing. The official launch of the digital euro is planned for 2029 [3]. Other significant pilot digital currencies include projects by the central banks of South Korea, the UAE, South Africa, Turkey and others.

A significant number of central banks around the world are in the research, prototyping and design stages of CBDC. This group includes most of the G20 countries, including Canada, Australia, the United Kingdom and Japan, etc. The case of the United States is unique, where the development of retail CBDC is currently prohibited by law.

Thus, the global development of CBDCs as of 2025 is characterised by massive interest from central banks in researching, developing and gradually launching digital currencies. This confirms that CBDCs will be one of the key elements of payment infrastructure, financial inclusion and monetary sovereignty in the near

future. At the same time, the active development of CBDCs still raises concerns not only among the population but also among central banks, whose caution on this issue is confirmed by CBDC Tracker data according the “Proof of concept” cluster of countries.

For Ukraine, in the context of the development of digital currencies, one of the most interesting case is that of the European Central Bank (ECB), which is actively working on the introduction of the Digital Euro [3]. The digital euro is generally understood to be a digital form of cash, which is planned to be available to all euro area residents in the near future. However, the digital euro is intended to complement physical banknotes and coins, rather than replace them, providing an additional electronic payment instrument. The main features of the digital euro are as follows [3]:

- the digital euro must meet the highest standards of security and confidentiality – the ECB will not be able to identify users based on their payment data or purchase history;
- the digital euro will be free to use and widely available anywhere in the euro area, both online and offline, via mobile phones or physical cards;
- unlike crypto-assets, the digital euro will be fully backed by the ECB, which guarantees its value and the possibility of exchanging it for cash at any time.

According to official data, following the decision to move to the next phase in October 2025, the ECB plans to be fully prepared for the potential introduction of the digital euro by 2029. However, this will only be possible if the necessary legislative changes are adopted by 2026 [3].

Meanwhile, the National Bank of Ukraine is also actively working on researching and implementing its own digital currency, the e-hryvnia. The Ukrainian Payment Services Act has already officially defined the e-hryvnia as the third form of national currency [1]. The main technological and functional features of the Ukrainian digital currency are as follows:

- the National Bank of Ukraine is testing e-hryvnia based on distributed ledger technology (DLT), which provides a high level of data protection and resistance to cyber attacks;
- one of the most innovative aspects of e-hryvnia is its programmability – this digital currency will allow conditional payments (e.g., payment only after delivery of goods) and ensure the targeted provision of state social assistance;
- Ukraine’s readiness for the widespread introduction of e-hryvnia thanks to its highly developed digital ecosystem, including the Diya app (the “state in your phone” concept), as well as the active development of digital banking (Privat24, Monobank, etc.).

Therefore, as of 2025, the digital euro and e-hryvnia have moved from the stage of theoretical research and conceptual development to the stage of prototyping, practical implementation, and formation of the necessary regulatory framework. In

particular, the ECB is currently finalizing a single Rulebook to ensure a standardized experience across the euro area. In addition, the main efforts are focused on attracting payment service providers and developing infrastructure that would guarantee the highest standards of privacy. At the same time, in Ukraine, since January 2025, the National Bank has already begun pilot testing of the e-hryvnia in real conditions to verify the basic functions and security of the digital currency. However, issues such as improving financial literacy and harmonizing legislation with European regulations by 2026 remain highly important in the country. A comparative overview of the digital euro and e-hryvnia is provided in Table 1 –

Table 1 – Comparison of European and Ukrainian experiences in implementing CBDC

Features	Digital euro (EU)	E-hryvnia (Ukraine)
Core motivation	Strategic autonomy, independence from international card systems	Fighting the shadow economy, combating corruption, modernising the payment infrastructure
Legal status	Legislation to be adopted by the end of 2026; issuance by 2029	Legal status of the “third form of national currency”; test implementation as of 2025
Privacy model	Limited anonymity for micropayments and full AML verification for larger amounts	Privacy protection – the NBU does not store users’ personal data, although transaction data is recorded for the purpose of combating fraud
Standardization	Development and use of a Rulebook to ensure a consistent user experience across the euro area	Focus on national integration through the Diya app and existing fintech leaders (Monobank, Privat24, etc.)

Source: systematized by the authors based on [1, 3].

Thus, the introduction of the e-hryvnia opens up a wide range of transformational opportunities and is particularly relevant given the current economic and geopolitical challenges facing Ukraine. Overall, the introduction of the e-hryvnia creates a number of opportunities for the national economy:

- programmability and “smart” payments – conditional payments, targeted state social assistance, etc.;
- strengthening financial inclusion – access to financial services for the “underserved” population (those who do not have traditional bank accounts);

- reduced cost and increased speed of both domestic and cross-border payments;
- possibility of integrating the e-hryvnia with virtual and crypto assets;
- offline functionality via mobile applications or physical payment instruments.

Consequently, the development and implementation of the e-hryvnia is not only a timely step in light of digital trends, but also an important step towards European integration. The introduction of the e-hryvnia alongside the digital euro allows Ukraine to align its approaches with global and European standards of the digital financial era.

References

1. *E-hryvnia*. National Bank of Ukraine. <https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia>
2. Pantyukhov, A. (2025). Central Bank Digital Currency in Ukraine: Assessment of Readiness for Implementation as of 2025 and International Framework. *Public Management and Policy*, (6(10)). <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.6.02>
3. *Digital euro*. European Central Bank. <https://short.at/IrVoz>
4. *Today's Central Bank Digital Currencies Status*. (2025). CBDC tracker. <https://cbdctracker.org/>

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ СТАРТАПІВ В УМОВАХ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

*Галинський Дмитро Михайлович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми*

Розвиток зелених енергетичних стартапів є важливою складовою «зеленої» відбудови та посилення енергетичної безпеки України, однак саме цей сегмент стикається з найбільшими труднощами доступу до капіталу [1; 2]. Дослідження зеленого фінансування [3; 4] показують, що попри декларовану підтримку кліматичних цілей інвестиційні потоки залишаються зосередженими переважно на великих інфраструктурних проєктах, тоді як малі інноваційні ініціативи мають обмежені можливості залучення коштів. Для стартапів у сфері ВДЕ це означає поєднання високих інвестиційних ризиків із системними бар'єрами доступу до різних сегментів фінансового ринку.

Одним із ключових чинників, що ускладнюють фінансування зелених стартапів, є нестабільність регуляторного середовища та борги у секторі відновлюваної енергетики. Так, за інформацією [5; 6] затримки розрахунків за «зеленим» тарифом, затяжні трансформації моделі підтримки ВДЕ та невизначеність із проведенням аукціонів суттєво підрвали довіру інвесторів до українського ринку. За оцінкою Європейсько-українського енергетичного агентства (EUEA) [6], навіть масштабні проєкти у відновлюваній енергетиці часто не отримують фінансування через поєднання регуляторного, кредитного та воєнного ризиків, що робить такі інвестиції неконкурентними порівняно з іншими ринками. У цих умовах інвестори ще менш схильні брати на себе ризик стартапів, які не мають підтвердженого треку реалізованих проєктів.

Другу групу проблем становлять обмежені можливості залучення боргового фінансування. Банківська система демонструє низьку готовність кредитувати інноваційні проєкти у ВДЕ через відсутність апробованих методик оцінки ризиків, високу вартість ресурсів і потребу в ліквідному забезпеченні [7; 8]. Дослідження [3; 4] підкреслюють, що банки, орієнтуючись на короткі горизонти й швидку оборотність кредитного портфеля, практично не пропонують продуктів, адаптованих до тривалих інвестиційних циклів «зеленої» енергетики. Для стартапів, які зазвичай не володіють значними матеріальними активами й мають обмежену історію діяльності, це означає майже повну відсутність доступу до класичного боргового фінансування.

Наступний блок проблем пов'язаний із дефіцитом спеціалізованого венчурного та «терплячого» капіталу, орієнтованого на зелені інновації.

Дослідження ролі венчурних фондів у фінансуванні чистої енергетики [9] свідчать, що глобально інвестиції зосереджуються переважно в кількох розвинутих сферах і на масштабованих цифрових рішеннях, тоді як «хардверні» енергетичні стартапи стикаються з довшими циклами та більшим ризиком. Зарубіжні моделі підтримки зелених інновацій в Україні поєднують державні програми, фонди спільного інвестування та податкові стимули, тоді як екосистема венчурного фінансування зелених стартапів лише формується [10]. У результаті більшість доступних фондів орієнтується на ІТ-проекти, а енергетичні стартапи залишаються на периферії інвестиційних пріоритетів.

Четверту групу становлять інституційні й інформаційні бар'єри. Аналітика щодо розвитку зеленої економіки в Україні [11] фіксує проблеми низької координації між державними органами, фінансовими установами та бізнесом, фрагментарність програм підтримки й відсутність сталій практики публічного відбору «зелених» проектів. Для стартапів це проявляється у складності пошуку релевантних джерел фінансування, високих витратах на підготовку заявок до різних донорських і інвестиційних програм, а також браку фахової підтримки у структуруванні проектів відповідно до вимог інвесторів. EUEA [6] виокремлює також ESG-фактор: міжнародні інвестори дедалі частіше вимагають комплексного управління екологічними, соціальними та управлінськими ризиками, але українські компанії, зокрема стартапи, часто не мають відповідних систем обліку й звітності.

Окремим викликом є невідповідність між «зеленим» дискурсом і реальною структурою фінансових потоків. Фаренюк [3], аналізуючи проблеми залучення зелених інвестицій у ЄС, показує, що навіть у розвинутих сферах спостерігається розрив між декларованими кліматичними цілями та фактичним обсягом інвестицій у низьковуглецеві проекти, особливо на рівні МСП та інноваційних компаній. Для України цей ефект підсилюється воєнними ризиками та макроекономічною нестабільністю, унаслідок чого значна частина міжнародного капіталу спрямовується у короткострокові або менш ризикові інструменти відбудови, а не в довгострокові зелені стартап-проекти [1; 6]. При цьому Шкварук і Дончак [4] відзначають, що інституційна система зелених фінансів в Україні перебуває на етапі становлення, а наявні інструменти зосереджені переважно у сфері державних програм та міжнародної технічної допомоги, які рідко орієнтовані на стартапи.

У відповідь на зазначені виклики формуються підходи до подолання проблем фінансування зелених стартапів. Міжнародні організації пропонують концепцію «деризиккування» інвестицій у ВДЕ, яка поєднує вдосконалення політики, розвиток інструментів розподілу ризиків (гарантії, страхування, subordinated debt) та створення спеціалізованих фінансових інструментів для ранніх стадій [8; 12]. Українські дослідження [3; 4] акцентують на важливості запровадження чіткої системи пріоритетів «зелених» проектів, розвитку

внутрішнього ринку зелених фінансових інструментів, а також інтеграції національної системи зелених фінансів із європейськими таксономіями й стандартами розкриття інформації. З позиції стартапів ключовими напрямками є поява спеціалізованих акселераторів зеленої енергетики із компонентом фінансування, розширення доступу до грантових і змішаних програм для демонстраційних проєктів, а також розвиток альтернативних каналів – краудфінансування, локальних фондів і корпоративних венчурних ініціатив [10; 13].

В цілому, проблеми фінансування зелених енергетичних стартапів мають комплексний характер і відображають поєднання регуляторної нестабільності, структурних обмежень фінансової системи, дефіциту спеціалізованого капіталу й інституційної незрілості зелених фінансів. Усунення цих перешкод потребує не лише розширення обсягів доступних фінансових ресурсів, а й глибокої трансформації інституційного середовища, в якому працюють стартапи, – від стабільної політики у сфері ВДЕ та енергетичної безпеки до інтегрованої екосистеми зеленого фінансування, здатної підтримувати інноваційні проєкти на всіх стадіях їх розвитку.

Список використаних джерел

1. Bandura, R., & Romanishyn, A. (2025). *Striving for Access, Security, and Sustainability: Ukraine's Transition to a Modern and Decentralized Energy System*. Retrieved from <https://www.csis.org/analysis/striving-access-security-and-sustainability>
2. Petlenko, Y. (2024). Financing Green Energy for Enhancing Energy Security in Ukraine. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 2(55), 161–179. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.2.55.2024.4299>
3. Farenjuk, N. V. (2024). Problems of attracting green investments to finance the development of the circular economy and the fight against climate change in the EU. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 13, 154–160. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.13.154>
4. Shkvaruk, D., & Donchak, L. (2024). Green finance: theoretical aspect and features of functioning in Ukraine. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 326(1), 123–127. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-21>
5. Onslow, J. (2025). *Green energy debts could derail Ukraine's green transition*. Retrieved from <https://www.intellinews.com/green-energy-debts-could-derail-ukraine-s-green-transition-373552/>
6. European-Ukrainian Energy Agency (EUEA). (2026). *Zelene finansuvannia v Ukraini: chomu proiekty u vidnovliuvanii enerhetytsi ne otrymuiut investytsii*. EUEA. Retrieved from <https://euea-energyagency.org/uk/novyny-ta->

[podiyi/zelene-finansuvannya-v-ukrayini-chomu-proyekty-u-vidnovlyuvani-j-energetytsi-ne-otrymuyut-investytsij/](#)

7. Satghare, B., & Small, S. (2021). *The risks and opportunities of investing in renewable energy infrastructure*. Retrieved from <https://jana.com.au/the-risks-and-opportunities-of-investing-in-renewable-energy-infrastructure/>

8. UNDP. (2013). *Derisking renewable energy investment : a framework to support policymakers in selecting public instruments to promote renewable energy investment in developing countries*. United Nations Development Programme. Retrieved from <https://www.undp.org/publications/original-drei-report>

9. van den Heuvel, M. & Popp, D. (2023). The role of venture capital and governments in clean energy: lessons from the first cleantech bubble. *Energy Economics*, 124, 106877. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2023.106877>

10. Prokopov, V., & Tokar, I. (2025). Foreign experience in investing in green innovations and start-ups. *Sustainable Development of Economy*, 4(55), 580–586. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-78>

11. Ecobusinessgroup. (2021). *Holovni pereshkody dla rozvytku zelenoi ekonomiky v Ukraini..* <https://ecolog-ua.com/news/golovni-pereshkody-dlya-rozvytku-zelenoyi-ekonomiky-v-ukrayini>

12. Wuester, H., Jungmin Lee, J., & Lumijarvi, A. (2016). *Unlocking renewable energy investment: The role of risk mitigation and structured finance*. International Renewable Energy Agency. Retrieved from https://www.aler-renovaveis.org/contents/lerpublication/irena_2016_jun_unlocking-renewable-energy-investment-the-role-of-risk-mitigation-and-structured-finance.pdf

13. Lam, P. T. I., & Law, A. O. K. (2016). Crowdfunding for renewable and sustainable energy projects: An exploratory case study approach. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 60, 11–20. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2016.01.046>

КРАУДФАНДИНГ І КРАУДІНВЕСТИНГ ЯК ДЖЕРЕЛО КАПІТАЛУ ДЛЯ ЗЕЛЕНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ СТАРТАПІВ

*Подосинніков Сергій Васильович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми*

В умовах обмеженого доступу до традиційних джерел фінансування, високих ризиків та макроекономічної нестабільності пошук альтернативних джерел капіталу для зелених енергетичних стартапів набуває особливої актуальності [13; 14]. Українські дослідження розглядають краудфандинг як інноваційне джерело фінансування підприємницьких проєктів, здатне доповнювати банківське кредитування й класичні інвестиційні інструменти [6; 10; 12]. Банківське кредитування та венчурні інвестиції не завжди готові працювати з ранніми стадіями проєктів у сфері відновлюваної енергетики, які характеризуються високою капіталоємністю та значною невизначеністю [7; 13]. У такій ситуації краудфандинг і краудінвестинг виступають інструментами мобілізації розпорошеного капіталу громадян, малих інвесторів та локальних спільнот на користь «зелених» енергетичних рішень [4; 6; 7].

Краудфандинг у широкому розумінні передбачає колективне фінансування проєктів великою кількістю учасників через онлайн-платформи, переважно в обмін на негрошову винагороду, попереднє замовлення продукту або символічну підтримку [1; 7]. Краудінвестинг (equity- чи debt-crowdfunding) є більш фінансово орієнтованою формою, коли інвестори отримують частку в капіталі проєктної компанії, відсотковий дохід чи інший фінансовий інструмент [5; 13]. Для зелених енергетичних стартапів ці моделі дозволяють залучати кошти на етапах прототипування, пілотних установок та раннього масштабування, коли інституційні інвестори ще не готові брати на себе ризик [7; 12]. Одночасно формується спільнота прихильників, зацікавлена в успіху проєкту й поширенні відновлюваної енергетики [9; 14].

У контексті зеленої енергетики краудфандинг і краудінвестинг мають низку специфічних переваг:

1) дають змогу перетворити майбутніх користувачів енергетичних послуг (мешканців громад, МСП, енергетичні кооперативи) на співфінансистів або співвласників об'єктів генерації, що підвищує соціальну прийнятність проєктів та підтримку енергетичного переходу [9; 14];

2) створюють механізм локального акумулювання капіталу в межах територіальних громад, який доповнює або частково заміщує зовнішнє фінансування та сприяє децентралізації енергосистеми [4]:

3) формують можливість для стартапів перевірити ринковий попит на технологію або бізнес-модель, отримати зворотний зв'язок і перші операційні дані для подальших раундів фінансування [7].

Разом з тим, застосування краудфандингу та краудінвестингу для зелених енергетичних стартапів супроводжується низкою викликів. Регуляторні рамки щодо публічного залучення коштів фізичних осіб є складними та фрагментованими: у багатьох країнах існують обмеження щодо максимального обсягу залученого капіталу, кола інвесторів та вимог до розкриття інформації [4]. Подібні проблеми фіксують і українські дослідники, зазначаючи недостатню визначеність правового статусу краудфандингових платформ, ризики для інвесторів та потребу в адаптації національного законодавства до європейських стандартів [6; 10; 15]. Для проєктів відновлюваної енергетики додаються вимоги щодо дозвільних процедур, технічної безпеки та підключення до мережі, що ускладнює структурування інвестиційних пропозицій на краудінвестингових платформах [4; 7]. Високі транзакційні витрати на підготовку документації, маркетингової кампанії та юридичний супровід можуть стати бар'єром для невеликих команд, особливо за відсутності організаційної підтримки з боку платформ, хабів чи донорських програм [8; 11].

Інституційна інфраструктура краудфандингу й краудінвестингу для зеленої енергетики включає спеціалізовані платформи, регуляторне середовище та мережу посередників. У Європі сформувався спектр платформ, що спеціалізуються на фінансуванні сонячних, вітрових, біоенергетичних проєктів, зокрема Enerfip, Econeers, WIWIN та інші, які дозволяють дрібним інвесторам входити в «зелені» інфраструктурні активи з низьким порогом входу [2; 3]. Дослідження EU-проєкту CrowdFundRES показують, що такі платформи поєднують інструменти боргового та пайового фінансування, водночас активно працюючи над оцінкою й комунікацією ризиків для інвесторів [4]. Окрім платформ, важливу роль відіграють енергетичні кооперативи, муніципалітети та громадські організації, які виступають ініціаторами та агрегаторами проєктів, що фінансуються громадянами [9; 14].

З позицій зелених енергетичних стартапів, краудфандингові та краудінвестингові інструменти можуть виконувати роль мостового фінансування між грантовою підтримкою й інституційними інвесторами. Дослідження [7; 12] показують, що краудфандинг ефективний для фінансування ранніх стадій «зелених» інновацій, коли потреби в капіталі ще відносно невеликі, але критично важливі для створення демонстраційних об'єктів і підтвердження життєздатності бізнес-моделі. Успішні кампанії на платформах також слугують сигналом для банків і фондів, знижуючи інформаційну асиметрію та підтверджуючи суспільний попит на відповідні технології [8; 13]. Таким чином, краудфінансування не лише забезпечує

доступ до капіталу, а й виконує маркетингову та легітимаційну функції для зелених енергетичних стартапів.

Для посилення ролі краудфандингу й краудінвестингу як джерела капіталу для зелених енергетичних стартапів необхідні інституційні зміни. Зокрема у [4; 5; 6] пропонується розвивати прозоре й гармонізоване регуляторне середовище для енергетичного краудфінансування, зокрема шляхом адаптації правил ринків капіталу та створення механізмів захисту дрібних інвесторів без надмірного регуляторного тиску. Перспективним є формування спеціалізованих «зелених» платформ і схем співфінансування, де внески громадян доповнювалися б грантами, гарантіями або співінвестиціями з боку муніципалітетів і міжнародних організацій [9; 11; 15]. Важливими напрямками також є поширення освітніх і консультаційних програм для засновників стартапів та представників громад щодо структурування краудфандингових кампаній, управління ризиками й комунікації з інвесторами [7; 12; 13]. У сукупності це дозволить інтегрувати краудфінансування в ширшу екосистему фінансування «зелених» інновацій та посилити його внесок у розвиток відновлюваної енергетики.

Список використаних джерел

1. Belleflamme, P., Lambert, T., & Schwienbacher, A. (2014). Crowdfunding: Tapping the right crowd. *Journal of Business Venturing*, 29(5), 585–609. <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2013.07.003>
2. CrowdSpace. (n.d.). List of green energy crowdfunding platforms across Europe. Retrieved from <https://thecrowdspace.com/directory/green-energy-crowdfunding-platforms/>
3. CrowdSpace. (n.d.). The best Green energy crowdfunding platforms. Retrieved from <https://thecrowdspace.com/directory/green-energy-crowdfunding-platforms/>
4. De Broeck, W. (2018). Crowdfunding platforms for renewable energy investments: An overview of best practices in the EU. *International Journal of Sustainable Energy Planning and Management*, 15, 3–10. <https://doi.org/10.5278/ijsepm.2018.15.2>
5. European Commission (2023). Social, green, but primarily as an investment: all the features of energy crowdfunding. Retrieved from <https://cordis.europa.eu/article/id/128976-social-green-but-primarily-as-an-investment-all-the-features-of-energy-crowdfunding>
6. Kornukh, O. V., & Donskykh, Yu. A. (2018). Crowdfunding as an innovative sources of financing in Ukraine. *Efektivna ekonomika*, 11. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.11.83>

7. Lam, P. T. I., & Law, A. O. K. (2016). Crowdfunding for renewable and sustainable energy projects: An exploratory case study approach. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 60, 11–20. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2016.01.046>
8. Menyeh, B. O., & Acheampong, T. (2024). Crowdfunding renewable energy investments: Investor perceptions and decision-making factors in an emerging market. *Energy Research & Social Science*, 114(1–2), 103602. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2024.103602>
9. Pons-Seres de Brauwer, C. & Cohen, J.J., (2020). Analysing the potential of citizen-financed community renewable energy to drive Europe’s low-carbon energy transition. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 133, 110300. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2019.109598>
10. Tulchynska, S., Solosich, O., & Holub, M. (2017). Osoblyvosti kraudfandingu yak riznovydu investuvannia. Suchasni problemy ekonomiky i pidpriemnytstva, 19, 132–140. Retrieved from <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/44851>
11. Users TCP. (2016). CF4EE – Crowdfunding for energy efficiency. Retrieved from <https://userstcp.org/wp-content/uploads/2019/11/2016-10-28-CF4EE-Feasibility-Study-final.pdf>
12. Vedernikov, M. D., Bazaliiska, N. P., Volianska-Savchuk, L. V., Zelena, M. I., Koshonko, O. V., & Chernushkina, O. O. (2021). Finansuvannia startapiv iz vykorystanniam kraudfandynhovykh platform v Ukraini ta sviti. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, 6(1), 143–155. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-300-6-25>
13. Vismara, S. (2019). Sustainability in equity crowdfunding. *Technological Forecasting and Social Change*, 141, 98–106. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2018.07.014>
14. Wu, H., Carroll, J., & Denny, E. (2020). Harnessing citizen investment in community-based energy initiatives: A discrete choice experiment across ten European countries. *Energy Research & Social Science*, 89, 102552. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2022.102552>
15. Yurchyshena, L., Bartosh, A., & Shcherbata, A. (2024). Crowdfunding and crowdlending as alternative ways of financing in Ukraine. *Galician economic journal*, 89(4), 89–98. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.04.089

СУЧАСНІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

*Семеног Андрій Юрійович,
д.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Семеног Поліна Андріївна,
здобувачка середньої освіти КЗ СМР Ліцей № 33*

Цифрова трансформація фінансового сектору зумовлює поступовий перехід від традиційної моделі надання окремих банківських продуктів до формування інтегрованих фінансових екосистем, в межах яких платежі, кредитування, страхування, інвестування та управління особистими фінансами поєднуються з електронною комерцією, соціальними платформами, мобільними застосунками й іншими цифровими сервісами. Фінансова послуга дедалі частіше надається не як самостійний продукт, а як складник ширшої цифрової взаємодії споживача або підприємства.

Дослідники Р. Альт, Г. Фрідген і Я. Чанг пов'язують подальший розвиток фінансових технологій із переходом до моделі повсюдних фінансів, за якої фінансові послуги стають доступними в потрібний момент, у потрібному місці та без необхідності окремого звернення користувача до фінансової установи [1]. Така модель ґрунтується на конвергенції штучного інтелекту, технологій розподіленого реєстру, прикладних програмних інтерфейсів, цифрової ідентифікації та автоматизованого опрацювання даних. Відповідно, сучасна конкуренція на фінансовому ринку розгортається не лише між банківськими установами, а й між банками, фінтех-компаніями, технологічними платформами, необанками та постачальниками спеціалізованих цифрових рішень. Аналіз свідчить, до найбільш досліджуваних напрямів належать взаємодія фінтеху і традиційного банкінгу, розвиток фінтех-ринку та прийняття цифрових фінансових послуг користувачами [2].

Одним із визначальних трендів сучасного ринку цифрових фінансових послуг є використання штучного інтелекту та машинного навчання. Ці технології застосовують для автоматизації стандартних операцій, аналізу поведінки клієнтів, кредитного скорингу, виявлення підозрілих транзакцій, запобігання шахрайству, управління фінансовими ризиками та персоналізації пропозицій. Штучний інтелект змінює не лише технічний спосіб виконання фінансових операцій, а й принципи взаємодії установи з клієнтом: від реактивного обслуговування фінансовий сектор переходить до прогнозування потреб користувача. Бібліометричний аналіз науковців Д. Паттнаїка, С. Рея та Р. Рамана підтверджує стрімке зростання кількості досліджень, присвячених застосуванню штучного інтелекту у сфері банківських, фінансових і страхових

послуг. Основні напрями охоплюють фінтех, управління ризиками, протидію відмиванню коштів, актуарну діяльність, автоматизацію та підтримку управлінських рішень [3]. Водночас результативність застосування алгоритмів залежить від якості даних, прозорості моделей, захищеності інформаційної інфраструктури та здатності установ пояснювати клієнтам принципи автоматизованого ухвалення рішень.

Відзначимо, в Україні використання штучного інтелекту пов'язане з розвитком онлайн-банкінгу, електронних гарантів, дистанційних платежів, цифрової ідентифікації та автоматизованої клієнтської підтримки. Так, до основних напрямів застосування штучного інтелекту у вітчизняному цифровому фінансовому середовищі зараховують аналіз фінансових даних, виявлення шахрайства, автоматизацію процесів, персоналізацію рекомендацій і посилення кібербезпеки [4].

Не менш важливим трендом на ринку цифрових фінансових послуг є розвиток відкритого банкінгу, як концепції, що передбачає надання стороннім постачальникам фінансових послуг доступу до визначених клієнтських даних за згодою самого клієнта. Технологічною основою відкритого банкінгу є стандартизовані прикладні програмні інтерфейси (API). Завдяки ним клієнт може передавати інформацію про рахунки й операції іншому банку, фінтех-компанії, платіжному сервісу або застосунку для управління фінансами.

Емпіричне дослідження Т. Бабіної та співавторів засвідчує, що впровадження політики відкритого банкінгу сприяє виходу на ринок нових фінтех-компаній, розвитку цифрового фінансового консультування та встановленню нових кредитних відносин між малими й середніми підприємствами та небанківськими кредиторами [5]. Доступ до транзакційних даних зменшує інформаційну асиметрію і дає новим учасникам змогу точніше оцінювати фінансовий стан потенційного клієнта. Водночас ефект відкритого банкінгу залежить від готовності користувачів надавати доступ до даних і від рівня довіри до цифрових постачальників фінансових послуг. Як свідчить аналіз [6] відкритий банкінг змінює усталене розуміння права власності на фінансову інформацію. Дані, сформовані в процесі користування банківськими послугами, перестають бути винятковим ресурсом установи й переходять під контроль клієнта.

Для вітчизняного ринку фінансових послуг розвиток відкритого банкінгу є важливою передумовою інтеграції до європейського цифрового фінансового простору. У цьому контексті відмітимо дослідження Я. Гринчишина, який визначає відкритий банкінг як чинник формування прозорості, конкурентної та клієнтоорієнтованої фінансової екосистеми [7]. Його впровадження, на думку дослідника, створює умови для персоналізації продуктів, появи нових платіжних і кредитних сервісів, розвитку агрегаторів фінансової інформації та переходу від відкритого банкінгу до ширшої моделі відкритих фінансів.

Також важливим трендом є поширення вбудованих фінансів, як процесу інтеграції платежів, кредитування, страхування та інших фінансових функцій безпосередньо в нефінансові цифрові платформи. У такій моделі користувач отримує фінансову послугу в межах основної операції: здійснює оплату в маркетплейсі, оформлює розстрочку під час купівлі товару, страхує замовлення або отримує фінансування через платформу управління бізнесом.

Вбудовані фінанси змінюють ланцюг створення цінності на фінансовому ринку. Банк або фінтех-компанія можуть залишатися постачальниками фінансової інфраструктури, однак цифрова платформа безпосередньо забезпечує взаємодію з клієнтом. Унаслідок цього конкурентною перевагою стає не тільки надійність фінансового продукту, а й здатність установи швидко його інтегрувати в зовнішні цифрові сервіси. Інтеграція фінансових послуг у платформи, які підприємці використовують для продажу, обліку, управління замовленнями та платежами, спрощує доступ до кредитування й дає змогу оцінювати платоспроможність на основі даних про реальну господарську діяльність. Для України така модель має особливе значення, оскільки може зменшувати транзакційні витрати, підтримувати ліквідність підприємств і компенсувати обмеженість традиційної кредитної історії [8].

Прискорення цифровізації посилює значення кібербезпеки. Збільшення кількості взаємопов'язаних платформ, API та автоматизованих рішень розширює потенційну імовірність кібератак. У цьому контексті важливим є розбудова інтегрованої системи управління кіберризиками, як невід'ємної частини архітектури цифрових фінансових послуг. Вона має поєднувати елементи ідентифікації загроз, оцінювання вразливостей, кількісного визначення ризиків, вибору заходів реагування та постійний моніторинг [9].

Не менш важливим є забезпечення довіри користувачів. Прийняття цифрових фінансових послуг визначається не лише їх функціональністю, а й сприйнятою корисністю, простотою використання, безпекою і довірою. Це означає, що технологічно досконале рішення не набуде масового поширення без зрозумілого інтерфейсу, прозорих правил використання даних і належного захисту клієнта [10].

Таким чином, сучасний ринок цифрових фінансових послуг розвивається в напрямі екосистемності, платформності, персоналізації та майже непомітної інтеграції фінансових функцій у повсякденні цифрові процеси. Штучний інтелект забезпечує автоматизоване опрацювання даних і персоналізацію рішень; відкритий банкінг посилює мобільність фінансової інформації та створює умови для конкуренції; вбудовані фінанси інтегрують послуги у цифрові платформи; кібербезпека і захист даних визначають рівень довіри до всієї системи.

Для вітчизняного ринку фінансових послуг реалізація потенціалу цих трендів потребує розвитку стандартизованої цифрової інфраструктури,

гармонізації регулювання з європейськими нормами, захисту персональних даних, підвищення фінансової та цифрової грамотності населення, підтримки партнерства між банками й фінтех-компаніями. Перспектива ринку полягає не в повному витісненні традиційних фінансових установ, а в трансформації їхньої ролі: від закритих постачальників фінансових продуктів до учасників відкритих цифрових фінансових екосистем.

Список використаних джерел

1. Alt R., Fridgen G., Chang Y. The future of fintech – Towards ubiquitous financial services. *Electronic markets*. 2024. Vol. 34, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1007/s12525-023-00687-8>.
2. Liu Q., Chan K.-C., Chimhundu R. Fintech research: systematic mapping, classification, and future directions. *Financial innovation*. 2024. Vol. 10, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1186/s40854-023-00524-z>.
3. Pattnaik D., Ray S., Raman R. Applications of artificial intelligence and machine learning in the financial services industry: a bibliometric review. *Heliyon*. 2024. Vol. 10, no. 1. P. e23492. URL: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e23492>.
4. Кулініч Т., Стернюк О. Аналіз використання штучного інтелекту в цифровому фінансовому середовищі в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. No. 63. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-22>.
5. Customer data access and fintech entry: early evidence from open banking / T. Babina et al. *Journal of financial economics*. 2025. Vol. 169. P. 103950. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2024.103950>.
6. He Z., Huang J., Zhou J. Open banking: credit market competition when borrowers own the data. *Journal of financial economics*. 2023. Vol. 147, no. 2. P. 449–474. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2022.12.003>.
7. Гринчишин Я. Відкритий банкінг як драйвер розвитку ринку фінансових послуг. *Економіка та суспільство*. 2025. № 77. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-91>.
8. Кошелев І. Вбудоване фінансування як інструмент забезпечення фінансової інклюзії для мікро-, малих та середніх підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. № 70. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-40>.
9. Azura Y. T. Y., Azad M. A., Ahmed Y. An integrated cyber security risk management framework for online banking systems. *Journal of banking and financial technology*. 2025. URL: <https://doi.org/10.1007/s42786-025-00056-3>.
10. Adoption and use of digital financial services: a meta analysis of barriers and facilitators / C. Neves et al. *International journal of information management data insights*. 2023. Vol. 3, no. 2. P. 100201. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jjime.2023.100201>.

МОРАЛЬНИЙ РИЗИК СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ БАНКІВ ЯК ПРЕДМЕТ МАКРОПРУДЕНЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

*Гурин Максим Вікторович,
аспірант,*

Сумський державний університет, м. Суми

Регулювання системно важливих банків становить одну з найскладніших ділянок макропруденційної політики, оскільки має розв'язувати два різноспрямовані завдання. З одного боку, необхідно підвищити стійкість установ, від безперервної діяльності яких залежить функціонування системи. З іншого – обмежити викривлені стимули, що виникають унаслідок самого визнання їхньої системної значущості: очікування зовнішньої підтримки послаблює ринкову дисципліну, знижує сприйнятий ризик і вартість фондування та може заохочувати прийняття ризиків, частина витрат від реалізації яких переноситься на систему або державні фінанси.

Обмеження системного впливу таких стимулів з метою зниження морального ризику належить до переліку проміжних цілей, рекомендованого Європейською радою з системних ризиків, і закріплене у Стратегії Національного банку України (Національний банк України, 2024). В Україні ця проблема набуває додаткової специфіки через високу концентрацію банківського сектору та значну роль державних банків, унаслідок чого системна значущість установ поєднується з очікуваннями їхньої підтримки державою.

Ідентифікація системно важливих банків здійснюється щорічно за Положенням, затвердженим постановою Правління НБУ № 863: статус надається за показником системної важливості від 275 базисних пунктів за критеріями розміру, фінансових взаємозв'язків і напрямів діяльності або від 100 базисних пунктів за індикатором гарантованих вкладів (Національний банк України, 2014). Чинний перелік охоплює шістнадцять установ, п'ять з яких є державними (Національний банк України, 2025b).

Системно важливі банки утримують 87,5 % чистих активів сектору, а їхня частка у коштах населення сягає 94,1 % (рис. 1). Водночас суттєва частина цієї концентрації припадає на п'ять державних установ, що утримують 52,5 % чистих активів і 62,8 % коштів населення. Для порівняння, сорок чотири банки поза переліком формують лише 12,5 % і 5,9 % відповідно. Зіставлення двох показників виявляє асиметрію: у державних банків частка у коштах населення більш ніж на десять відсоткових пунктів перевищує частку в активах, тоді як у банків іноземних груп та установ поза переліком співвідношення протилежне. Отже, у роздрібному сегменті позиції державних установ непропорційно

сильніші за їхню загальну вагу в секторі – саме там, де вибір банку значною мірою залежить від довіри вкладника.

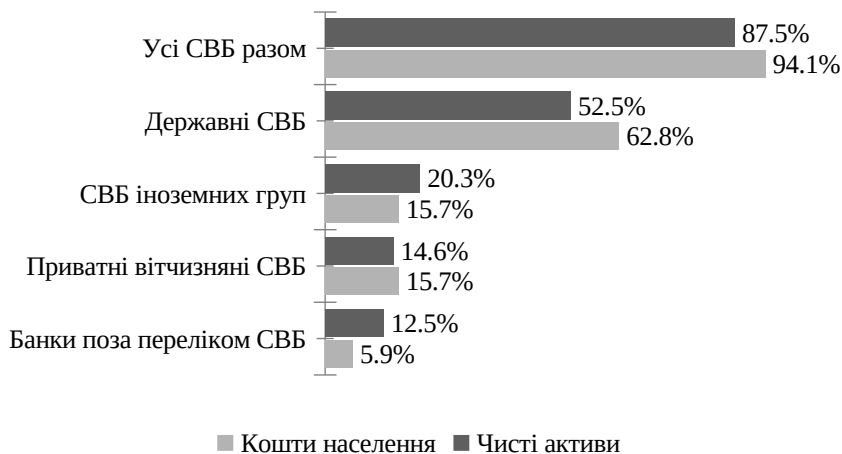

Рисунок 1 – Частка груп системно важливих банків (СВБ) у чистих активах і коштах населення, 01.10.2025

Джерело: побудовано автором за (Національний банк України, 2025с).

Цей висновок узгоджується з динамікою концентрації сектору загалом: індекс Херфіндаля – Хіршмана за чистими активами зріс із 814 пунктів наприкінці 2021 року до 964 пунктів у вересні 2025 року, тоді як за депозитами фізичних осіб – із 1440 до 1828 пунктів, перевищивши межу слабо концентрованого ринку (Національний банк України, 2025а). Основне зрушення відбулося впродовж 2022 року, після чого показники не повернулися до довоєнних значень, що свідчить про стійке зміщення концентрації, а не про тимчасове коливання.

Регуляторною відповіддю на системну значущість є спеціальний режим вимог: такий банк дотримується нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента на рівні 20 % проти загальних 25 % (Національний банк України, 2001). Стратегія макропруденційної політики передбачає також буфер системної важливості, що підвищує здатність установ покривати втрати і покликаний частково компенсувати конкурентну перевагу, пов'язану з їхньою системною значущістю, та буфер системного ризику, орієнтований на структурні ризики концентрації та взаємопов'язаності (Національний банк України, 2024). Обидва інструменти передбачені

нормативною базою, однак наразі не застосовуються. Відповідно їхній потенційний вплив на викривлені стимули залишається нереалізованим.

Дієвість цього інструментарію щодо державних системно важливих банків є неоднаковою за його окремими функціями. Застосування спеціальних пруденційних вимог підвищує стійкість установ незалежно від форми власності, а додаткові капітальні вимоги безпосередньо збільшують їхню здатність абсорбувати збитки. Водночас їхній вплив на конкурентні переваги державних банків є обмеженим, оскільки значна частина їхньої ринкової позиції сформувалася ще до переходу відповідних установ у державну власність і закріпилася разом із клієнтською базою. Ще менш очевидним є їхній внесок у зниження морального ризику: очікування підтримки державних банків ґрунтується не лише на їхній системній значущості, а й на факті державної власності, тому додаткова капітальна вимога сама по собі його не усуває.

Оцінки наслідків державної власності розходяться і в емпіричній літературі: одні дослідження не виявляють зв'язку між часткою держави та ймовірністю криз і фіксують нижчу проциклічність кредитування державних банків у країнах з ринками, що формуються (Panizza, 2023), інші засвідчують залежність такого кредитування від електоральних циклів із наслідком у вигляді неефективного розподілу ресурсів (Bircan & Saka, 2021).

Отже, висока частка держави у групі системно важливих банків має неоднозначні наслідки для реалізації макропруденційної політики. З одного боку, державна присутність у найбільших установах може підтримувати довіру вкладників і безперервність фінансового посередництва в умовах системного шоку. З іншого – поєднання системної значущості з державною власністю посилює очікування підтримки, що ускладнює зниження морального ризику лише за допомогою пруденційних вимог. У таких умовах ключовим завданням є не скорочення державної частки як такої, а формування регуляторного режиму, за якого стабілізаційна роль державних банків не супроводжується надмірним послабленням ринкової дисципліни. Перспективним напрямом подальших досліджень є оцінювання внеску державної групи банків у динаміку концентрації банківського сектору.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. (2001). *Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні*: постанова Правління НБУ № 368 від 28.08.2001. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>
2. Національний банк України. (2014). *Положення про порядок визначення системно важливих банків*: постанова Правління НБУ № 863 від 25.12.2014. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0863500-14#Text>

3. Національний банк України. (2024). *Стратегія макропруденційної політики Національного банку України*. <https://bank.gov.ua/ua/stability/macro>
4. Національний банк України. (2025a). *Огляд банківського сектору, листопад 2025 року*. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
5. Національний банк України. (2025b). *Про визначення системно важливих банків*: рішення Правління НБУ № 198-рш від 17.06.2025. https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_17062025_198-rsh
6. Національний банк України. (2025c). *Наглядова статистика: показники діяльності банків станом на 01.10.2025*. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
7. Bircan, Ç., & Saka, O. (2021). Lending cycles and real outcomes: Costs of political misalignment. *The Economic Journal*, 131(639), 2763-2796. <https://doi.org/10.1093/ej/ueab020>
8. Panizza, U. (2023). State-owned commercial banks. *Journal of Economic Policy Reform*, 26(1), 44-66. <https://doi.org/10.1080/17487870.2022.2076678>

Наукове видання

Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України

Problems and Prospects for the Development of the Financial and Credit System

Матеріали

**Міжнародна науково-практична конференція
(Україна, Суми, 3 грудня 2025 р.)**

Дизайн та комп'ютерне верстання
Лілія Деркач

Стиль та орфографія авторів збережені.
Організаційний комітет і редакційна колегія можуть не поділяти точки зору авторів.
Автори відповідають за точність, достовірність і зміст матеріалів. Посилання на матеріали конференції обов'язкові.

Відповідальний за випуск І. В. Тютюнник
Загальне редагування Л. С. Деркач
Комп'ютерне верстання Л. С. Деркач

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 22,32. Обл.-вид.арк. 30,88. Тираж 300 пр.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.